

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2014-2020

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

FORUM POWIATU GARWOLIŃSKIEGO

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Lokalna Grupa Działania
Forum
Powiatu
Garwolińskiego

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Operacja realizowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Forum Powiatu Garwolińskiego” współfinansowana ze środków Unii Europejskiej i
środków krajowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach Poddziałania 19.1. Wsparcie przygotowawcze
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Garwolin, **marzec 2020 roku**

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	3
Forma prawna i nazwa stowarzyszenia	3
Obszar Lokalnej Grupy Działania	4
Potencjał LGD	5
Doświadczenia LGD	6
Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy	6
Reprezentatywność LGD	8
Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD	8
Rozdział II - Partycypacyjny charakter LSR	10
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności	16
Uwarunkowania przestrzenne	17
Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	18
Zasoby pracy	20
Działalność sektora społecznego	22
Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	22
Warunki przyrodnicze i turystyczne	24
Uwarunkowania historyczno-kulturalne	26
Rozdział IV Analiza SWOT	26
Rozdział V Cele i wskaźniki	31
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	48
Rozdział VII Plan działania	50
Rozdział VIII Budżet LSR	50
Rozdział IX Plan komunikacji	50
Rozdział X Zintegrowanie	51
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	53
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	54
Wykaz wykorzystanej literatury	55
Załączniki	56
Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR	56
Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	57
Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągania wskaźników produktu	67
Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia	72
Załącznik 5 - Plan komunikacji	74

Rozdział I Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) 1303/2013, w latach 2014-2020 **rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS)** jest wspierany ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), określany nazwą LEADER kierowany jest przez lokalne grupy działania (LGD), w których skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. RLKS może być wspierany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Podstawowe reguły RLKS przewidziane są w Umowie Partnerstwa, przyjętej przez Komisję Europejską w dniu 23 maja 2014 r. będącym dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014-2020. Kształt i sposób realizacji RLKS realizowanego ze środków EFRROW determinują zapisy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, zatwierdzonego decyzją KE z dnia 12 grudnia 2014 r.

Unijny pakiet legislacyjny, w którym określono ramy prawne i strategiczne wydatkowania środków wsparcia unijnego obejmuje w szczególności rozporządzenie podstawowe wydawane przez Parlament Europejski i Radę (UE) oraz rozporządzenia wykonawcze i delegowane wydawane przez KE (UE). Pośród rozporządzeń podstawowych należy wskazać rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r.) oraz rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487). Na poziomie krajowym ramy określające warunki realizacji RLKS stanowią przede wszystkim następujące akty prawne i dokumenty:

- ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1146 ze zm.),
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349).

Zgodnie z Umową Partnerstwa, RLKS może być realizowane na obszarach wiejskich. Jedną lokalną strategią rozwoju będzie realizowana na obszarze zamieszkanym przez minimum 30 000 mieszkańców z obszarów wiejskich i maksimum 150 000 mieszkańców oraz obejmować będzie obszar przynajmniej 2 gmin, których obszary stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania o nazwie Forum Powiatu Garwolińskiego, zwane dalej „LGD”, składa się z przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych oraz mieszkańców – zgodnie z art. 34 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013. Władzami LGD są Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd, Komisja Rewizyjna. Siedzibą Stowarzyszenia jest miasto Garwolin. Nadzór nad stowarzyszeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności sprawuje Marszałek Województwa Mazowieckiego. Skład stowarzyszenia wypełnia warunki określone art. 34 ust. 3 rozporządzenia (WE) 1303/2013. **Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) opracowana i wdrażana przez LGD jest strategią jednofundusową, czyli współfinansowaną jednego funduszu Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) realizującym cele Umowy Partnerstwa.**

Obszar Lokalnej Grupy Działania

Obszar LSR obejmuje powiat garwoliński województwa mazowieckiego. W skład obszaru objętego działaniem LGD wchodzi 14 gmin członkowskich LGD, w tym 10 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie oraz 2 miasta (mapa):

MAPA 1 MAPA ADMINISTRACYJNA OBSZAR RLKS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy powiatu garwolińskiego

Obszar LSR zajmuje powierzchnię ponad 1 tys. km² i sąsiaduje z powiatami mińskim, otwockim, kozienickim i siedleckim (województwo mazowieckie) oraz powiatami łukowskim i ryckim należącymi do województwa lubelskiego. Łącznie obszar LSR zamieszkuje 108 562 mieszkańców, czyli 2% ludności województwa. **Obszar LSR Forum Powiatu Garwolińskiego obejmuje większą liczbę mieszkańców niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013 w województwie mazowieckim gdzie średnia liczba mieszkańców objętych jedną LSR/LSROR wynosiła około 60 tys. mieszkańców.**

TABELA 1 CHARAKTERYSTYKA LICZBOWA GMIN CZŁONKOWSKICH LGD

Lp.	Gmina	Charakter gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba mieszkańców
1	Gmina Borowie	wiejska	80,41	5 217
2	Gmina Garwolin	wiejska	135,86	12 820
3	Gmina Górzno	wiejska	90,84	6 317
4	Gmina Maciejowice	wiejska	172,67	7 188
5	Gmina Miastków Kościelny	wiejska	85,24	4 977
6	Gmina Parysów	wiejska	64,31	4 055
7	Gmina Pilawa	wiejsko – miejska	77,25	10 850
8	Gmina Sobolew	wiejska	94,83	8 298

9	Gmina Trojanów	wiejska	151,01	7 509
10	Gmina Żelechów	wiejsko – miejska	87,00	8 408
11	Gmina Wilga	wiejska	119,13	5 396
12	Gmina Łaskarzew	wiejska	87,53	5 467
13	Miasto Łaskarzew	miasto	15,35	4 914
14	Miasto Garwolin	miasto	22	17 146
Razem			1 283,43	108 562

Źródło: GUS BDL [dostęp 27.07.2014]

Największą powierzchnię obszaru LSR zajmuje gmina Maciejowice, najmniejszą jest miasto Garwolin, w którym jednak mieszka najwięcej mieszkańców obszaru spośród wszystkich gmin członkowskich LGD. Gęstość zaludnienia na obszarze LSR jest wyrównana w większości gmin, dominujący jest poziom do 84 os./km². Spośród gmin członkowskich LGD największą gęstością zaludnienia charakteryzują się oczywiście jednostki miejskie i miejsko-wiejskie (Garwolin, Łaskarzew). Najniższa gęstość zaludnienia cechuje gminy Maciejowice oraz Wilga. Wskaźnik zaludnienia wskazuje, że obszar LSR jest zdecydowanie słabiej zaludniony od średniej w województwie, która wynosi 150 osób./km²

W okresie programowania 2007-2013 początkowo obszar Lokalnej Strategii Rozwoju obejmował obszar dziewięciu gmin należących administracyjnie do powiatu garwolińskiego. W maju 2010 roku skład Stowarzyszenia rozszerzony został o kolejną gminę, należąca również do powiatu garwolińskiego. Finalnie obszar działania LGD obejmował gminy z powiatu garwolińskiego: Pilawa i Żelechów, Borowie, Garwolin, Górzno, Maciejowice, Miastków Kościelny, Parysów, Sobolew i Trojanów zamieszkane przez 74 769 mieszkańców. W stosunku do okresu programowania 2007-2013 obszar LSR uległ rozszerzeniu o trzy gminy powiatu garwolińskiego: Łaskarzew, Wilga i Miasto Łaskarzew, które wdrażały LSR Stowarzyszenia Rozwoju Gmin i Miast Powiatu Garwolińskiego, które nie będzie uczestniczyć w kolejnym okresie programowania środków Leader.

Obszar LSR jest spójny pod względem administracyjnym ponieważ tworzą go wszystkie gminy należące do powiatu garwolińskiego. Obszar, który obejmuje LGD oprócz spójności administracyjnej, łączy też podobna kultura, wspólna historia, zwyczaje tradycje, a także chęć rozwoju zarówno samego obszaru, jak też ludzi go zamieszkujących. Spójność obszaru LSR potwierdziło również badanie ankietowe z mieszkańcami gmin członkowskich LGD. Wyniki badania ankietowego z mieszkańcami obszaru LSR pokazują, że obszar działania LSR może być postrzegany jako region i powinien być tak postrzegany, jak również jako region współpracy władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi jakimi są stowarzyszenia i fundacje; 84% badanych mieszkańców wskazało, że obszar LSR może być postrzegany jako region; jedynie 7% badanych było odmiennego zdania, dodatkowo blisko 90% mieszkańców uczestniczących w badaniu CAWI wskazało, że czuje spójność kulturową z obszarem działania LGD i miejscem zamieszkania (badanie CAWI z mieszkańcami obszaru LSR, N=192).

Potencjał LGD

LGD opiera się również na potencjale swoich członków, w skład LGD wchodzi aktywne gminy zarówno w zakresie pozyskiwania środków unijnych jak i działań obejmujących budowanie kapitału społecznego na obszarach wiejskich. LGD rozwija swój potencjał jako organizacja: kadrowo – podejmując działania szkoleniowe dla pracowników, jako partnerstwo – poszerzając skład partnerstwa o nowych członków oraz wizerunkowo – stając się w większym stopniu rozpoznawalną organizacją w regionie. Jednym z podstawowych celów Stowarzyszenia było działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Inicjatywa utworzenia stowarzyszenia pojawiła się jesienią 2007 r. Głównymi inicjatorami utworzenia stowarzyszenia byli ówcześni: Starosta Powiatu Garwolińskiego – Grzegorz Woźniak i Wicestarosta Powiatu Garwolińskiego – Marek Chciałowski. Prace nad utworzeniem stowarzyszenia rozpoczęto od przeprowadzenia szerokiej akcji informacyjnej o celach i założeniach Osi 4 – Leader w okresie programowania 200-2013. W grupie inicjatywnej istotną rolę odegrały samorząd Powiatu Garwolińskiego i samorządy dziewięciu gmin, które z determinacją wspierały merytorycznie i organizacyjnie wszystkich członków grupy w procesie budowania partnerstwa. Inicjatywa

stworzenia partnerstwa nabrała dynamiki w czwartym kwartale 2007 r., kiedy to spotkania grupy zaczęły przybierać bardziej zorganizowaną formę i przyciągały coraz szerszą grupę osób i podmiotów zainteresowanych udziałem w tworzeniu LGD. W dniu 29 listopada 2007 r. z inicjatywy wójtów i burmistrzów odbyła się konferencja. Wielu jej uczestników, licząc na wzajemną współpracę i wymianę doświadczeń wyraziło wolę przystąpienia do LGD. Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego” powołane zostało uchwałą Członków – Założycieli w dniu 3 stycznia 2008 r. w Garwolinie. Początkowo obejmowało obszar dziewięciu gmin należących administracyjnie do Powiatu Garwolińskiego. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w KRS w dniu 4 kwietnia 2008 r. pod numerem KRS: 0000302856. Stowarzyszenie posiada numer REGON: 141491566 i numer NIP: 8262123512.

Doświadczenia LGD

Stowarzyszenie realizowało Lokalną Strategię Rozwoju w ramach osi 4 Leader z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. W okresie 2007-2013 LGD – Forum Powiatu Garwolińskiego wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju na obszarze dziesięciu gmin członkowskich, w tym dwie gminy miejsko-wiejskie: Pilawa i Żelechów oraz osiem gmin wiejskich: Borowie, Garwolin, Górzno, Maciejowice, Miastków Kościelny, Sobolew, Trojanów, Parysów. Diagnoza obszaru LGD oraz analiza SWOT pozwoliła na określenie wizji obszaru oraz wskazanie dwóch celów ogólnych LSR 2007-2013:

- 1) Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania,
- 2) Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

Celom ogólnym przypisano sześć celów szczegółowych oraz dwanaście przedsięwzięć. Cele te spójne z kierunkami wsparcia wskazanymi w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku*, *Strategią Rozwoju Powiatu Garwolińskiego na lata 2004-2014* oraz strategiami rozwoju gmin, będącymi członkami stowarzyszenia. LGD dysponowała budżetem w ramach LSR w kwocie 8 673 204 zł na realizację działania 413. PROW Wdrożenie lokalnej strategii rozwoju, 224 307 tys. zł na realizację działania 421. PROW Wdrożenie projektów współpracy oraz 2 168 301 tys. zł na operacje w ramach działania 431. PROW Funkcjonowanie lokalnej grupy działania. Łączna kwota do refundacji w LSR 2007-2013 wyniosła 11 065 812 zł. Ze złożonych do LGD wniosków o dofinansowywanie, zostało wybranych przez Radę LGD do dofinansowania projektów na łączną kwotę blisko 15,5 mln zł. Na podstawie danych sprawozdawczych na konta beneficjentów aplikujących o środki za pośrednictwem LGD wypłacono ponad 8 mln zł, co stanowi 92% kwoty zawartych umów o dofinansowanie. LGD realizowała dwa projekty współpracy z innymi lokalnymi grupami działania: NURT oraz OZE, którego Stowarzyszenie było koordynatorem. Projekty te bezpośrednio oddziaływały na realizację celów LSR. Podstawowym miernikiem oceny, czy interwencja spełniła oczekiwania mieszkańców obszaru jest opinia środowiska lokalnego na temat działalności stowarzyszenia. Wynik ankiety internetowej dotyczącej Wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego realizowanej od roku 2013, pokazują, że ponad 70% mieszkańców jest zadowolonych z życia na obszarze LSR, ponad 69 % korzystało z nowo powstałych obiektów kultury, turystyki i rekreacji, ponad 84% dostrzega poprawę estetyki gmin, wchodzących w skład LGD. Wynika z tego, iż aktualna lokalna strategia była zgodna z oczekiwaniami i potrzebami mieszkańców, że realizacja założonych celów w strategii miała istotny wpływ na satysfakcję i zadowolenia mieszkańców z życia na obszarze LSR. Potencjał współpracy pomiędzy mieszkańcami, wiejskimi NGO's-ami, przedsiębiorcami i JST zbudowany dotychczas zostanie wykorzystany w nowej perspektywie na lata 2014-2020. Rozszerzony skład LGD o trzy nowe gminy z powiatu garwolińskiego: Wilga, Łaskarzew i miasto Łaskarzew, pozwoli na realizację działań LGD na obszarze całego powiatu garwolińskiego.

Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy

Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LSR jest silnie determinowany przez sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Analiza danych statystycznych i badania obszaru zlecone przez LGD¹ pozwoliły na identyfikację grup defaworyzowanych mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze LSR. Z uwagi na bezrobocie na

¹ Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego. Raport końcowy, STREFAPLUS, Warszawa 2014

obszarze LSR (15,5% w 2013 roku), które jest wyższe niż średnia w województwie (11,1% w 2013 roku) czy średniej dla całego kraju, która wyniosła 13,4%. grupą defaworyzowaną są przede wszystkim osoby bezrobotne. W ramach tej grupy należy wskazać jednak pewne grupy szczególnie narażone na problem długotrwałego bezrobocia. W stosunku do tych grup przewiduje się realizację usług aktywizacji społeczno-zawodowej. Analiza danych z PUP powiatu garwolińskiego wskazują, że do tej grupy zaliczyć należy przede wszystkim osoby długotrwale bezrobotne, mające największe trudności z wejściem na rynek pracy. Spośród ogółu 6429 bezrobotnych na koniec 2013 roku, 47% stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 1 roku. Jest to wynik gorszy niż średnia województwa (42,9%). Realia związane z zatrudnieniem wskazują, że **osoby po 45 roku życia**, w demografii określa się je mianem osób w wieku niemobilnym mają największe problemy ze znalezieniem pracy i zazwyczaj zasilają szeregi długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy). Z badań obszaru LSR realizowanych na zlecenie LGD wynika, że osoby takie mają bardzo małą motywację do poszukiwania pracy, a wiele z nich nie wykazuje większego zainteresowania stałym zatrudnieniem. Ponadto osoby te w największym stopniu narażone są na proces wykluczenia społecznego. Znaczną grupę bezrobotnych w powiecie garwolińskim spośród osób długotrwale bezrobotnych tworzą także osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. Jak już wyżej zostało to zasygnalizowane, są to zazwyczaj osoby o wysokich kwalifikacjach, które straciły pracę i obecnie muszą dążyć do zmiany swoich kwalifikacji zawodowych, aby móc odpowiadać na bieżące potrzeby pracodawców. Liczebnie grupa ta wyraźnie zmniejszyła się w porównaniu 2008 roku, jednak wciąż stanowi bardzo znaczną liczbę bezrobotnych ogółem. Wg lokalnych przedsiębiorców, osoby po 45 roku życia niestety są mniej wydajne i wolniej pracują, a także więcej chorują i nie chcą podnosić swoich kwalifikacji, nie chcą się doszkalać – uczyć języków obcych, poznawać nowych technologii. Funkcjonujące stereotypy na temat starszych pracowników zniechęcają pracodawców do zatrudniania osób starszych. Osoby po 45 roku życia cechuje niski poziom kwalifikacji zawodowych lub nie dostosowane kwalifikacje zawodowe do potrzeb rynku pracy. Osoby starsze mają problem w poruszaniu się po rynku pracy i brakuje im także umiejętności z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Do grupy defaworyzowanej obszaru LSR, zaliczyć należy **osoby poniżej 25 roku życia**, zamieszkującą obszar LGD. W tej grupie bezrobotnych notowany jest relatywnie wysoki poziom bezrobocia (obszar bezrobocia strukturalnego). Ludzie młodzi do 25 roku życia stanowili ponad 25% ogółu bezrobotnych, podczas gdy średnia w województwie mazowieckim w tej grupie wiekowej bezrobotnych wyniosła 17%. Szczególnie trudna jest sytuacja w miastach powiatu. Miasta powiatu garwolińskiego zamiast przyciągać młodych i wykształconych ludzi odstraszały największym bezrobociem. Wśród wszystkich miast i gmin członkowskich LGD na pierwszym miejscu w tym niechlubnym rankingu znajduje się miasto Łaskarzew. Gminą, w której problem bezrobocia jest najmniejszy w porównaniu z pozostałymi, jest Trojanów. Konsultacje społeczne potwierdziły trudną sytuację osób młodych wskazując, że nawet ¼ mieszkańców obszaru pozostaje bez pracy lecz nie rejestruje się w PUP utrzymując się z zasiłku rencistów czy z emerytury osób starszych. Duży odsetek stanowią bezrobotni bez kwalifikacji. Bezrobocie wśród młodzieży nie jest jedynie problemem braku pracy, ale także brakiem możliwości prawidłowego funkcjonowania społecznego i udziału w życiu społeczności lokalnej. Młody człowiek, który nie posiada pracy w zwiększonym stopniu jest narażony na demoralizację, nałogi i uleganie różnym patologiom. Osoba młoda bez pracy to osoba potencjalnie zagrożona wykluczeniem społecznym. Wejście młodej osoby na rynek pracy i jej pierwsze doświadczenia z tym związane często znamienne wpływają na dalsze losy i ścieżki karier zawodowych młodych osób. Opierając się na przeprowadzonych wywiadach fokusowych nie można uogólniać trudności związanych z uzyskaniem przez absolwentów pierwszej pracy. Zarówno uczestnicy wywiadów fokusowych: przedsiębiorcy jak i pracownicy w GOPS z terenu LGD wskazywali na istnienie dwóch grup wśród osób młodych: do pierwszej zostały zaliczone te osoby młode, które wchodziły na rynek pracy szybko i z powodzeniem w postaci trwałego zatrudnienia, do drugiej grupy te osoby młode, dla których wejście na rynek pracy związane było z trudnościami, często nie do pokonania, co w efekcie kończyło się bezrobociem, przekształcającym się nawet w bezrobocie długookresowe. Wg opinii uczestników wywiadów fokusowych na szanse otrzymania pracy przez osoby młode wpływa cały szereg uwarunkowań wynikających z czynników obiektywnych, powiązanych z funkcjonowaniem rynku pracy, jak i subiektywnych – wynikających z samych zainteresowanych, środowiska, w którym żyją. Absolwenci szkół mają trudny start zawodowy. Wynika to z przyczyn charakterystycznych dla całej grupy młodych osób wchodzących na rynek pracy po zakończeniu nauki w systemie szkolnym: brak ofert pracy, niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców, niewystarczające umiejętności w stosunku do oczekiwań

pracodawców, brak doświadczenia praktycznego, wykorzystywanie przez pracodawców braku doświadczeń dla oferowania gorszych warunków pracy itp. Wśród pozostałych działań aktywizacji zawodowej prowadzonej przez Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie największym powodzeniem wśród bezrobotnych z powiatu na koniec 2013 roku cieszyły się staże. Znacznie mniej bezrobotnych skorzystało z oferty prac interwencyjnych, szkoleń, robót publicznych. Atrakcyjną formą wsparcia dla osób defaworyzowanych na rynku pracy może być wsparcie na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz różnego rodzaju szkolenia podnoszące kwalifikacje i motywację mieszkańców w celu rozwoju przedsiębiorczości realizowana dzięki środkom Leader w ramach PROW 2014-2020.

Reprezentatywność LGD

Członkami Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Forum Powiatu Garwolińskiego, są podmioty sektora publicznego w ilości 18 członków, gospodarczego w ilości 35 członków, społecznego w ilości 25 członków oraz osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR w ilości 105 członków. Większość członków LGD i Rady, posiada doświadczenie w realizacji projektów na obszarze wiejskim. Swoje doświadczenie zdobyli przede wszystkim przy wdrażaniu projektów z programów SAPARD, ZPORR, SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” i PROW 2007-2013. Przedstawiciele sektora społecznego swoje doświadczenie zdobywali głównie przy realizacji projektów z zakresu kultury, turystyki i pomocy społecznej. Największe doświadczenie w realizacji projektów z udziałem środków unijnych posiada sektor publiczny, tj. gminy i powiat. Wszyscy przedstawiciele realizowali duże projekty infrastrukturalne (zaopatrzenie w wodę, odprowadzenie i oczyszczanie ścieków, budowa dróg) oraz mniejsze jak: kształtowanie centrów wsi, remonty świetlic wiejskich, domów kultury, budowa placów zabaw i boisk. Z projektów tzw. „miękkich”: stypendia, wyrównywanie szans edukacyjnych, aktywizacja społeczna. Rada LGD składa się z 15 osób, w tym Przewodniczący i Wiceprzewodniczący i składa się z przedstawicieli poszczególnych sektorów w ilości, przedstawiciele władzy publicznej: 3, przedstawiciele lokalnych partnerów społecznych: 4, przedstawiciele lokalnych partnerów gospodarczych: 3 oraz mieszkańców 5.

Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD

Stowarzyszenie zatrudnia wykwalifikowaną kadrę pracowników, posiadających odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym, oraz niezbędne doświadczenie do zarządzania LGD, które umożliwia rzetelne i skrupulatne wykonywanie zadań. Pracownicy na stanowiskach: Prezes, to były wieloletni i doświadczony wójt, jednej z gmin wchodzących w skład LGD; Kierownik biura ma doświadczenie zawodowe na stanowiskach w instytucjach wdrażających programy unijne, takie jak: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, brał liczny udział w szkoleniach oraz posiada stosowne wykształcenie podyplomowe w zakresie funduszy europejskich. Koordynator ds. realizacji LSR i Koordynator ds. przedsiębiorczości i turystyki, to osoby, które brały udział w przygotowaniach założeń LSR na lata 2007-2013 LSR oraz uczestniczyli w licznych szkoleniach odnośnie funduszy unijnych.

Do dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD należy zaliczyć: Statut Stowarzyszenia – który reguluje cele działania stowarzyszenia, sposoby ich osiągnięcia, prawa i obowiązki członków, strukturę władz i zakres ich kompetencji oraz majątek i sposób rozwiązania LGD; Regulaminy: Zarządu, Rady, Walnego Zebrania Członków, Komisji Rewizyjnej – określające organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy poszczególnych organów LGD oraz Regulamin Biura LGD – określa organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy Biura LGD. Dokumenty: Statut LGD, Regulamin Walnego oraz Regulamin Rady są uchwalane i zmieniane przez Walne Zebranie Członków, natomiast Regulamin Biura oraz Regulamin Zarządu LGD jest zatwierdzany i modyfikowany przez Zarząd. Regulamin Komisji Rewizyjnej jest zatwierdzany i modyfikowany przez Komisję Rewizyjną. **Na stanowiskach pracy w biurze LGD związanych z udzielaniem doradztwa określono sposób pomiaru jakości udzielanego doradztwa. Szczegółowo opisano metodę oceny efektywności świadczonego doradztwa.** Wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, a także przewidziano metody ich pomiaru. Większość zatrudnionych pracowników posiadają doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym. **W Regulaminie biura LGD wskazano również zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD**

uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych. Szczegółowe zasady działania Rady LGD, jako organu decyzyjnego zawarte zostały w Regulaminie Rady. Regulamin Rady określa, w szczególności: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach; zasady powoływania i odwoływania członków; zasady dotyczące zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesu wraz z obowiązkiem publikowania protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy; zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania; regulacje zapewniające zachowanie parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego, gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego; zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny); zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego; opis sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej, podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa; opis organizacji naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (np. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia naboru, miejsce składania wniosków); opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do finansowania, w tym postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na finansowanie wszystkich operacji; regulacje zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru; zasady ustalania kwoty wsparcia dla danej operacji z uwzględnieniem przepisów prawa dla poszczególnych programów, z których planowane jest finansowanie LSR; opis sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (w tym warunki i sposób wniesienia protestu, termin na jego wniesienie zgodnie z art. 22 ustawy o rozwoju lokalnych kierowanym przez społeczność; zasady rozpatrywania protestu; wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru. Regulamin Rady określa również **zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.** Mając na uwadze konieczność zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego działań LGD przyjęty został **Plan szkoleń dla pracowników biura LGD i członków organu decyzyjnego.** Celem szkoleń jest stałe podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD, które prowadzić będzie do coraz lepszej obsługi interesantów i doskonaleniu umiejętności koniecznych do wykonywania powierzonych zadań. Poniżej zaprezentowano syntetyczną informację o sposobie uchwalania i aktualizacji wewnętrznych dokumentów LGD:

Lp	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i aktualizacji
1.	Statut LGD	Zakres uregulowań zgodnie z Ustawą z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm). Statut reguluje m.in. następujące kwestie: wskazanie Marszałka Województwa jako organ nadzoru, uwarunkowania organu decyzyjnego – Rady odpowiedzialnej za wybór operacji oraz szczegółowe kwestie jej kompetencji i zasad reprezentatywności, określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.	Dokument wymaga przyjęcia uchwałą WZC. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu wymaga zwykłej większości głosów, przy obecności co najmniej połowy Członków Walnego Zebrania.

2.	Regulamin WZC LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.), zasady protokołowania posiedzeń WZC.	Zatwierdzenie regulaminu działania WZC wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
3.	Regulamin Rady	Dokument reguluje w szczególności, - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.)szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.), zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.	Zatwierdzenie regulaminu działania Rady wymaga przyjęcia uchwałą WZC.
4.	Regulamin Zarządu LGD	Dokument reguluje w szczególności, podział zadań pomiędzy członków Zarządu	Zatwierdzenie regulaminu działania Zarządu wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu.
5.	Regulamin Biura LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, podział zadań pracowników biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa oraz animacji, procedury wyboru pracowników, opis stanowisk z podziałem obowiązków, zasady premiowania pracowników.	Zatwierdzenie regulaminu działania Biura wymaga przyjęcia uchwałą Zarządu.

Rozdział II - Partycypacyjny charakter LSR

Na wstępie zaznaczyć trzeba, iż konsultacje dotyczące potrzeb grup docelowych LSR rozpoczęły się już 2014 roku, czyli jeszcze przed opublikowaniem kompletu aktów wdrożeniowych regulujących wydatkowanie środków w ramach PROW 2014-2020. Prace z mieszkańcami nad kształtem LSR trwały natomiast do grudnia 2015 r. tj. terminu złożenia wniosku o wybór LSR na nowy okres programowania 2014-2020. Podstawą pracy LGD nad nową lokalną strategią była analiza wyników badań ewaluacyjnych wdrożenia LSR 2007-2013, badań własnych zleconych przez LGD i dostępnej literatury w przedmiocie działania LGD (Szczegółowy wykaz literatury znajduje się w *Rozdziale LSR. Wykaz wykorzystanej literatury*). Konsultacje miały charakter proaktywny. W ramach pracy nad LSR wykorzystano wiele narzędzi partycypacyjnych oraz metod gromadzenia i analizy danych od mieszkańców i grup docelowych LSR. Zastosowano innowacyjne i skuteczne metod partycypacji społecznej. Ze względu na specyfikę pracy nad LSR wykorzystano głównie metody jakościowe tj. Indywidualne wywiady pogłębione, Zogniskowane wywiady grupowe, Telefoniczne wywiady pogłębione, wywiady przeprowadzone za pośrednictwem Internetu, spotkania i warsztaty z grupami docelowymi LSR i przedstawicielami zidentyfikowanych na obszarze LSR grup defaworyzowanych, analizy korespondencji i wniosków kierowanych pisemnie do biura LGD, spotkania indywidualne z potencjalnymi wnioskodawcami w biurze LGD oraz pracę Zespołu ds. LSR. Każda grupa społeczna miała szansę wziąć udział w pracy nad LSR. W prowadzonych badaniach telefonicznych CAWI z mieszkańcami obszaru LSR udział wzięły również osoby nie pracujące. Spośród 192 mieszkańców blisko 9% uczestników stanowiły wspólnoty wiejskie, osoby fizyczne nie mające stałego zatrudnienia. **Kluczowym czynnikiem decydującym o skuteczności wybranych metod była otwartość LGD na współpracę z mieszkańcami i grupami docelowymi LSR, czyli zasada partycypacji.** Kolejnym

był sposób realizacji partycypacji w procesie tworzenia LSR o kryterium użyteczności. Kryterium użyteczności dostarczyło zestawu założeń wyjściowych, natomiast partycypacyjny model pracy określił sposób realizacji pracy nad LSR na poziomie operacyjnym. Ze względu na charakter pracy nad LSR rozpoczęto pracę nad opracowaniem strategii od analizy wniosków i rekomendacji o charakterze mid-termin wdrażania LSR oraz badania własnego zamówionego przez LGD w 2014 roku. Podstawą partycypacyjnych metod pracy były zidentyfikowane najbardziej istotne oceny efektów i rezultatów osiągniętych w ramach realizacji interwencji publicznej w okresie programowania 2007-2013.

Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie triangulacji różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji. Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w tym samym celu jakie jest opracowanie LSR. Dzięki temu w sposób świadomy zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, daje możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna *zasada dialogu*: jednym z naczelných jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe roszczenia (wymagania), troski (oczekiwania), dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służyły zastosowanie odpowiedniego zestawu narzędzi, zawierającego metody i techniki pozwalające na konfrontację różnych opinii/stanowisk oraz na wypracowywanie konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii. **Na szczególną uwagę zasługują innowacyjne metody partycypacji: metoda WORLD CAFE oraz warsztaty partycypacyjne przeprowadzone na etapie poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji LSR.** Głównym narzędziem partycypacji była praca Zespołu ds. LSR złożonego z przedstawicieli trzech sektorów (publiczny, gospodarczy, społeczny) oraz mieszkańców. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystywane były na każdym etapie tworzenia LSR. Każda z grup docelowych LSR miała możliwość również wyrażenia swoich opinii podczas konsultacji Planu Komunikacji LSR, podczas warsztatów strategicznych w ramach posiedzenia Zespołu ds. LSR w dniu 3 czerwca, podczas II posiedzenia Zespołu ds. LSR w Garwolinie. Na zlecenie LGD warsztaty przeprowadziła firma zewnętrzna pt. „Komunikacji społeczna – istotny warunek zapewnienia jakości zarządzania planem strategicznym i skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności w procesie planowania strategicznego - warsztaty strategiczne”. W spotkaniu udział wzięli nie tylko przedstawiciele gmin członkowskich LGD, lecz również reprezentacji szczególnie aktywnych na terenie działania LGD organizacji pozarządowych. **Lokalna Strategia Rozwoju była przygotowana przez biuro LGD oraz powołany zespół ds. budowy LSR.** Poniżej zaprezentowano wykaz zrealizowanych działań wykorzystujących narzędzia partycypacyjne na każdym z etapów pracy nad LSR:

Lp.	Etap pracy nad LSR	Partycypacyjne metody konsultacji wraz z najważniejszymi wnioskami
1.	Etap definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)	Podstawowym narzędziem analizy problemów obszaru było badanie ewaluacyjne mid-term wdrożenia LSR . W roku 2012 r. LGD zleciła firmie BIOSTAT przeprowadzenie badania ewaluacyjnego. Badanie zostało zrealizowane z wykorzystaniem metod i technik badawczych w postaci: badań ankietowych wśród mieszkańców, badań ankietowych wśród beneficjentów, telefonicznych wywiadów pogłębionych oraz analizy danych zastanych. Na podstawie Raportu, uwzględniającego stanowiska różnych grup społecznych: mieszkańców, przedstawicieli samorządów gmin, beneficjentów oraz przedstawicieli LGD, których zdaniem obszary uwzględnione w strategii były wystarczające i nie było potrzeby uwzględniania dodatkowych przedsięwzięć, stowarzyszenie zaktualizowało LSR w 2012 roku, kumulując przedsięwzięcia. Wnioski z wyników badań z mieszkańcami stanowiły podstawę do sformułowania propozycji problemów obszaru LSR odnoszących się przede wszystkim do problemów społecznych i bezrobocia na terenach wiejskich oraz migracji młodzieży do większych ośrodków miejskich. Kolejnym etapem było szkolenie dla członków LGD w dniach 12 – 13 września 2013 r. w Grębiszewie k/Mińska Mazowieckiego. W spotkaniu udział wzięło 19 reprezentantów

		lokalnych środowisk i samorządowców. Tematem dyskusji było partycypacyjna diagnoza problemów obszaru LSR. Wskazano na braki w infrastrukturze publicznej gmin członkowskich LGD. Wniosek został uwzględniony w Diagnozie i celach LSR. W dniu 10 kwietnia 2014 r. LGD zorganizowało spotkanie warsztatowe dla sołtysów. Spotkanie odbyło się po zakończeniu Powiatowego Zjazdu Sołtysów. Podczas spotkania dyskutowano o możliwości włączenia się sołectw w aplikowanie o środki unijne. Wskazano oczekiwanie realizacji projektów grantowych LGD skierowanych do organizacji pozarządowych. W spotkaniu udział wzięło ponad 80 osób, w tym: sołtysi i członkowie Rad Sołeckich. Dotychczasowe wnioski z konsultacji poddane zostały ocenie i aktualizacji przez firmę zewnętrzną. Na zlecenie LGD w okresie kwiecień - czerwiec 2014 r. wykonano Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego. Badanie obejmowało również trzy spotkania z mieszkańcami i członkami LGD. W raporcie wskazano konieczność większej współpracy pomiędzy różnymi podmiotami znajdującymi się na terenie działania LGD. Wnioski z badania zostały wprowadzone do LSR przy formułowaniu celów. Ze względów praktycznych, praktyczną metodą badania z mieszkańcami była technika CAWI (z jęz. ang. Computer-Assisted Web Interviewing). W badaniu internetowym udział wzięło 192 mieszkańców z obszaru gmin członkowskich LGD. Jako potrzeby obszaru wskazywane zostały przede wszystkim: Poprawa życia mieszkańców, Tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, Remont dróg powiatowych i gminnych. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD, przeprowadzone na użytek aktualizacji LSR, wykazało, że respondenci wskazują przede wszystkim na cztery bariery rozwojowe: związane z rozwojem infrastruktury technicznej i społecznej; związane z rynkiem pracy; związane z poziomem rozwoju gospodarczego oraz związane z dostępnością do Internetu. Na etapie definiowania potrzeb obszaru korzystano również z wyników realizowanych podczas badań ewaluacyjnych wywiadów pogłębianych z przedstawicielami Zarządu, Rady, studia przypadków (case study) wnioskodawców, którzy aplikowali za pośrednictwem LGD oraz analizę statystyczną ankiet przeprowadzonych przez biuro LGD dotyczących aktualizacji LSR. Wskazywano na apatię społeczną i pogłębiające się różnice dochodów w poszczególnych grupach społecznych. Podsumowaniem pracy na etapie partycypacyjnej diagnozy było I posiedzenie Zespołu ds. LSR, które miało miejsce 24 kwietnia 2015 r. na którym ustalono główne problemy obszaru LSR, jakim jest występowanie zjawiska wykluczenia społecznego i konieczność podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru przy wykorzystaniu atutu bliskości Warszawy.
2.	Etap określania celów i ustalania ich hierarchii	Podstawą do wskazania celów LSR były wnioski z analiz i badań zleconych przez LGD. Analiza wniosków z Badania obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego² pozwoliła na wskazanie konieczności większej współpracy pomiędzy różnymi podmiotami znajdującymi się na terenie działania LGD. Budowanie podstaw do działania na przyszłość, a nie dbanie o tylko dbanie o tożsamość kulturową - stare krzyże i groby. Są one bowiem w ocenie mieszkańców bardzo ważnym dziedzictwem kulturowym. Wnioski z badania zostały wprowadzone do LSR przy formułowaniu celów. Na potrzeby badań dokonywano wywiadów z beneficjentami środków LSR 2007-2013. W raporcie z badania obszaru LSR zrealizowanego w 2014 r. wskazano konieczność większej współpracy pomiędzy różnymi podmiotami znajdującymi się na terenie działania LGD. Na etapie określania celów LSR zorganizowano warsztaty tematyczne – konsultacje we wszystkich gminach należących do LGD. Spotkania poświęcone były analizie SWOT, czyli słabym i mocnym stronom naszego obszaru oraz pojawiającym się szansom i zagrożeniom, a także wypracowaniu celów do lokalnej strategii. Na wszystkich spotkaniach obecni byli przedstawiciele sektora społecznego,

² Zobacz. Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego, STREFAPLUS, Warszawa 2014

		publicznego, biznesu i mieszkańcy. Podczas spotkań poruszono szereg istotnych problemów, uczestnicy mieli okazję wyrazić swoje zdanie na temat przedstawionej do konsultacji Analizy SWOT, mieli również możliwość podzielenia się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi celów, jakie powinny znaleźć się w strategii. Każdy z uczestników miał za zadanie w przedstawionej do konsultacji Analizie SWOT wybrać po trzy najważniejsze mocne i słabe strony w danym obszarze. Zebrane w ten sposób dane pozwoliły wg hierarchii ważności ułożyć w mocnych i słabych stronach atuty i problemy wyszczególnione w danym obszarze Analizy SWOT. W zakresie szans i zagrożeń wszyscy uczestnicy wspólnie analizowali dane. W konsultacjach w miesiącu sierpień - wrzesień wzięło udział 302 osób. Kolejnym narzędziem pracy było warsztat strategiczny, który miał miejsce w dniach 3-4 sierpnia 2015 r. w Grębiszewie k/ Garwolina, w którym udział wzięli członkowie Zarządu LGD, wójtowie i burmistrzowie oraz członkowie grupy roboczej do spraw przygotowania LSR, łącznie 26 osób, w ramach którego przeprowadzona została analiza SWOT. Wnioski ze spotkania ujęto w LSR Rozdział IV. Analiza SWOT. Podczas II posiedzenia zespołu ds. LSR odbyło się w dniu 3 czerwca 2015 roku wskazano konieczność priorytetowego traktowania przedsiębiorców chcących rozwijać działalność na obszarze LSR z wykorzystaniem lokalnych zasobów i produktów lokalnych. Wniosek przyjęto wprowadzając kryteria innowacyjności w kryteriach wyboru na poziomie decyzji Rady LGD. W ramach badania internetowego CAWI (z jęz. ang. Computer-Assisted Web Interviewing) realizowanego w okresie kwiecień 2013 r. - sierpień 2015 r. zebrano 192 kwestionariuszy z odpowiedziami mieszkańców gmin członkowskich LGD. Pośród najważniejszych mocnych stron uznano bliskość Warszawy i szansę wynikające z tego korzystnego położenia, które mogą zostać dodatkowo wzmocnione poprzez budowę drogi ekspresowej E17. Słabe strony to przede wszystkim brak miejsc pracy i bezrobocie na terenach wiejskich, które może się pogłębić na skutek zagrożenia jakim jest brak nowych zakładów pracy, słabe rolnictwo oraz migrację młodych ludzi ze wsi. W dodatkowej ankiecie internetowej CAWI z mieszkańcami wskazywano wagi i priorytety działania LGD w ramach obszarów analizy SWOT. Nadanie rang było konieczne ze względu na wielość zidentyfikowanych stron silnych i słabych oraz podobną skalę szans i zagrożeń. Link do ankiety internetowej zmieszczony został na stronie internetowej LGD. Ankieta została zamieszczona na stronie internetowej LGD w ostatnich dniach września 2015 r. Mieszkańcy uczestniczący w badaniu ankietowym przyznawali punkty w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało bardzo niski, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. W okresie sierpień - listopad wzięło udział 27 mieszkańców. Wagi poszczególnych obszarów analizy SWOT zostały wskazane w Rozdziale IV LSR. Analiza SWOT i pozwoliły na wytypowanie celów i kierunków działania LGD.
3.	Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii	Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami w każdej z gmin członkowskich LGD określono listę problemów i propozycje ich rozwiązań. W konsultacjach w miesiącu sierpień - wrzesień wzięło udział 302 osób. Mieszkańcy wskazywali, że przedsięwzięciem wartym kontynuowania jest inwestowanie w infrastrukturę rekreacyjną, które powinno polegać w pierwszej kolejności na budowie ścieżek rowerowych. Postulowano także realizację operacji z zakresu zachowania dziedzictwa. Postulaty uwzględniono formułując dedykowane temu zakresowi przedsięwzięcie w LSR. Wskazano również na zasadność promowania komplementarnych projektów z innymi projektami finansowanymi z programów unijnych. Wyniki badania z mieszkańcami i ankiet zbieranych podczas konsultacji społecznych zostały uwzględnione przy formułowaniu celów i przedsięwzięć LGD. Inicjatywy pokazały konieczność rozbudowy infrastruktury społecznej tzw. świetlice wiejskie. Na większości spotkań z udziałem samorządowców zwracano uwagę na problem migracji młodzieży, wskazując że ta właśnie

		grupa osób powinna być traktowana priorytetowo w strategii. Postulaty uwzględniono formułując dedykowane temu zakresowi przedsięwzięcie w LSR. W ramach badania własnych – ankiet monitorujących LGD analizowało stan w formie badań ankietowych poziom zadowolenia i jakość metod komunikacyjnych oraz poziomu świadczenia usług przez LGD w zakresie doradztwa i obsługi wnioskodawców w ramach przeprowadzanych naborów wniosków. Zebrano ponad 90 ankiet monitorujących od beneficjentów środków LGD. Kolejnym narzędziem pracy na etapie była WORLD CAFE, , gdzie rozmowy dotyczyły procedur naboru i kryteriów wyboru projektów grantowych, własnych a także wskaźników realizacji w zakresie projektów grantowych i własnych. Spotkanie, w którym uczestniczyli przedstawiciele organizacji pozarządowych i przedstawiciele JST odbyło się w dniu na wyjeździe studyjno-szkoleniowym w dniu 3 grudnia 2015 r. W całym okresie programowania LSR udostępniona była w Urzędach Gmin ankieta w wersji papierowej Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego. Ankieta zawierała pytania o proponowane kierunki działania LGD w okresie 2014-2020. Respondenci najczęściej wskazywali potrzebę inwestycji w poprawę infrastruktury publicznej i kulturalnej, wsparcia i promowania aktywności lokalnej poprzez spotkania, szkolenia edukacyjne, konkursy, festyny, imprezy sportowe i rekreacyjne oraz stworzenia pozarolniczych miejsc pracy niezwiązanych z agroturystyką i turystyką wiejską. Wnioski z analizy tego narzędzia pracy zostały uwzględnione w kryteriach wyboru operacji. LGD stosowała również ogłoszenia i komunikaty w prasie lokalnej. W gazecie "Twój Głos" w numerze z dnia 17 czerwca 2015 r. zamieszczona została prośba o zgłaszanie propozycji działań, które powinny być uwzględnione i realizowane w ramach przyszłej lokalnej strategii rozwoju. Na skutek działań LGD zaktywizowano lokalnej NGO's, wiele organizacji zgłosiło swoje postulaty w odniesieniu do przedsięwzięć LGD (np. Klub Sportowy Snajper Sośninka z Łaskarzewa proponował przedsięwzięcia pozwalające na aktywizację młodzieży i dzieci). W całym okresie programowania LSR funkcjonowało biuro LGD gdzie potencjalni wnioskodawcy zgłaszali swoje propozycje i zapytania odnośnie operacji planowanych do realizacji w ramach LSR. Odbywały się również spotkania indywidualne w biurze LGD. Odbyło się 20 konsultacji indywidualnych (telefonicznie, osobiście) w Biurze LGD.
4.	Etap formułowania wskaźników realizacji LSR	W ramach badania obszaru LSR z 2014 roku wykonanego przez firmę STREFAPLUS z Warszawy dokonano analizy wskaźników LGD z okresu 2007-2013. Raport końcowy zawierał ocenę trafności doboru wskaźników oddziaływania, rezultatu i produktu do celów ogólnych, szczegółowych i operacji. W raporcie wskazano na potrzebę ograniczenia wskaźników oddziaływania do tych dostępnych ze statystyki publicznej. Z uwagi na cele PROW i LEADER projekty skierowane do przedsiębiorców powinny pokazywać rezultat w postaci utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy. Wyniki badania poddane zostały ocenie i analizie przez członków zespołu ds. LSR. Analiza wniosków z ankiet internetowych z członkami LGD CAWI pozwoliła na sformułowanie wniosku odnośnie wskaźników LSR, które powinny w większym zakresie pozwolić na monitorowanie postępu działań aktywizacyjnych i funkcjonowania LGD, a nie jedynie wdrożenia LSR. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych na tym etapie sformułowano zapisy Planu Komunikacji w zakresie doradztwa uwzględniającego pokazywanie dobrych przykładów działań finansowanych ze środków LSR. Kluczowym narzędziem pracy na etapie formułowania wskaźników był warsztat strategiczny, który miał miejsce w dniach 3-4 sierpnia 2015 r. w Grębiszewie k/ Garwolina, w którym udział wzięli członkowie Zarządu LGD, wójtowie i burmistrzowie oraz członkowie grupy roboczej do spraw przygotowania LSR, łącznie 26 osób. Oddzielny punkt spotkania poświęcony został sprawozdawczości i monitoringowi LSR. Ustalono, że wskaźniki produktu LSR mają pochodzić bezpośrednio od beneficjentów i nie powinny być wynikiem dodatkowych analiz zleconych

		przez LGD, lecz w prosty sposób wynikać bezpośrednio ze zrealizowanych projektów. Na tym etapie pracy odbyły się również spotkania z pracownikami Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej (GOPS) z terenu działania LGD dotyczące działań w szczególności dla osób defaworyzowanych. Uzyskano zapewnienie o możliwości korzystania z bieżących analiz opracowywanych przez OPS na potrzeby sprawozdawczości i monitoringu LSR, działań skierowanych do grup defaworyzowanych. Na tym etapie pracy odbyła się także wizyta studyjna w Bieszczadach w dniach 2-4 grudnia 2015 r. poświęcona głównie projektom współpracy oraz omówienia projektów grantowych i własnych. Określono założenia, cele i wskaźniki międzynarodowego projektu współpracy, który został ujęty w LSR. Wypracowano podstawy wspólnego projektu współpracy międzynarodowej w obszarze wskaźników. Wnioski wprowadzono do LSR.
5.	Etap identyfikacji grup docelowych strategii	W ramach analizy badan zleconych przez LGD analizie poddano grupy defaworyzowane na rynku pracy z obszaru LSR. W raporcie z badania obszaru z czerwca 2014 r. wskazano na wyniki badania internetowego CAWI z mieszkańcami³. Blok pytań dotyczył możliwości realizacji programów skoncentrowanych finansowanych w ramach LGD w okresie programowania na lata 2014-2020. W ocenie badanych, projekty takie mogłyby być skierowane przede wszystkim do osób młodych poniżej 26. roku życia (83,3% pozytywnych wskazań) oraz seniorach, osobach powyżej 50. roku życia (78,2% pozytywnych wskazań). Z kolei – na niskim poziomie oceniono zasadność koncentracji strategii na projektach skierowanych od imigrantów (55,1% negatywnych wskazań). Wnioski uwzględniono przy identyfikacji grup defaworyzowanych w LSR. Po tym krótkim wywiadzie Prezesa Zarządu LGD z pracownikami PUP z Garwolina, który miał miejsce w dniu 5 maja 2015 r. sformułowano wnioski, że tworząc charakterystykę osób bezrobotnych na obszarze LGD powinniśmy wziąć pod uwagę indywidualne, koniunkturalne i instytucjonalne przyczyny takiego stanu rzeczy, gdyż może to znacząco pomóc w momencie formułowania LSR, mającej również za zadanie rozwiązywanie problemów społecznych związanych z występowaniem bezrobocia. Konsultacje z potencjalnymi beneficjentami odbywały się również drogą elektroniczną i telefoniczną - przeprowadzono 10 konsultacji telefonicznych i 9 konsultacji drogą elektroniczną (e-maile). Wskazano zapotrzebowanie na remonty świetlic, tworzenie gospodarstw agroturystycznych i potrzebę instalacji OZE, miejsc spotkań dla mieszkańców, tworzenie i rozwój działalności gospodarczej i usług dla ludności. W dniach 2-4 grudnia 2015 r. zorganizowano wizytę studyjną w Bieszczadach. W trakcie tego wyjazdu omówiono zakres projektów współpracy oraz omawiano ewentualne projekty grantowe i własne. W spotkaniu udział wzięły partnerskie LGD Ziemi Mińskiej, LGD Natura i Kultura, LGD Nasze Bieszczady. Należy pozytywnie ocenić efektywność realizowanych projektów współpracy LSR. W latach 2009-2014 LGD realizowała dwa projekty współpracy. W ocenie ewaluatora wśród projektów współpracy brakowało jednak realizacji działań oddziałujących bezpośrednio na utrzymanie bądź tworzenie nowych miejsc pracy dzięki realizacji projektów współpracy. Potencjał i zasoby gmin LGD można bowiem wykorzystać w kształtowaniu gospodarki i animowaniu rozwoju przedsiębiorczości jako kontynuację projektów współpracy. Poszczególne projekty można zmodyfikować, przekładając je na konkretne produkty lokalne np. poprzez stworzenie oferty turystycznej oferowanej w biurach podróży w całej Polsce oraz w Internecie. Wniosek wykorzystano formułując projekty współpracy w okresie programowania 2014-2020. Na tym etapie pracy nad LSR wykorzystano metodę grup przedstawicielskich. Metoda ta polegała na zaproszeniu do konsultacji organizacji branżowych i przedstawicieli reprezentujących poszczególne środowiska. Ich wiedza i doświadczenie, często o charakterze eksperckim,

³ Zobacz Wyniki badania kwestionariuszowego CAWI, N=78

sprawiła, że przedstawiane przez nich opinie były bardzo wartościowe. Podczas licznych **spotkań roboczych z samorządowcami** wskazywano działania skierowane do JST ustalono zasadność odstąpienia od finansowania projektów drogowych z LSR wskazując na dostępne środki bezpośrednio z PROW 2014-2020 w ramach konkursów ogłaszanych przez Urząd Marszałkowski. W spotkaniach ze strony LGD uczestniczył Prezes Zarządu LGD lub kierownik biura LGD. Pracy na etapie identyfikacji grup docelowych strategii służyły **spotkania z mieszkańcami obszaru LSR** realizowane w okresie sierpień - listopad 2015 r. w ramach Planu włączenia społeczności lokalnej w LSR. Podczas każdego ze spotkań **zbierano karty planowanych przedsięwzięć gdzie identyfikowano oczekiwany zakres operacji**. Analiza wniosków posłużyła do sformułowania zakresu przedsięwzięć LSR. W trakcie spotkań osoby zaliczane do grup defaworyzowanych za największy problem wskazywały trudności z odnalezieniem się na rynku pracy. W LSR priorytetowo zatem uwzględniono aktywizację zawodową grup defaworyzowanych. Jednocześnie zaproponowano metody rozwiązania problemu poprzez np. zaciśnięcie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami i otoczeniem biznesu („zielone światło dla nowych miejsc pracy”), promocję rozwoju przedsiębiorczości i samo zatrudnienia, współpraca ze szkołami i instytucjami rynku pracy w celu dostosowywania profili kształcenia zawodowego do sytuacji na rynku pracy, czy wreszcie wzrost umiejętności i kompetencji młodzieży i innych grup w trudnym położeniu w celu zwiększenia ich szans na lokalnym rynku. Tworzenie nowych oraz aktywna polityka utrzymania istniejących miejsc pracy znalazła swoje zapisy zarówno w celach jak i budżecie LSR. Tym samym za jedną z grup odbiorców uznano mikro i małe przedsiębiorstwa działające na terenie LGD, oraz podmioty działające jako spółdzielnie socjalne i zbliżone do modelu inkubatorów przedsiębiorczości. Wysoką rangę należy przypisać też liderom/moderatorom przyczyniającym się aktywizacji, młodzieży, seniorów, niepełnosprawnych (animatory świetlic, asystenci osób starszych itp.). Na potrzeby konsultacji z mieszkańcami przygotowano **broszury informacyjne** pokazujące efekty projektów z okresu 2007-2013 i zachęcające do realizacji projektów w kolejnym okresie programowania. Broszury informacyjne udostępnione zostały również na stronie internetowej LGD. **Punkt informacyjno-konsultacyjny** - w okresie przygotowywania Lokalnej Strategii Rozwoju funkcjonował punkt informacyjno-konsultacyjny zlokalizowany w biurze LGD. Punkty prowadzili pracownicy biura. Punkt pozostawał otwarty dla osób zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich oraz zgłaszających własne pomysły na przedsięwzięcia i operacje planowane do realizacji w ramach LSR. W biurze stowarzyszenia można było zasięgnąć konsultacji i porad z zakresu pozyskiwania funduszy unijnych i dostępnych źródeł finansujących założenie działalności gospodarczej ze środków PROW. Podsumowaniem pracy na etapie identyfikacji grup docelowych LSR było **posiedzenie Zarządu** w dniu 23 grudnia 2015 roku.

Jak przedstawiono powyżej LGD wykorzystywało **szeroki dobór partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR**, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR oraz grupami defaworyzowanymi na każdym etapie programowania LSR. Zmiana kryteriów wyboru operacji również będzie poddawana konsultacjom społecznym. LGD planuje także partycypacyjny udział mieszkańców w ewaluacji wdrożenia LSR

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

Analizę stanu istniejącego obszaru LSR opracowano na podstawie materiałów i dokumentów uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Garwolinie, urzędów gmin Powiatu Garwolińskiego, PUP w Garwolinie, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Garwolinie, ośrodków pomocy społecznej, Komendy Powiatowej Policji w Garwolinie, GUS (Bank Danych Regionalnych) oraz US w Warszawie. Ponadto analizie poddano informacje dostępne na stronach internetowych gmin członkowskich LGD. Dane dostępne w bazach GUS przeanalizowano w przedziale czasowym 2007-2013. Identyfikacja i klasyfikacja problemów występujących na obszarze LSR istotnych z punktu widzenia LGD została

opracowana z uwzględnieniem wniosków ze zrealizowanych na zlecenie LGD badań i analiz⁴. Tak sformułowana diagnoza obszaru została poddana konsultacjom z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych w każdej z gmin członkowskich i była przedmiotem pracy zespołu ds. opracowania LSR. Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LSR jest silnie determinowany warunkami przestrzennymi, przyrodniczymi, historycznymi oraz kulturowymi. Na tempo i kierunki rozwoju wpływ wywierają także wewnętrzne uwarunkowania społeczne, szczególnie długofalowe trendy demograficzne. W świetle wyników przeprowadzonych analiz oraz konsultacji społecznych wydaje się, że czynnikiem decydującym o efektywności działań LGD będzie zidentyfikowanie szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR grup docelowych działań LGD, którymi są: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych za pośrednictwem LGD. Są to: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, w tym przede wszystkim gminy i gminie jednostki organizacyjne. Kolejną grupą docelową stanowić będą grupy defaworyzowane lub zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. **Prowadzone analizy pozwoliły na wskazanie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszaru interwencji odnoszące się do tych grup. Poniżej zaprezentowano uwarunkowania obszaru LSR odnoszące się do tych grup.**

Uwarunkowania przestrzenne

W skład obszaru LSR obejmuje powiat garwoliński, w który wchodzi 14 gmin: dwie gminy miejskie (Garwolin i Łaskarzew), dwie miejsko-wiejskie (Pilawa i Żelechów) i 10 gmin wiejskich (Borowie, Garwolin, Górzno, Łaskarzew, Maciejowice, Miastków Kościelny, Parysów, Sobolew, Trojanów i Wilga). Gminą o największej powierzchni jest gmina Maciejowice (17 267 ha), a o najmniejszej – miasto Łaskarzew (1535 ha). Obszar LSR położony jest we wschodniej części Niziny Południowo – Mazowieckiej największego w kraju województwa mazowieckiego w centrum historycznego Mazowsza, w odległości około 60 km od Warszawy. **Atutem do rozwoju obszaru jest bliskość aglomeracji Warszawy (62 km) i Lublina (90 km).** Z uwagi na bliskość chłonnego rynku pracy w Warszawie, położenie obszaru LSR powoduje dogodne warunki do zakładania nowych firm lub rozwoju już istniejących. Bliskość centralnych instytucji publicznych, bliskość środowiska wielkomiejskiego Warszawy jest atutem, ponieważ powiat garwoliński może stanowić zaplecze rekreacyjno-wypoczynkowe dla mieszkańców aglomeracji warszawskiej. **Dogodne położenie tranzytowe obszaru LSR** wynika również z przebiegu przez obszar LSR drogi krajowej nr 17 o charakterze tranzytowym Warszawa - Garwolin - Lublin prowadzącej do przejścia granicznego w Hrebennem na granicy Polski z Ukrainą. Spośród dróg wojewódzkich ważną rolę odgrywa droga nr 801 tzw. "nadwiślanka". Na terenie powiatu garwolińskiego brak jest przeprawy mostowej przez Wisłę, co powoduje ograniczenie możliwości rozwoju gospodarczego obszaru LSR. Na ten problem nie będzie można jednak oddziaływać środkami będącymi w dyspozycji LGD w ramach PROW 2014-2020. Na obszarze LSR dominują drogi o nawierzchni gruntowej (ponad 760 km), dróg o nawierzchni twardej jest ponad 435 km, a dróg o nawierzchni twardej ulepszonej niecałe 360 km. Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km² (powiatowe i gminne) wynoszą dla obszaru LSR 72,2 km. Jest to mniej niż średnia dla województwa, która wynosi 84,2. Tylko 30% dróg powiatowych ma dostosowane parametry techniczne do normatywu szerokości i korony drogi. Pozostałe drogi są nienormatywne. Problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność. Problemem podnoszonym w trakcie konsultacji społecznych był **niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg (powiatowych i gminnych)**, który może stanowić zagrożenie co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wskazywano dodatkowo na zagrożenie jaki jest **likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów na skutek nierentowności połączeń i złego stanu dróg lokalnych.** Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek **rosnącego natężenia ruchu samochodowego, złego stanu technicznego dróg kołowych i wyczerpywania przepustowości dróg dojazdowych** dodatkowo negatywnie wpływać będzie na rozwój obszaru LSR. Na możliwości rozwoju obszaru może negatywnie oddziaływać również likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów. Na problem złej jakości dróg gminnych wskazywali również mieszkańcy uczestniczący w badaniu ankietowym wskazując ten obszar pośród głównych potrzeb obszaru LSR, które powinny być w pierwszej kolejności finansowane ze środków PROW 2014-

⁴ Zobacz: *Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego, STREFAPLUS Warszawa 2014*

20205. Stopień infrastruktury drogowej na terenie powiatu garwolińskiego jest niezadowalający i wymaga znacznej poprawy stanu technicznego i połączeń ciągów bezpośrednio łączących siedziby gmin z siedzibą powiatu. Grupami docelowymi działań LGD w zakresie operacji infrastruktury drogowej będą jednostki samorządu terytorialnego (gmina, powiat). Z uwagi na uwarunkowania przestrzenne, **szansą może być integracja funkcjonalno-przestrzenna obszaru metropolitalnego Warszawy, w tym budowa zintegrowanego systemu transportowego (drogi, transport publiczny)**. Poprawa jakości usług przewozowych świadczonych przez PKP (kolej podmiejska) i przewoźników autobusowych. Na uwagę zasługuje jednak to, że obszar gmin członkowskich LGD nie został włączony do Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego i nie będzie mógł korzystać z dodatkowych środków w ramach RPO WM 2014-2020 na tzw. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Zgodnie z zapisami *Programu usuwania azbestu wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu garwolińskiego na lata 2008 – 2032*, powiat garwoliński sklasyfikowany został na pozycji 7 wśród powiatów województwa mazowieckiego pod względem ilości wyrobów zawierających azbest, a na miejscu 18 pod względem wysokości wskaźnika nagromadzenia azbestu, który wynosi 18 Mg/km². Stężenie włókien azbestu w powietrzu obliczono na 6 włókien/m³, co wskazuje na występowanie zagrożenie azbestem na obszarze LSR. Azbest wpływa bowiem szkodliwie na zdrowie człowieka i powinno zostać niezwłocznie eliminowane i zastępowane innymi materiałami. W ramach środków dostępnych dla LGD z PROW 2014-2020 nie będzie można oddziaływać bezpośrednio na reedukację pokrycia dachowego z azbestu w celu usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwianie odpadów azbestowych. Pomoc dostępna będzie jednak w ramach programów finansowanych z WFOŚiGW. Podczas konsultacji społecznych i prac zespołu ds. opracowania LSR wskazywano, że zasadne było podejmowanie działań pośrednio wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego obszaru objętego LSR poprzez wsparcie akcji edukacyjnych, promocyjnych, integracyjnych, których celem jest zwiększenie świadomości pro środowiskowej mieszkańców obszaru objętego LSR. Rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest nieuniknionym procesem, będącym odpowiedzią na wzrost gospodarczy oraz nadmierną emisję zanieczyszczeń do powietrza. Roczna gęstość promieniowania słonecznego w Polsce na płaszczyznę poziomą waha się w granicach 950 - 1250 kWh/m². Około 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz./dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. Obszar LSR charakteryzuje się **korzystnymi warunkami dla rozwoju energii słonecznej**. Średnie roczne sumy (godziny) uśłonecznienia wynoszą powyżej średniej krajowej, od 1600 do 1650 kWh/m². Elektrownie wiatrowe wykorzystują moc wiatru w zakresie jego prędkości od 4 do 25 m/s. Przy prędkości wiatru mniejszej od 4 m/s moc wiatru jest niewielka, a przy prędkościach powyżej 25 m/s ze względów bezpieczeństwa elektrownia jest zatrzymywana. Na obszarze LSR prędkości średnie 10-minutowe wiatru wynoszą ok 3 m/s. Potencjał małej energetyki wiatrowej w powiecie garwolińskim można przedstawić za pomocą produkcji energii, która wynosi 19,3 GWh, a moc zainstalowana 32,73 MW. **Obszar LSR wymieniany jest jako preferowany dla rozwoju energetyki wiatrowej**. Jest on jednym z bardziej korzystnych obszarów ze względu na wietrzność. Zasoby hydroenergetyczne rzek na obszarze woj. mazowieckiego dla potrzeb MEW wynoszą ok. 13,5MW przy możliwości produkcji ponad 65 GWh/a. Najlepsze warunki zagospodarowania hydroenergetycznego posiadają rzeki: Radomka, Wkra, Skrwa Prawa, Orzyc Iłżanka i Liwiec. Możliwie jest również wykorzystanie innych miejsc, np. po dawnych spiętrzeniach młyńskich. Obszar LSR nie posiada natomiast potencjału do rozwoju energii geotermalnej⁶. W ramach środków dostępnych dla LGD z PROW 2014-2020 nie będzie można bezpośrednio wspierać inwestycji w energetykę odnawialną. Pomoc finansowa będzie jednak dostępna ze środków RPO WM 2014-2020, Oś Priorytetowa IV Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, które istotnym celem będzie wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyni się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego.

Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość

Poziom przedsiębiorczości i potencjał gospodarczy poszczególnych gmin obszaru LSR jest zróżnicowany. Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2013 r. (ponad dwa tysiące), zarejestrowanych było w mieście Garwolin.

⁵ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami N=192

⁶ Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2006

W pozostałych gminach działa mniej niż tysiąc podmiotów, najmniej natomiast w gminie Parysów (niecałe 200). W powiecie garwolińskim zarejestrowanych jest 7346 podmiotów gospodarki narodowej. Dominującym sektorem gospodarki jest sekcja G PKD - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, w której zarejestrowane jest prawie 30% firm. Kolejne silnie reprezentowane sekcje to: F Budownictwo, w którym działa prawie 16% przedsiębiorstw, sekcja C Przetwórstwo przemysłowe, w którym zarejestrowane jest prawie 13% firm oraz sekcja H Transport oraz gospodarka magazynowa, w której działa ok. 6% firm. Udział podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności powiatu garwolińskiego w 2013 r. wyniósł 1088 podczas gdy w 2007 r. 1020.

Zaobserwować można pozytywny trend wzrostowy liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze LSR. Potwierdzają to wyniki konsultacji społecznych. O stanie gospodarki na obszarze LGD może powiedzieć dużo wskaźnik przedsiębiorczości. Wskaźnik przedstawia ilość podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców. Na wartość wskaźnika mają wpływ następujące elementy: wykształcona kadra pracowników, rynek zbytu oraz atrakcyjne otoczenie do prowadzenia działalności gospodarczej, czyli sprawna administracja, przyjaźnie nastawiona społeczność lokalna, sprawna infrastruktura techniczna i społeczna oraz zachęty podatkowe. Na 2013 r. wartość wskaźnika przedsiębiorczości wyniosła 68 przedsiębiorców na 1000 mieszkańców.

Korzystne położenie obszaru LSR niedaleko aglomeracji Warszawy stanowi potencjał dla tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw. Rozwój przedsiębiorczości jest niezbędnym warunkiem ogólnego rozwoju przynoszącego poprawę bytu lokalnej społeczności i nadrzędnym celem władz lokalnych. W ostatnich na obszarze LSR ulokowało swoją działalność m.in. AVON Operations Polska, Zeller Plastik Polska, zakład opakowań z tworzyw sztucznych „CO—STA—POL”, zakład wytwarzania produktów chemii organicznej „ERCA”, „AKZO-NOBEL”, „BRÜGGEN – Polska”- producent spożywczych przetworów zbożowych, „SANTE” – Zakład Produkcyjny w Sobolewie produkujący zdrową żywność. **Na obszarze LSR zlokalizowane są tereny inwestycyjne Garwolińskiej Strefy Aktywności Gospodarczej.** Jest to wyodrębniony teren o powierzchni ok. 74 ha przeznaczony pod działalność gospodarczą. Obszar ten jest uzbrojony w infrastrukturę techniczną zapewnia zatem dogodne warunki do inwestycji na tym terenie. W Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego tereny te przeznaczone są na działalność produkcyjną, magazynową, logistyczną. Grupami docelowymi działań LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości będą MŚP. Cele tych działań będzie wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy, a w konsekwencji - wzrost zatrudnienia na obszarze LSR. Obszar LSR jest typowym obszarem rolniczym. Z ogólnej powierzchni 1 284 km² 63%- zajmują użytki rolne, z czego 49%-stanowią grunty orne, 13%,-łaki i pastwiska, 1%,- sady. Lasy zajmują 28% ogólnej powierzchni. W strukturze zasiewów największą powierzchnię zajmują zboża i ziemniaki. W produkcji zwierzęcej utrzymuje się głównie hodowla bydła i trzody chlewnej. Na terenie obszaru LSR, szczególnie gmina Wilga bogate są tradycje sadownicze i upraw truskawek. Przechowalnie owoców i warzyw zdolne są przyjąć jednorazowo 8 tys. ton owoców. Natomiast gmina Maciejowice od lat słynie z upraw warzyw takich jak: cebula czy czosnek. Udział gospodarstw prowadzących wyłącznie działalność rolniczą w liczbie gospodarstw ogółem w powiecie garwolińskim jest wysoki, ponieważ wynosi prawie 91%. Jest to wartość wyższa niż w powiatach położonych bliżej Warszawy. W sektorze rolnictwa pracuje ponad 12 tys. osób z czego prawie 60% wg. PSR z 2010 r. stanowili mężczyźni. Świadczy to o typowo rolniczym charakterze obszaru LGD.

Słabą stroną obszaru jest przeważająca liczba gospodarstw niskotowarowych. Ze środków PROW 2014-2020, działanie Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej oraz Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa dostępne będzie wsparcie dla osób planujących utworzyć nowe miejsca pracy na wsi poza rolnictwem. W ramach działania Restrukturyzacja małych gospodarstw dostępne będzie wsparcie na restrukturyzację gospodarstwa w kierunku produkcji żywnościowych lub nieżywnościowych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży i sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz przetwórstwa produktów rolnych pochodzących głównie z gospodarstwa. Uzupełnieniem tych działań będą środki Leader na wsparcie na rozwój przedsiębiorczości. Konsultacje społeczne z mieszkańcami pokazały, że istnieje silna korelacja w występowaniu zjawiska bierności zawodowej i wykluczenia społecznego. Szczególnie mieszkańców terenów wiejskich cechuje stosunkowo niska aktywność w zakresie kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych i mobilność zawodowa. Dlatego szczególnie ważne są działania z zakresu aktywnej integracji ukierunkowane na zwiększanie szans na rynku pracy i w efekcie zatrudnienie, co może spowodować ograniczenie migracji ludności poza obszar LSR. Ponieważ diagnoza gospodarczego wykorzystania potencjału

społecznego wykazuje, iż znaczna część ludności czerpie swoje dochody właśnie z uprawy ziemi i hodowli zwierząt gospodarskich, a w strukturze gospodarstw przeważają gospodarstwa niskotowarowe - rozwój sektora usług, zwłaszcza związanych z obsługą ruchu turystycznego, mógłby być skierowany na stopniowe zmniejszanie się nisko-dochodowego sektora rolniczego na rzecz podejmowania różnicowanej działalności dochodowej na wsi. Kolejną grupą docelową działań LGD w obszarze przedsiębiorczości będą rolnicy, domownicy i małżonkowie rolników planujący różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, domowników i małżonków rolników, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, co wpłynie na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów, promocję zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich. **Rolnictwo może stanowić potencjał dla rozwoju gospodarki, jeżeli poprawie ulegnie jakość w obszarze przetwórstwa m. in. owoców.** W ramach PROW 2014-2020, działanie Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, możliwe będzie wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego. Uzupełnieniem mogą być działania LGD. Szansą rozwoju obszaru LSR mogą być rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne. Tymczasem zagrożeniem będzie jednak utrzymująca się niska dochodowość rolnictwa. Podczas konsultacji społecznych z mieszkańcami podnoszono zasadność wypromowanie marki lokalnej, przykładowo jabłka z uwagi na dobrze rozwinięte sadownictwo na obszarze LSR⁷.

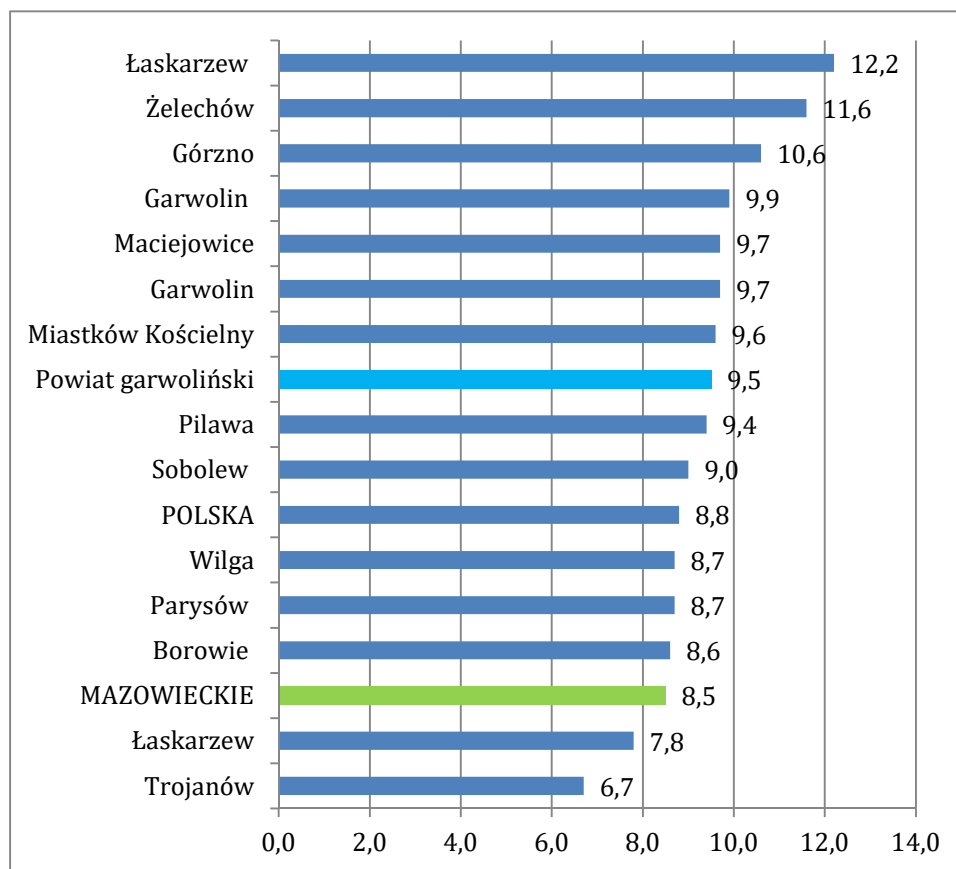
Zasoby pracy

Rynek pracy powiatu garwolińskiego, jest rynkiem o dużej skali nierównowagi, o czym świadczy odnotowywane dość duże bezrobocie. **Problemem obszaru jest bezrobocie wyższe niż średnia wojewódzka i krajowa.** Zjawisko pogłębiania się wzrostu bezrobocia było wynikiem nałożenia się wzrostu liczby osób poszukujących pracy (generowane oprócz likwidacji bądź ograniczania zatrudnienia w zakładach pracy również i wchodzeniem na rynek pracy roczników młodzieży wyżu demograficznego) oraz zmniejszania popytu na pracę. Stopa bezrobocia na obszarze LSR wykazuje negatywną tendencję rosnącą, w 2007 r. wynosiła 12,1%, natomiast w 2013 r. już 15,5%. Wynik ten wypada gorzej w porównaniu ze średnią dla woj. mazowieckiego, która w 2013 r. wyniosła 11,1%, czy średniej dla całego kraju, która wyniosła 13,4%. Stopa bezrobocia kształtuje się różnie w poszczególnych gminach obszaru LSR. Najwyższe bezrobocie w grupie osób w wieku produkcyjnym w 2013 r. zanotowano w gminie miejskiej Łaskarzew, wyniosło ono ponad 12%. Najmniejsze bezrobocie w 2013 r. było w gminach Łaskarzew i Trojanów, mniej niż średnia dla kraju i województwa. Liczba bezrobotnych na obszarze LSR wzrosła z 4 234 osób w 2007 r. do 5 370 osób w 2013 r. Większość bezrobotnych stanowią mężczyźni, a ich udział wśród osób bezrobotnych wykazuje tendencję rosnącą z 56% w 2007 r. do 63% w 2013 r. Udział bezrobotnych kobiet utrzymuje się na stałym poziomie. Z ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych największy procent stanowią ludzie młodzi do 34 roku życia tj. około 58%. Blisko 59% bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne powyżej 12 miesięcy. 70% bezrobotnych to osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym oraz zasadniczym zawodowym. **Rolniczy charakter powiatu odzwierciedla się także w strukturze bezrobotnych, co wynika z nadmiaru siły roboczej, zwłaszcza na wsi i w rolnictwie.** Na ten stan rzeczy złożyło się wiele przyczyn, z których na plan pierwszy możemy wysunąć takie jak likwidacja PGR-ów i Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, spadek zatrudnienia w obsłudze rolnictwa, wzmożona redukcja zatrudnienia i upadek przedsiębiorstw państwowych jak i ujawnienie się na rynku pracy ukrytego dotychczas bezrobocia w rolnictwie. Statystyka rynku pracy obrazowana przez wskaźnik stopy bezrobocia nie uwzględnia tzw. „bezrobocia ukrytego”, które głównie na obszarach wiejskich rozwinięte jest w największym stopniu fałszując niejako prawdziwą sytuację na lokalnym rynku pracy. Bezrobocie ukryte skumulowane jest w gospodarstwach rolnych, którego członkowie (de facto nie posiadający żadnej pracy) nie rejestrują się z różnych powodów w urzędach pracy. Na zasiłek dla bezrobotnych nie mają co liczyć, ubezpieczenie zdrowotne i emerytalne zapewniają im składki płacone do KRUS, a praca wykonana od czasu do czasu „na czarno” (nierzadko za granicą) pozwala zarobić na utrzymanie. Gdyby te osoby (reprezentowane także w powiecie garwolińskim) formalnie zarejestrowały się w PUP jako osoby bezrobotne, wówczas stopa bezrobocia w powiecie mogłaby jeszcze wzrosnąć. Analiza danych statystycznych pokazuje, negatywny trend wzrostu poziomu bezrobocia rejestrowanego i liczby bezrobotnych na obszarze LSR. **Słabą stroną obszaru LSR jest**

⁷ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami obszaru LSR, N=192.

wyższy niż średnia wojewódzka udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Analiza danych statystycznych pokazała, że udział takich osób na obszarze LSR wynosi 9,5% podczas gdy średnia wojewódzka wynosi 8,5%, a krajowa 8,8%.

WYKRES 1 UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W POWIECIE GARWOLIŃSKIM W 2013 R. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [dostęp 31.08.2015]

W 2007 roku na obszarze LSR pracowało 30 785 osób podczas gdy w 2013 roku było już jedynie 29 025 takich osób. Systematycznie spada liczba osób zatrudnionych w powiecie garwolińskim, ma to związek zarówno z rosnącą stopą bezrobocia. **Obszar LSR charakteryzuje się korzystną strukturą wieku ludności w postaci wysokiego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców.** Istotnym miernikiem charakteryzującym przebieg procesów demograficznych jest saldo migracji stałej. Na potencjał demograficzny obszaru wpływ ma ujemne saldo migracji. Powiat Garwoliński jest jednym z powiatów województwa mazowieckiego, który odnotowuje ujemne saldo migracji (-1,7), tymczasem wartość wskaźnika dla woj. mazowieckiego na koniec 2013 roku wyniosła 2,5 (Saldo migracji na 1000 mieszkańców). Wskaźnik ten zupełnie odbiega od danych dotyczących województwa, gdzie 64% ludzi mieszka w miastach. Należy jednak pamiętać, że liczba ta obejmuje aglomerację warszawską. Bez Warszawy tylko 54% ludności województwa mieszka w miastach. W ostatnich latach zmniejsza się liczba wyjazdów z obszaru LSR jednak wciąż przewyższa liczbę przyjazdów, co świadczy o ujemnym saldzie migracji. W 2007 r. wskaźnik wyniósł -105 osób, natomiast na początku 2013 r. już -212 osób. Najniższe saldo migracji w 2012 r. było w gminach: Żelechów (-52 os.), Maciejowice (-49 os.), Miastków Kościelny (-44 os.), Sobolew (-39 os.). W nielicznych gminach członkowskich LGD obserwuje się poprawę sytuacji i dodatnie saldo migracji w gminach: Borowie (11 os.), Garwolin (31 os.), Łaskarzew (3 os.), Wilga (12 os.). Zgodnie z danymi PUP wśród osób bezrobotnych dominują osoby wchodzące na rynek pracy oraz osoby długotrwale bezrobotne. Z uwagi na rolniczy charakter obszaru LSR problemem jest ukryte bezrobocie na terenach wiejskich. Kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych są często niedostosowane do potrzeb pracodawców. Słabą stroną obszaru jest ujemne saldo migracji. Grupą docelową działań LGD w obszarze rozwoju przedsiębiorczości będą szczególnie osoby

młode, osoby nieaktywne zawodowo i bezrobotne oraz rolnicy, domownicy i małżonkowie rolników planujący dywersyfikację działalności w kierunku działalności nierolniczej.

Działalność sektora społecznego

Na obszarze LSR działa łącznie blisko 240 organizacji pozarządowych, ich liczba względem 2007 r. systematycznie rośnie, w 2007 r. wynosiła bowiem 195. Najwięcej NGO, bo 63 działa w mieście Garwolin. Po 23 organizacje pozarządowe działało w 2013 r. w gminie wiejskiej Garwolin oraz w Miastkowie Kościelnym. W pozostałych gminach działają nieliczne organizacje pozarządowe, najczęściej nie posiadające osobowości prawnej. W powiecie garwolińskim działają liczne zespoły ludowe: „Borowianki”, „Lalinianki”, „Lipowianki”, „Zespół Ludowy w Łukówcu”, „Zespół Ludowy w Starowoli”, „Zespół Ludowy w Woli Koryckiej”, „KGW w Oronnem”, „KGW Wróble Wargocin”. Gmina Maciejowice słynie z muzykujących kapel ludowych; od 15 lat organizowany jest tam Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych Regionów Nadwiślańskich „POWIŚLAKI”. Działają również strażackie orkiestry dęte w Trąbkach, Pilawie, Miastkowie Kościelnym, Żelechowie, Borowiu, Górnem i mieście Garwolin. Organizacje pozarządowe są istotnym partnerem władz samorządowych w realizowaniu dialogu społecznego oraz pobudzają aktywność i zaangażowanie mieszkańców, dlatego część zadań jest im zleczanych w ramach programów współpracy prowadzonych przez gminy obszaru LGD. W działalność lokalną angażują się również mieszkańcy obszaru. W *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Garwolińskim* (2007) wskazuje się na duże **zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu**. Badania kwestionariuszowe z mieszkańcami pokazały, że blisko 80% mieszkańców uczestniczyło w ostatnim okresie w organizowaniu lokalnej imprezy gminnej, kościelnej, szkolnej działających na rzecz zachowania tradycji lokalnych. Badanie CAWI z mieszkańcami obszaru wykazało, że **blisko 88% mieszkańców czuje więź z miejscem zamieszkania, natomiast ponad 70% mieszkańców obszaru LSR jest zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania**. Stanowi to potencjał do kontynuacji działań skierowanych na budowanie kapitału społecznego. Konsultacje społeczne pokazały, że słabą stroną obszaru LSR jaką jest **niedostateczna baza lokalowa - dotycząca organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej w powiecie garwolińskim**. Wyniki badania internetowego z mieszkańcami obszaru pokazują dodatkowe, że duża liczba badanych oczekuje działań skierowanych na aktywizację małych społeczności wiejskich⁸. Grupą docelową działań LGD w obszarze działalności sektora społecznego będą JST oraz organizacje pozarządowe. W tym obszarze zasadna będzie współpraca władz samorządowych z NGO's, która może wzmacniać i kształtować w większym stopniu kapitał społeczny.

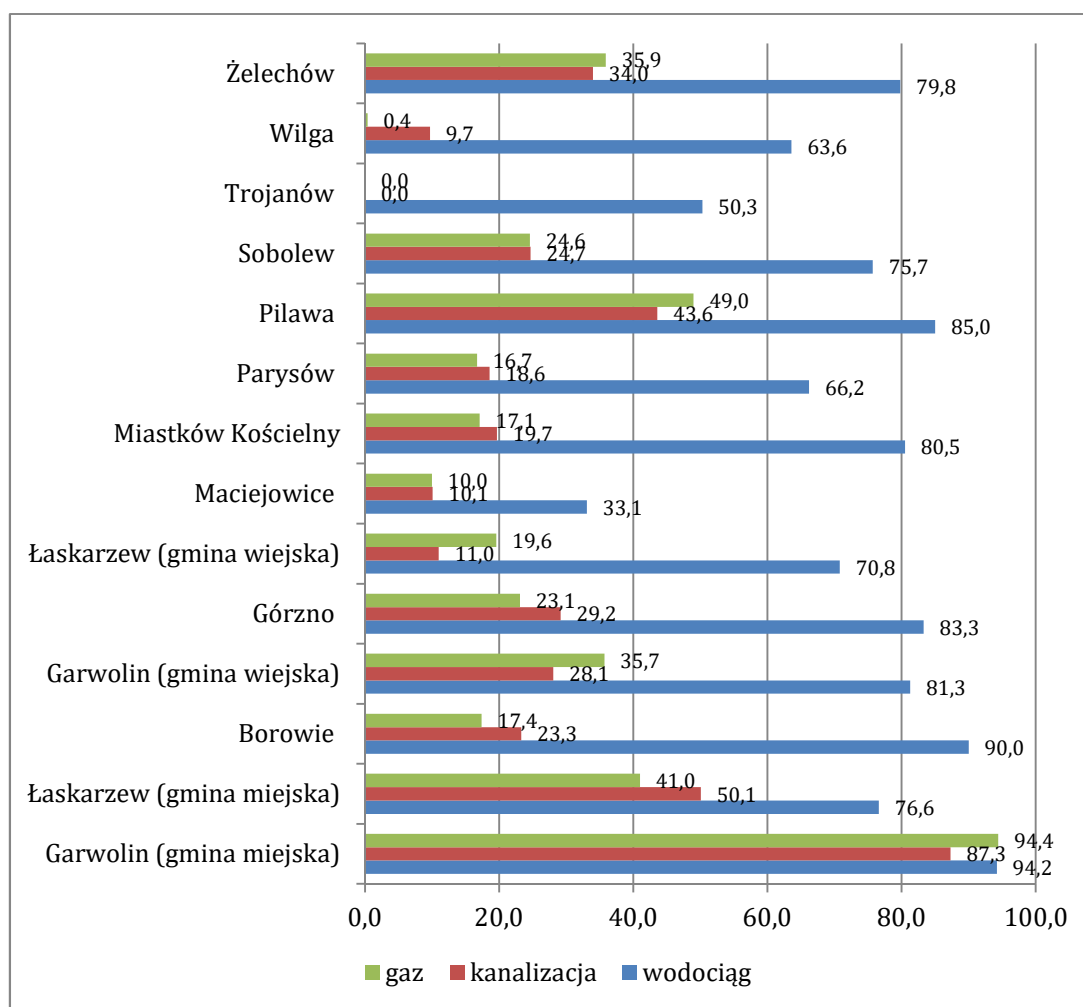
Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej

Wyższy niż średnia w województwie poziom bezrobocia jest czynnikiem negatywnie wpływającym na wzrost problemów społecznych. W powiecie garwolińskim łącznie z pomocy społecznej korzysta ponad 8,5 tys. osób, najwięcej, ponieważ ponad tysiąc zamieszkuje miasto Garwolin. Najmniej osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. mieszkało w gminach Łaskarzew (gmina wiejska), Wilga oraz Miastków Kościelny. W ostatnich latach notuje się **wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie** – pauperyzacja osób i rodzin, co prowadzi do ich wykluczenia społecznego. Stanowić to może zagrożenie dla obszaru LSR. Powołując się na informacje z Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu LGD uzyskane podczas przeprowadzonego wywiadu fokusowego, **główną przyczyną wystąpienia do GOPS z wnioskiem o pomoc jest ubóstwo i bezrobocie, kolejno niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba, a także potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietność**. Wg GOPS o do najpoważniejszych problemów społecznych na obszarze LGD należą także: alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie. Mając na uwadze, że większość działań związanych z opieką społeczną realizowanych jest przez JST podczas konsultacji społecznych zwracano uwagę, na zbyt małe środki finansowe z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie pomocy społecznej. Jednym z ważniejszych wskaźników ubóstwa na poziomie gminy jest liczba mieszkańców (poszczególnych członków rodzin), którym przyznano świadczenie, w stosunku do liczby

⁸ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami N=192

mieszkańców. Wskaźnik deprywacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1000 mieszkańców gmin członkowskich LGD, jest przestrzennie zróżnicowany. Według danych GUS największa wartość wskaźnika deprywacji lokalnej była w gminach Parysów (132), Maciejowice oraz Trojanów (powyżej 100). Najmniejsza natomiast w gminach Pilawa, Wilga oraz Łaskarzew (poniżej 60). **Wartość wskaźnika deprywacji lokalnej jest wyższa od średniej wojewódzkiej (70) i znacząco wyższy niż średnia dla kraju (51,62), a jego przeciętna wartość oscyluje wokół liczby 79. beneficjentów pomocy na 1000 mieszkańców czterech gmin tworzących LGD.** Obszar LSR jest słabo wyposażony w infrastrukturę techniczną; najbardziej wyposażony jest w instalacje sieci wodociągowej, ponieważ jest ona w każdej z analizowanych gmin, średni poziom dostępu do sieci wodociągowej to 74%, podczas gdy do instalacji kanalizacyjnej i gazowej niecałe 28%. Największy odsetek osób zamieszkujących obszar LGD ma dostęp do wszystkich typów instalacji w mieście Garwolin. Istotnym problemem obszaru LSR w zakresie gospodarki ściekowej jest oczyszczanie ścieków na terenach wiejskich. Dotyczy to w pierwszym rzędzie miejscowości i stref o charakterze turystycznym, w których szybkie rozwiązanie tego problemu jest warunkiem ich rozwoju.

WYKRES 2 KORZYSTAJĄCY Z INSTALACJI W % OGÓŁU LUDNOŚCI W GMINACH OBSZARU LSR W 2013 R

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [dostęp 31.08.2015]

Najslabiej odnośnie wyposażenia w infrastrukturę użyteczności publicznej wypada gmina Trojanów, która nie posiada dostępu do sieci kanalizacyjnej ani gazowej. W ramach środków będących w dyspozycji LGD nie będzie można oddziaływać bezpośrednio na problem budowy kanalizacji na terenach wiejskich. Wsparcie na realizację tych działań będzie dostępne w PROW 2014-2020, Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich, Operacje dotyczące zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych. Jeżeli chodzi o infrastrukturę techniczną w wyniku konsultacji społecznych zgłoszone zostały problemy braku ścieżek rowerowych, wielofunkcyjnego miejsca na imprezy plenerowe z placem zabaw, siłownią zewnętrzną, alejkami spacerowymi, brak oznakowania dojazdu

do posesji, zaniedbania w małej architekturze, słaba infrastruktura turystyczna, brak parkingu przy stacji PKP w Pilawie oraz uregulowanie gospodarki wodnej (budowa oczyszczalni ścieków, wałów). Mieszkańcy zgłaszali również **brak możliwości aktywnego spędzania czasu poprzez udział w wydarzeniach kulturalnych i sportowych oraz brak wystarczającej ilości miejsc w przedszkolach**. Ważnym dla lokalnej społeczności elementem jest stworzenie spójnej oferty aktywności mieszkańców po pracy i spędzania wolnego czasu, szczególnie dla młodzieży. Blisko 70% zadeklarowało w badaniu CAWI, że korzysta z nowo powstałych lub zmodernizowanych obiektów kultury, turystyki i rekreacji oraz z usług turystycznych.

Warunki przyrodnicze i turystyczne

Obszar charakteryzuje się spójnością pod kątem uwarunkowań przyrodniczych i turystycznych. **Atutem obszaru LSR jest bogata flora i fauna**. W okolicznych lasach podstawowym gatunkiem drzew jest sosna, tworząca głównie bory suche, czasami bory świeże, rzadziej mieszane. Ciekawie pod względem flory przedstawia się wiele parków dworskich z XVIII-XIX wiecznym drzewostanem. Bogata szata roślinna stanowi niewątpliwie dużą atrakcję zarówno dla botaników jak i dla turystów. Warto wspomnieć o wielu pomnikach przyrody, rzadko spotykanych jesionach wyniosłych, lipach drobnolistnych czy okazach starych dębów szypułkowych dochodzących w obwodzie do 7 metrów. **Klimat obszaru LGD tworzy potencjał dla turystyki całorocznej, głównie weekendowej w sezonie letnim**. Długi okres wegetacyjny wpływa na rozwój działalności rolniczej, a co za tym idzie ma wpływ na rozwój agroturystyki. Produktem turystycznym wynikającym z uwarunkowań klimatycznych jest – korzystny klimat dla turystyki weekendowej i agroturystyki. Obszar LGD przecinany jest licznymi ciekami wodnymi, a do najważniejszych należą trzy rzeki: Wilga, Promnik i Okrzejka, będące prawobrzeżnymi dopływami Wisły. Na terenie LGD występuje kilkadziesiąt pomników przyrody. **Zasoby wodne o dużym znaczeniu dla obszaru LGD to również stawy rybne wykorzystywane w celach gospodarczych i rekreacyjnych** między innymi kompleks stawów hodowlanych w miejscowości Trojanów, stawy hodowlane w miejscowości Korytnica i Mroków, stawy hodowlane a także zbiornik retencyjny w miejscowości Jabłonowiec, dwa kompleksy stawów w miejscowości Podzamcze. Zasobami wodnymi, które mogą być wykorzystane dla rozwoju turystyki jest rzeka Wilga, tworząca ciekawy szlak wodny, zespół stawów rybnych oraz zbiornik zwany „Morskie Oko”. Powstająca baza agroturystyczna umożliwia spędzenie urlopu w kontakcie z naturą i mieszkańcami wsi, oferując piękne lasy, jeziora lub jazdę konną. Gmina Wilga posiada na terenie Osiedla Turystyczno - Wypoczynkowego atrakcyjne działki przeznaczone pod inwestycje związane z obsługą ruchu turystycznego. **Atrakcją obszaru LSR są tereny leśne oraz wytyczne ścieżki przyrodnicze i ekologiczne**. Leśna Ścieżka Przyrodniczo – Kulturowa, położona w Leśnictwie Huta Garwolińska. Ścieżka ekologiczna prowadzi przez lasy, łąki, obok upraw leśnych i stawu, wzdłuż wiekowej alei drzew. Fragment obszaru LGD należący do gmin: Parysów, Pilawa której część znajduje się ponadto w granicach otuliny Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, Garwolin, Maciejowice i Sobolew, położony jest w granicach Nadwiślańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, który obejmuje prawobrzeżny fragment doliny Wisły. Znajdują się tu cztery rezerваты przyrody: *Rogalec*, *Czerwony Krzyż*, *Kopiec Kościuszki*, *Torfy Orońskie*, o łącznej powierzchni około 108 ha. Na terenie gminy Maciejowice (obszar 1287,5 ha) występuje należący do sieci Natura 2000 obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Środkowej Wisły” (o całkowitej powierzchni 30 848, 70 ha). Występują tu co najmniej 22 gatunki ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Jest to bardzo ważna ostoja ptaków wodno – błotnych. Gniazduje tu ich około 40-50 gatunków. Swoje lęgi odbywają tu między innymi brodziec piskliwy, krwawodziób, mewa czarnogłowa, mewa pospolita, płaskonos, podgorzałka, podróżniczek, rybitwa białoczelna, rybitwa rzeczna, sieweczka obrożna, sieweczka rzeczna, śmieszka, zimorodek, a w czasie wędrówek pojawiają się także bocian czarny, czapla siwa czy krzyżówki. Z dużą liczbą terenów leśnych wiążą się również problemy z szeroko rozumianą ochroną lasów. Jest ona realizowana poprzez: zwalczanie i prognozowanie występowania głównie brudnicy mniszki, ryjkowców oraz zwalczanie szkodników wtórnych, zwalczanie patogenów grzybowych czy zabezpieczanie młodych nasadzeń przed zwierzyną. W celu utrzymania dobrego stanu drzewostanów wykonuje się liczne zabiegi pielęgnacyjne oparte każdorazowo na aktualnym stanie drzewostanów. Zabiegi te są finansowane ze środków własnych nadleśnictw. Stąd niezbędna jest ekologiczna edukacja społeczeństwa i uregulowanie gospodarki odpadami na terenie gminy. Istotnym zagrożeniem są klęski żywiołowe takie jak: pożary, wiatrolomy i śniegołomy. Dużym problemem w lasach jest powstawanie w ostatnich

latach nielegalnych wysypisk śmieci (głównie w lasach niepaństwowych). Wyniki analiz zleconych przez LGD⁹ pokazują, że w ostatnim okresie obserwuje się „zmęczenie” tradycyjną masową turystyką, a w niektórych grupach społecznych poszukiwanie jej alternatyw. Wraz ze zmianą modelu turystyki coraz większą liczbą turystów preferuje środowisko jako miejsce wypoczynku. **Szansą rozwoju obszaru może być rozwój turystyki przyrodniczej, ekoturystyki, turystyka wiejska, agroturystyki i turystyki kulinarnej szczególnie mieszkańców aglomeracji warszawskiej.** Ukształtowanie terenu LGD sprzyja formom rekreacji: relaksacyjnym – spacer, wędkowanie, obserwacje przyrody, o średniej intensywności – jazda konna, jazda na rowerze, kajakarstwo, samochodowe rajdy terenowe, Intensywne – bieganie, pływanie, ekstremalna jazda na rowerze. Odpowiednia promocja oraz rozwój infrastruktury okołoturystycznej (wybudowanie ścieżek rowerowych) mogą przyczynić się do rozwoju turystyki. Pożądanym kierunkiem przez mieszkańców uczestniczących w konsultacjach społecznych jest rozwój innowacyjnych produktów turystycznych, doskonalenie oferty i zwiększanie jakości świadczonych usług. **Pomimo korzystnych warunków do wypoczynku (bogata flora i fauna oraz rzeki) obszar LSR charakteryzuje niską atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika Schneidera.** Świadczy to o konieczności realizacji działań promujących obszar LSR i rozwój przedsiębiorczości opartej o produkty i zasoby lokalne. Na obszarze LSR w 2013 roku znajdowało się 5 obiektów noclegowych, oferujących blisko 287 miejsc noclegowych. Wskaźnik Schneidera obrazujący liczbę korzystających z noclegów na 1000 ludności dla obszaru LSR jest bardzo niski, ponieważ w 2013 r. wyniósł 216, podczas gdy średnia dla województwa mazowieckiego to 687, a kraju 607. Na tle obszaru pozytywnie wyróżnia się gmina Wilga stanowiąca obszar gdzie znajdują się liczne siedliska wypoczynkowe, szczególnie osób przyjeżdżających na weekendy z Warszawy lub z Siedlec. Obszar całej gminy zalicza się do obszaru węzłowego M23 o znaczeniu międzynarodowym w Krajowej Sieci Ekologicznej (ECONET-PL), wprowadzonej przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN). Obszar ten nosi nazwę Obszaru Środkowej Wisły. Ofertę noclegową na terenie LGD tworzą również gospodarstwa agroturystyczne. W badaniach CAWI z mieszkańcami wskazywano na konieczność realizacji działań służących promocji i informacji turystycznej oraz rozbudowy bazy turystycznej oraz zaangażowanie ludzi w rozwój swojego regionu i promocję jego atutów. Czynnikiem ograniczającym rozwój agroturystyki są przepisy prawne dotyczące wymagań, jakim powinny sprostać gospodarstwa zamierzające świadczyć wyżej wymienione usługi. Aby agroturystyka mogła się rozwijać niezbędna jest infrastruktura. Obecna infrastruktura turystyczna, baza hotelowa i kulturalna jest jednak wysoce **niewystarczająca dla zapewnienia wystarczającego dla zapewnienia noclegów dla przyjeżdżających turystów.** Środki wsparcia na rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej oraz projekty dotyczące dziedzictwa kulturowego możliwe będą do realizacji w ramach Leader PROW 2014-2020. Grupą docelową działań LGD w obszarze działań przyrodniczych i turystycznych będą JST, nadleśnictwo, lokalne organizacje pozarządowe zajmujące się działaniami środowiskowymi oraz przedsiębiorcy planujący wykorzystać atuty środowiska do zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. **Rolniczy charakter obszaru LSR warunkuje w pewnym stopniu rodzaj i ilość zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza.** Główny wpływ na stan zanieczyszczenia powietrza mają potrzeby związane z energią ciepłą, której udział w tym zanieczyszczeniu wynosi około 50-60%. Za 20% zanieczyszczeń odpowiedzialny jest transport i komunikacja. Pozostała część przypada na przemysł i paleniska gospodarstw domowych. Nowa perspektywa finansowa to jeszcze większy akcent na kwestie środowiskowe. Jednym z najważniejszych celów do spełnienia w latach 2014-2020 są kwestie środowiskowe i dostosowanie do zmian klimatu. **Możliwie będzie również pozyskanie środków unijnych na ochronę środowiska.** Warunkiem jednak i podstawą pozyskania dodatkowych środków w nowej perspektywie finansowej będzie opracowanie przez gminy i miasta planów niskoemisyjnych. **Istotnym problemem obszaru LSR podnoszonym podczas konsultacji społecznych było zagrożenie powodziowe obszaru,** który objęty jest Planem zarządzania ryzykiem powodziowym” na obszarze zlewni planistycznej Wisły Lubelskiej. Zbiornik retencyjny w Garwolinie w 2008 roku został wpisany uchwałą sejmiku województwa mazowieckiego do Programu małej retencji dla województwa mazowieckiego. W latach 2007-2013 nie dokonano budowy zbiornika retencyjnego pomimo wygospodarowania środków finansowych pomimo możliwości wsparcia z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i pożyczki. Oczekiwanym przez społeczność lokalną działaniem powinno być wsparcie budowy

⁹ Zobacz: Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego, STREFAPLUS Warszawa 2014.

wodowskazu na początku garwolińskiego odcinka Wisły, co umożliwiłoby samorządom bieżącą ocenę sytuacji powodziowej. Korzystanie bowiem z wodowskazów znacznie odległych od terenu powiatu utrudnia precyzyjne prognozowanie działań. Konieczne jest również dokonywanie dalszych inwestycji w wały przeciwpowodziowe. W nowym okresie programowania nie przewiduje się wsparcia małej retencji, wodowskazów ani wałów przeciwpowodziowych w PROW 2014-2020, ani RPO WM 2014-2020. Pomoc na takie operacje będzie można pozyskać z PO LiŚ 2014-2020, II oś priorytetowa Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu.

Uwarunkowania historyczno-kulturalne

Obszar LSR jest spójny w zakresie wspólnych uwarunkowań historyczno-kulturalnych. Znajduje się bowiem na styku trzech regionów kulturowych: Mazowsza, Podlasia i Małopolski. We wsiach szeroko rozwinięte było tkactwo ludowe, głównie na użytek własny. Występowały wszystkie techniki tkackie. Różnorodność szlaków i wzorów przejawia się we wszystkich rodzajach tkanin. Obszar LSR stanowi jeden z dwóch obszarów kultury ludowej Mazowsza, Powiśle garwolińsko-otwockie, które słynęło z ośrodków wikliniarskich i garncarskich. Na obszarze LSR zachowały się tradycje plecionkarstwa, głównie z wikliny i słomy, rozwija się rzeźbiarstwo ludowe. W większości gmin działają Ośrodki Kultury i Stowarzyszenia prowadzące zajęcia plastyczne, muzyczne, kultywujące tradycje regionalne. W gminach Borowie i Maciejowice organizowane są imprezy i przeglądy folklorystyczne „Tradycje i zwyczaje Wielkanocne”, „Kusaki”, „Tradycje Bożonarodzeniowe”, „Noc Świętojańska”. Wyniki badania internetowego z mieszkańcami obszaru LSR pokazały, że 87% badanych czuje więź z miejscem zamieszkania, silną stroną obszaru jest przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania i troska o nie. **Obszar LSR posiada bogatą historię, która może być wykorzystana do kształtowania konkurencyjności obszaru.** Na terenie powiatu garwolińskiego występuje dość **duża liczba zabytków w większości zabytków sztuki sakralnej i zespoły dworsko pałacowe.** Cecha charakterystyczną obszaru jest występowanie starych zagród (przełom XIX–XX w.) będących świadectwem dziedzictwa kulturowego regionu, które popadają w ruinę. Obiekty te wymagają podjęcia działań inwestycyjnych i restauracyjnych. Liczne na tym terenie młyny i wiatraki od wielu stuleci stanowiły istotny element bogatej historii terenu oraz krajobrazu kulturowego wsi i miasteczek. Do naszych czasów zachowało się zaledwie ich jednak tylko niewiele, min. dwa młyny i wiatrak koźlak w Parysowie. Obszar LSR to również miejsce dużej ilości imprez kulturalnych. Wiele z nich odbywa się cyklicznie, ma charakter regionalny i jako miejsce spotkań mieszkańców jest jednym z czynników które jednoczą region. W ramach imprez kulturalnych i sportowo – rekreacyjnych, co roku mają miejsce Dni Powiatu, Mazowieckie Zawody Sikawek Strażackich, Dożynki Powiatowe. Imprezy te przyciągają ogromną ilość widzów, słuchaczy i uczestników. Biorą w nich udział nie tylko mieszkańcy gmin LGD, ale także goście z zewnątrz. Kultura obszaru LSR oparta jest głównie na zachowaniu wiejskich i historycznych tradycji, a dziedzictwo kulturowe może stać się ważnym czynnikiem rozwoju lokalnego i wzrostu dobrobytu miejscowych społeczności.

Rozdział IV Analiza SWOT

Analiza strategiczna SWOT obejmuje rozpoznanie sił i słabości (analiza wewnętrzna) oraz obecnych i przyszłych zmian w jej otoczeniu, czyli jego szans i zagrożeń (analiza zewnętrzna). Prezentowana poniżej procedura SWOT jest syntezą przedstawionego wcześniej opisu stanu i tendencji rozwojowych obszaru LSR zawartych w diagnostycznej części opracowania. Analiza SWOT obejmuje analizę:

- **MOCNYCH STRON**, tj. uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych), czyli elementów rzeczywistości obszaru LSR mających pozytywny charakter z punktu widzenia jej przyszłego rozwoju.
- **SŁABYCH STRON**, tj. uwarunkowań wewnętrznych o negatywnym charakterze.
- **SZANS**, tj. uwarunkowań zewnętrznych (egzogenicznych) o charakterze pozytywnym; jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem LSR lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jej obszarze.
- **ZAGROŻEŃ**, tj. uwarunkowań zewnętrznych mających negatywny wpływ na dalszy rozwój obszaru LSR.

Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że obszar LSR charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych. Obszar zróżnicowany jest jednak pod względem poziomu rozwoju gospodarczego i intensywności turystyki. Analiza SWOT dla obszaru LSR wypracowana została w toku dyskusji

z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań konsultacyjnych realizowanych w każdej z gmin członkowskich LGD. W ramach pracy z mieszkańcami na etapie formułowania obszarów analizy strategicznej wykorzystane zostały metody partycypacyjne - techniki heurystyczne, oparte na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego i zapewniających aktywizację uczestników tj. burzy mózgów. Wnioski z konsultacjami z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. strategii. Przedmiotem pracy zespołu ds. strategii m.in. partycypacyjna diagnoza obszaru i analiza SWOT. W wyniku tych spotkań dokonano analizy SWOT poprzez uszczegółowienie obszarów odnoszących się do problemów społecznych i rozwoju przedsiębiorczości. Analiza SWOT poddana została konsultacjom z mieszkańcami obszaru. Konsultacje odbyły się za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie LGD. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznacza będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odpowiednio kolorem pomarańczowym i żółtym zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. W konsultacjach analizy SWOT udział wzięło 27 osób. Tak uporządkowana analiza obszaru LSR stanowi podstawę sformułowania celów i priorytetów rozwoju, które z kolei powinny być zinstrumentalizowane w postaci wiązki celów strategicznych. Poniżej zaprezentowano tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela).

TABELA 2 ANALIZA SWOT OBSZARU LSR FORUM POWIATU GARWOLIŃSKIEGO 2014-2020

MOCNE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	SŁABE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne. Bliskość aglomeracji Warszawy i Lublina	Uwarunkowania przestrzenne	4,4	Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego i złego stanu technicznego dużej części dróg gminnych i powiatowych na obszarze LSR	Uwarunkowania przestrzenne	3,5
Ruch tranzytowy związany z drogą krajową nr 17	Uwarunkowania przestrzenne	4,2	Przeważająca liczba gospodarstw niskotowarowych stojących przed problemami strukturalnym w rolnictwie oraz niedostateczny rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,1
Korzystne warunkami dla rozwoju energii słonecznej i wiatrowej	Uwarunkowania przestrzenne	3,2	Wyższy niż średnia wojewódzka udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Zasoby pracy	3,4
Lokalizacja firm o znaczeniu ponadlokalnym oraz potencjał Garwolińskiej Strefy Aktywności Gospodarczej	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	4,1	Ujemne saldo migracji mieszkańców obszaru przejawiające się w większej liczbie wyjazdów w stosunku do przyjazdów	Zasoby pracy	3,2
Dobre warunki do rozwoju i produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz specjalizacja produkcji rolnej stanowiąca bazę surowcową dla przetwórstwa	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7	Niedostosowane do potrzeb pracodawców kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych	Zasoby pracy	3,3
Korzystna struktura wieku ludności w postaci wysokiego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców	Zasoby pracy	3,7	Niedostateczna baza lokalowa - dotycząca organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej w powiecie garwolińskim	Działalność sektora społecznego	3,3
Silne przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania stanowiące podstawę do realizacji działań zmierzających do budowania kapitału społecznego	Działalność sektora społecznego	3,7	Wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyrażona w negatywnym poziomie wskaźnika deprywacji lokalnej oraz problem dziedzicznej nieudolności	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,5
Zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych organizacji pozarządowych	Działalność sektora społecznego	3,3	Niewystarczający poziom usług społecznych (przedszkola, spędzanie	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury	3,7

działających na terenie powiatu			czasu wolnego, usługi kulturalne, świetlice)	publicznej	
Czyste powietrze, mało skażone wody oraz obecność terenów leśnych stwarzające potencjał dla turystyki weekendowej	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	4,4	Niska dostępność usług socjalnych dla osób zależnych, w tym starszych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,5
Bogata flora i fauna i występowanie licznych ptaków chronionych stanowiąca potencjał do rozwoju turystyki przyrodniczej i ekoturystyki	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	4,0	Niewystarczająca dla zapewnienia noclegów dla przyjeżdżających turystów infrastruktura turystyczna	Warunki przyrodnicze i turystyczne	3,2
Duża liczba zabytków w większości zabytków sztuki sakralnej i zespoły dworsko pałacowe	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,9	Niska atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika intensywności turystycznej	Warunki przyrodnicze i turystyczne	3,3

SZANSE	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	ZAGROŻENIA	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Bliskość aglomeracji warszawskiej będącej zarówno atrakcyjnym miejscem pracy, ale również rynkiem zbytu dla produktów i usług świadczonych na obszarze LSR	Uwarunkowania przestrzenne	4,3	Niedostateczne wsparcie państwa w zakresie rozwoju transportu drogowego, tym także niedostateczne wsparcie struktur samorządowych w realizacji ich zadań z zakresu inwestycji drogowych	Uwarunkowania przestrzenne	3,7
Dostępność środków PROW 2014-2020 na rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, restrukturyzacja małych gospodarstw oraz premii na rozpoczęcie działalności pozarolniczej.	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7	Likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów na skutek nierentowności połączeń i złego stanu dróg lokalnych	Uwarunkowania przestrzenne	3,9
Rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7	Rosnące natężenie ruchu samochodowego stanowiące zagrożenie dla złego stanu technicznego dróg kołowych i wyczerpywania przepustowości dróg	Uwarunkowania przestrzenne	3,7

			dojazdowych		
Zmiana trendów i tendencji w turystyce na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	4,0	Niska konkurencyjność rolnictwa	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,4
Rozwój turystyki przyrodniczej, ekoturystyki, turystyka wiejska, agroturystyki i turystyki kulinarnej szczególnie mieszkańców aglomeracji warszawskiej	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	4,0	Migracja zarobkowa i odpływ ludzi młodych, lepiej wykształconych do ośrodków miejskich	Zasoby pracy	3,9
Możliwość pozyskania środków unijnych na ochronę środowiska	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,7	Wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie pauperyzacja osób i rodzin, co prowadzi do ich wykluczenia społecznego	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,4
			Dewastacja środowiska naturalnego poprzez wzrost liczby dzikich składowisk śmieci	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie partycypacyjnej diagnozy obszaru LSR i konsultacji społecznych

Rozdział V Cele i wskaźniki

Prace nad wypracowaniem celów LSR oparte zostały o partycypacyjną metodologię tworzenia lokalnej strategii rozwoju opisaną w *Poradniku PULS rozwoju, czyli Pozytywnie Ułożona Lokalna Strategia rozwoju* opracowanym przez FAPA w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2015 roku. Cele i przedsięwzięcia LSR zostały bezpośrednio powiązane z diagnozą i stanowią wynik konsultacji społecznych z mieszkańcami na podstawie prowadzonych badań i analiz zleconych przez LGD. Szczegółowy opis konsultacji został opisany w *Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR*. **Cele LSR przyczynić się będą do osiągnięcia celu szczegółowego 6B - Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich** w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Poniżej zaprezentowano spójność celów LSR z celami EFROW:

TABELA 3 WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW Z CELAMI PROGRAMÓW, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

CELE LSR FORUM POWIATU GARWOLIŃSKIEGO PROW 2014-2020 EFROW realizujący RLKS	Cel ogólny 1 LSR. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego.			Cel ogólny 2 LSR. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby	
	Cel szczegółowy 1.1. Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności	Cel szczegółowy 1.2 Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego	Cel szczegółowy 1.3. Wspieranie i promowanie aktywności lokalnej	Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD	Cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby.
6B – Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	X	X	X	X	X
3A – Poprawa konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich zintegrowanie z łańcuchem rolno spożywczym przez systemy zapewnienia jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów i organizacje międzybranżowe			X	X	X
6A - Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy		X	X	X	X

6C - Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości					
--	--	--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Uzasadnieniem realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć są wnioski wynikające z oceny zdiagnozowanej sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LSR i konsultacji społecznych z mieszkańcami. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji wskazanych w *Rozdziale 2. LSR Diagnoza - opis obszaru i ludności*. Cel ogólny 1. LSR Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego służyć ma poprawie jakości życia mieszkańców obszaru. Cel ogólny 2. LSR Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby skierowany jest do przedsiębiorców i osób poszukujących pracy, grup defaworyzowanych. Dla zwiększenia mobilności zawodowej niezbędne jest wspieranie mieszkańców w procesie nabywania nowych umiejętności i podejmowania działalności poza rolniczej, w tym działań służących dywersyfikacji zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rolnictwa. Poniżej wskazano negatywne następstwa braku realizacji zaplanowanych celów LSR:

Cel ogólny 1.	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego
Negatywne następstwo	Niewystarczające wykorzystanie walorów i zasobów przyrodniczych, turystycznych i kulturalno-społecznych skutkujące spadkiem jakości życia mieszkańców obszaru LGD
Wskaźniki oddziaływania	Saldo migracji na 1000 mieszkańców
Cel ogólny 2.	Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby
Negatywne następstwa	Pogłębienie się skali ubóstwa na obszarze, zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym, w szczególności grup defaworyzowanych
Wskaźniki oddziaływania	Liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców

W poniżej załączonej matrycy pokazano logiczne powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT, celów i wskaźników LSR oraz PROW 2014-2020. W rubryce ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE wskazano obszary wymienione w Analizie SWOT zaliczone do mocnych i słabych stron, które są szczególnie ważne dla społeczności lokalnej. Z kolei, w rubryce CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW wskazano szanse lub zagrożenia odpowiadające zidentyfikowanym problemom społeczno-gospodarczym mogące mieć wpływ na skuteczność oddziaływania środków LSR. Niezależnie od obszarów wskazanych w Analizie SWOT w rubryce dotyczącej czynników zewnętrznych wprowadzono zidentyfikowane czynniki mogące mieć wyłącznie wpływ na osiąganie założonych wartości docelowych wskaźników. W poszczególnych rubrykach celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć wskazano procentowy udział środków budżetu LSR na poszczególne cele i przedsięwzięcia. Szczegółowy opis założeń budżetowych znajduje się w *Rozdziale VIII. LSR Budżet LSR*.

Wykres 3 Zestawienie celów LSR LGD Forum Powiatu Garwolińskiego na lata 2014-2020

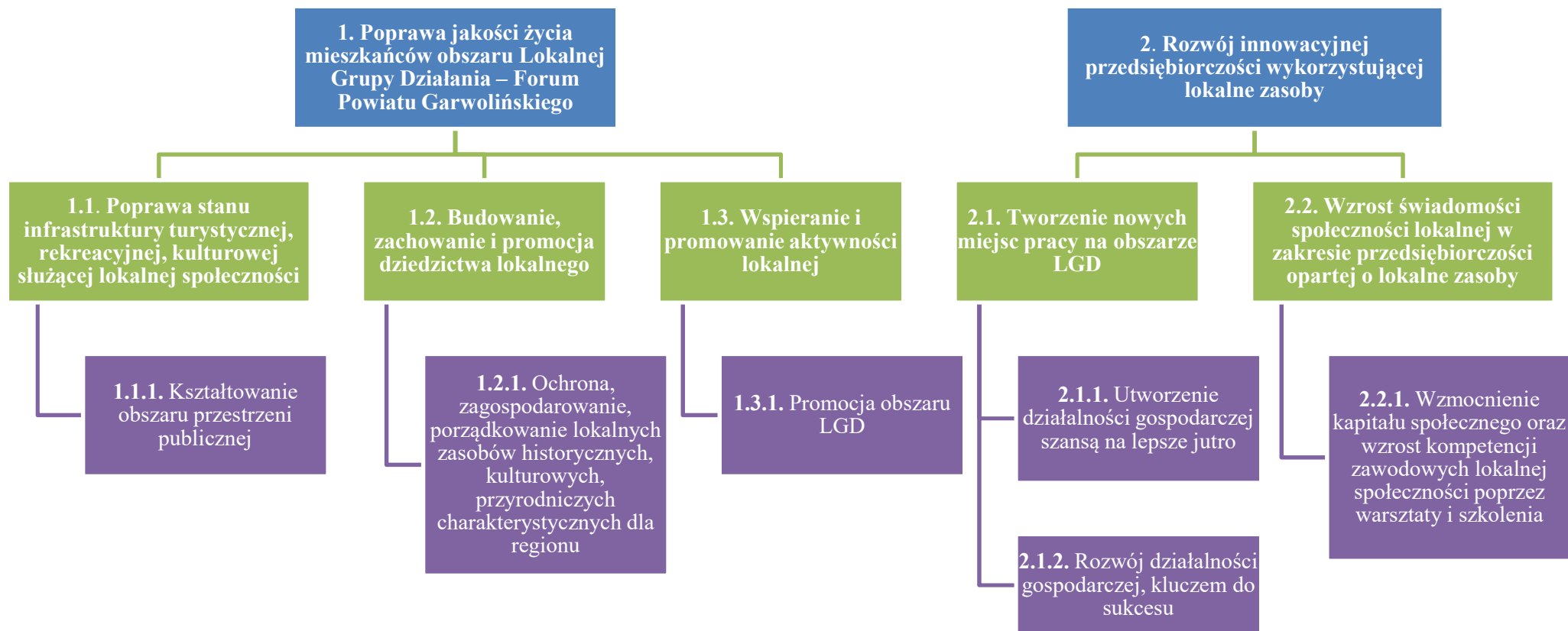

TABELA 4 TABELA MATRYCY LOGICZNEJ POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CEŁÓW I WSKAŹNIKÓW LSR

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓŁOWE	PLANOWANIE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPLYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ruch tranzytowy związany z drogą krajową nr 17 Korzystne warunki dla rozwoju energii słonecznej i wiatrowej Lokalizacja firm o znaczeniu ponadlokalnym oraz potencjał Garwolińskiej Strefy Aktywności Gospodarczej Dobre warunki do rozwoju i produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz specjalizacja produkcji rolnej stanowiąca bazę surowcową dla przetwórstwa Korzystna struktura wieku ludności w postaci wysokiego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Silne przywiązanie mieszkańców do miejsca	1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego 50% 19.2 PROW	1.1. Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności 39,90 % 19.2 PROW 1.2. Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego 7,03% 19.2 PROW 50% 19.3 PROW	1.1.1 KSZTAŁTOWANIE OBSZARU PRZESTRZENI I PUBLICZNEJ 39,90 % 19.2 PROW 1. OCHRONA, ZAGOSPODAROWANIE, PORZĄKOWANIE LOKALNYCH ZASOBÓW HISTORYCZNYCH, KULTUROWYCH, PRZYRODNICZYCH CHARAKTER	1. Nowe lub zmodernizowane obiekty infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej Operacje obejmujące wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (zachowanie dziedzictwa lokalnego)	Osoby korzystające z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej Osoby odwiedzające zabytki i obiekty	 Poprawa jakości życia mieszkańców spadek salda migracji	19.2 (6) budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej 19.2 (5) zachowanie dziedzictwa lokalnego 19.3 Projekty współpracy	Bliskość aglomeracji warszawskiej będącej zarówno atrakcyjnym miejscem pracy, ale również rynkiem zbytu dla produktów i usług świadczonych na obszarze LSR Dostępność środków PROW 2014-2020 na rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, restrukturyzacja małych gospodarstw oraz premii na rozpoczęcie działalności pozarolniczej. Rosnące oczekiwania

zamieszkania stanowiące podstawę do realizacji działań zmierzających do budowania kapitału społecznego Zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu Czyste powietrze, mało skażone wody oraz obecność terenów leśnych stwarzające potencjał dla turystyki weekendowej Bogata flora i fauna i występowanie licznych ptaków chronionych stanowiąca potencjał do rozwoju turystyki przyrodniczej i ekoturystyki Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego i złego stanu technicznego dużej części dróg gminnych i powiatowych na obszarze LSR Przeważająca liczba gospodarstw niskotowarowych stojących przed problemami strukturalnym w rolnictwie oraz niedostateczny rozwój			YSTYCZNYCH DLA REGIONU 7,03% 19.2 PROW 50% 19.3 PROW					konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne Zmiana trendów i tendencji w turystyce na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą Rozwój turystyki przyrodniczej, ekoturystyki, turystyki wiejskiej, agroturystyki i turystyki kulinarnej szczególnie mieszkańców aglomeracji warszawskiej Możliwość pozyskania środków unijnych na ochronę środowiska
		1.3. Wsparcie i promowanie aktywności lokalnej 3,07% 19.2 PROW 50% 19.3 PROW	1.3.1. PROMOCJA OBSZARU LGD 3,07% 19.2 PROW 50% 19.3 PROW	1. Wspólna promocja produktów lub usług lokalnych obszaru LSR 2. Wydarzenia specyficzne dla obszaru LSR	1. Odbiorcy publikacji 2. Uczestnicy wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych		19.2 (8) promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych 19.3 Projekty współpracy	
		Animacja społeczności lokalnej 50% 19.4 PROW	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ 50% 19.4 PROW	1. Podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa 2. Szkolenia dla pracowników LGD 3. Szkolenia dla organów LGD 4. Podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa 4. Spotkania informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami	1. Osoby, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD 2. Osoby uczestniczące w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacja	
		2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy	2.1.1. UTWORZENIE DZIAŁALNO	1. Operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa			19.2 (2) rozwój przedsiębiorczości i na obszarze wiejskim objętym	

przetwórstwa rolno-spożywczego Wyższy niż średnia wojewódzka udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Duża liczba zabytków w większości zabytków sztuki sakralnej i zespoły dworsko pałacowe Ujemne saldo migracji mieszkańców obszaru przejawiające się w większej liczbie wyjazdów w stosunku do przyjazdów Niedostosowane do potrzeb pracodawców kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych Niedostateczna baza lokalowa - dotycząca organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej w powiecie garwolińskim Wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyrażona w negatywnym poziomie wskaźnika deprivacji lokalnej oraz problem dziedzicznej nieudolność Niewystarczający poziom usług społecznych (przedszkola, spędzanie	2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby 50% 19.2 PROW	na obszarze LGD 50% 19.2 PROW	ŚCI GOSPODARCZEJ SZANSĄ NA LEPSZE JUTRO 50% 19.2 PROW				strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: a) podejmowanie działalności gospodarczej, c) rozwijanie działalności gospodarczej, d) podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a lub c	Niedostateczne wsparcie państwa w zakresie rozwoju transportu drogowego, tym także niedostateczne wsparcie struktur samorządowych w realizacji ich zadań z zakresu inwestycji drogowych Likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów na skutek nierentowności połączeń i złego stanu dróg lokalnych Niska konkurencyjność rolnictwa Migracja zarobkowa i odpływ ludzi młodych, lepiej wykształconych do ośrodków miejskich Wzrost zjawiska ubóstwa
			2.2.1. ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, KLUCZEM DO SUKCESU 50% 19.2 PROW	2. Operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Utworzone lub utrzymane miejsca pracy (ogółem)	Wzrost przedsiębiorczości Wzrost liczby osób zatrudnionych		
		2.2. Wzrost świadomości społecznej lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby 1,47% 19.2 PROW	2.2.1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ WZROST KOMPETENCJI ZAWODOWYCH LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI POPRZECZ WARSZTATY I SZKOLENIA 1,47% 19.2 PROW	1. Operacje wzmacniające kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej, w tym grupy defaworyzowane	Osoby przeszkolone w tym liczba osoby, w tym z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem	19.2 (1) wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych		

czasu wolnego, usługi kulturalne, świetlice) Niska dostępność usług socjalnych dla osób zależnych, w tym starszych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin Niewystarczająca dla zapewnienia noclegów dla przyjeżdżających turystów infrastruktura turystyczna Niska atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika intensywności turystycznej								ekonomicznego w społeczeństwie pauperyzacja osób i rodzin, co prowadzi do ich wykluczenia społecznego Dewastacja środowiska naturalnego poprzez wzrost liczby dzikich składowisk śmieci
		Animacja społeczności lokalnej 50% 19.4 PROW	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ 50% 19.4 PROW	1. Podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa 2. Szkolenia dla pracowników LGD 3. Szkolenia dla organów LGD 4. Podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa 4. Spotkania informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami	1. Osoby, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD 2. Osoby uczestniczące w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych	Wzrost przedsiębiorczości Wzrost liczby osób zatrudnionych	19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacja	

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1.1. KSZTAŁTOWANIE OBSZARU PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Cel ogólny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego

Cel szczegółowy 1.1. Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej*. W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój infrastruktury stanowiącej bazę do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie inwestycje w świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe i inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST. Poziom dofinansowania dla jednostek sektora finansów publicznych wynikający z przepisów wynosi 63,63%. Poziom dofinansowania dla pozostałych podmiotów do 100% kosztów kwalifikowanych. Wsparcie nie będzie dostępne dla przedsiębiorców. Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów w wysokości maksymalnie do 300 tys. zł na operację.** Sposób finansowania: *Projekty konkursowe*.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.2.1. OCHRONA, ZAGOSPODAROWANIE, PORZĄDKOWANIE LOKALNYCH ZASOBÓW HISTORYCZNYCH, KULTUROWYCH, PRZYRODNICZYCH CHARAKTERYSTYCZNYCH DLA REGIONU

Cel ogólny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego

Cel szczegółowy 1.2. Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. zachowanie dziedzictwa lokalnego*. Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, gminy, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST) oraz parafie i związki wyznaniowe. Zakres obejmować będzie kultywowanie oraz rozwój dziedzictwa kulturalnego regionu, w tym zwłaszcza w zakresie zachowania obrzędów, tradycji, ginących zawodów, itp. oraz troski o zabytki kultury materialnej i niematerialnej. W ramach wsparcia możliwa jest renowacja albo ołtarza albo organów. Zakres obejmować będzie również wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz zagospodarowania ich czasu wolnego poprzez udział w zajęciach edukacyjnych lub kulturalnych. Zakres operacji polegać będzie na zachowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego przez odbudowę, renowację, restaurację albo remont lub oznakowanie obiektów ważnych dla społeczności lokalnej; remont lub wyposażenie istniejących muzeów lub innych obiektów pełniących ich funkcje, kultywowanie: miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, języka regionalnego i gwary, tradycyjnych zawodów i rzemiosła, prowadzenie badań nad obszarem wdrażania LSR. W szczególności realizowane będą projekty aktywizujące mieszkańców obejmujące obszar LSR i wykorzystujące nowe środki komunikacji i promocji. Realizowane będą operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. Poziom dofinansowania dla jednostek sektora finansów publicznych wynikający z przepisów wynosi 63,63%. Poziom dofinansowania dla pozostałych podmiotów do 100% kosztów kwalifikowanych. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono

ograniczenie kwotowe wsparcia. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej, Zakres: Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 150 tys. zł na operację.** *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe, projekty współpracy.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.3.1. PROMOCJA OBSZARU LGD

Cel ogólny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie i promowanie aktywności lokalnej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. zachowanie dziedzictwa lokalnego oraz 8) promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.* Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, gminy, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST) oraz parafie i związki wyznaniowe. W niniejszym przedsięwzięciu w sposób nowatorski proponuje się zrównoważony rozwój obszaru wykorzystując unikatowe zasoby przyrodniczo krajobrazowe i kulturowe całego obszaru działania LGD. Proponuje się promowanie walorów środowiskowych, kulturowych i turystycznych obszaru LSR, które będzie stanowić wkład w rozwój gospodarczy regionu. Beneficjentami będą rolnicy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe. Zakres obejmować będzie działania kulturalne i społeczne, mapy, wydawnictwa, foldery i witryny internetowe itp. odnoszące się do historii, kultury oraz walorów turystycznych obszaru LSR. Realizowane będą projekty promocyjne produktów lub usług lokalnych; wydarzenia specyficzne dla LSR; publikacje inne materiały informujące miejscowości, obiekty ważne lub charakterystyczne dla obszaru LSR. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 50 40 tys. zł na operację.** Przewiduje się realizację operacji własnych LGD ograniczonych do kwoty 50 tys. zł na operację. *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe, operacje własne, projekty współpracy.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1.1 UTWORZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ SZANSĄ NA LEPSZE JUTRO

Cel ogólny 2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej (a), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a (d)* Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. **Premia na rozpoczęcia działalności gospodarczej wynosić będzie 50 tys. zł.** Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej w wysokości 100% kosztów wskazanych we wniosku i biznes planie. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą również szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe w ramach operacji głównej. **Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej w wysokości do 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. a.** Na podstawie analizy historycznych płatności LSR w ramach działania 311. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej okresu programowania 2007-2013 oraz aktualnych uwarunkowań gospodarczych obszaru LSR ustalono kwotę wsparcia na Premię na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej. Sytuacja społeczno-gospodarczą obszaru pokazuje konieczność realizacji działań skierowanych na rozwój przedsiębiorczości. Ustalona w ww. sposób wartość będzie kwotą przyznania pomocy, o którą będzie mógł ubiegać się wnioskodawca. Istotne jest to,

że będzie to kwota stała a opracowany biznes plan będzie musiał być uzasadniony ekonomicznie co oznacza, że planowane inwestycje muszą uzasadniać wnioskowaną kwotę. Wnioskowana kwota natomiast musi odpowiadać (być równa) wysokości wsparcia przyznawanego na rozpoczynanie działalności gospodarczej określonej w LSR. **Operacje będą skierowane również do zidentyfikowanych grup defaworyzowanych. Przewiduje się wyodrębnienie środków budżetu na nabory skierowane do grup defaworyzowanych.** Sposób finansowania: *Projekty konkursowe.*

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1.2. ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, KLUCZEM DO SUKCESU

Cel ogólny 2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: rozwijanie działalności gospodarczej (b), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. c (d)* Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Beneficjentami operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa będą MSP z obszaru działania LSR. Wsparcie dla operacji polegających na rozwoju istniejącego **przedsiębiorstwa wyniesie do 100 tys. zł na operację, przy refundacji do 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie.** W ramach przedsięwzięcia realizowane będą również szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe w ramach operacji głównej. Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej w wysokości do 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. c. Mając jednak na uwadze uproszczenie zasad wsparcia przeznaczonego dla MSP można spodziewać się większego zainteresowania tym rodzajem wsparcia niż w działaniem 312. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w okresie 2007-2013. Wysokość wsparcia na Rozwijanie działalności gospodarczej ograniczono z 300 tys. do maksymalnie 100 tys. zł zwrotu kosztów kwalifikowanych operacji. Sposób finansowania: *Projekty konkursowe.*

PRZEDSIĘWZIĘCIA 2.2.1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ WZROST KOMPETENCJI ZAWODOWYCH LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI POPRZECZ WARSZTATY I SZKOLENIA

Cel ogólny 2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby

Cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 1) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych.* Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe w tym przedsiębiorcy. Przedsięwzięcie zostanie skierowane przede wszystkim do osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy. W ramach Przedsięwzięcia realizowane będzie aktywizacja społeczno zawodowa, w tym: szkolenia podnoszące kompetencje zawodowe i dające nowe umiejętności zawodowe i społeczne, doradztwo z zakresu tworzenia i wdrażanie społecznych projektów nakierowanych na kultywowanie wartości środowiska przyrodniczego, Działania edukacyjne zwiększające świadomość ekologiczną mieszkańców. Przedmiotem działań będzie rozpoczęcie działalności gospodarczej, szczególnie w obszarze ochrony środowiska lub turystyki. Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali. Na podstawie doświadczeń realizacji PROW 2007-2013 i Małych Projektów wsparcie dla operacji szkoleniowych, doradczych wyniesie do 50 tys. zł na operację. Przewiduje się realizację operacji własnych LGD do kwoty 50 tys. zł. **Operacje będą skierowane również do zidentyfikowanych grup defaworyzowanych. Planuje się realizację naboru tematycznego z wydzieloną pulą środków dla projektów skierowanych do grup defaworyzowanych.** Sposób finansowania: *Projekty konkursowe, operacje własne, projekty współpracy.*

TABELA 5 WSKAŹNIKI CELÓW LSR FORUM POWIATU GARWOLIŃSKIEGO

1.0	CEL OGÓLNY	1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego						
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności						
1.2		Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego						
1.3		Wspieranie i promowanie aktywności lokalnej						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w1.0	Saldo migracji na 1000 mieszkańców		os.	-1,7	-1	GUS BDL		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w1.1	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej		os.	0	10 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów		
w.1.2.	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty		os.	0	8 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów		
w.1.3.	Liczba projektów promujących produkty lub usługi lokalne obszaru LSR		szt.	0	300	Sprawozdania końcowe beneficjentów		
	Liczba uczestników wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych		szt.	0	20 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów		
w.1.4.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	100	Dane własne LGD		
w. 1.5.	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	500-100	Dane własne LGD		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		os.	0	400-100	Dane własne LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkow a 2013 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	KSZTAŁTOWANIE OBSZARU PRZESTZRENI PUBLICZNEJ.	JST, NGO’s, mieszkańcy obszaru LSR	KONKURS	Nowe lub zmodernizowane obiekty	szt.	0	21	Sprawozdania końcowe beneficjentów

				infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej				
1.2.1	OCHRONA, ZAGOSPODAROWANIE, PORZĄDKOWANIE LOKALNYCH ZASOBÓW HISTORYCZNYCH, KULTUROWYCH, PRZYRODNICZYCH, CHARAKTERYSTYCZNYCH DLA REGIONU.	JST, instytucje kultury, parafie i związki wyznaniowe, NGO's mieszkańcy obszaru LSR	<i>KONKURS</i>	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (zachowanie dziedzictwa lokalnego)	szt.	0	7 10	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
1.3.1	PROMOCJA OBSZARU LSR	JST, instytucje kultury, parafie i związki wyznaniowe, NGO's mieszkańcy obszaru LSR	<i>KONKURS</i> <i>OPERACJE WŁASNE</i>	Odbiorcy publikacji	szt.	0	20 000	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych	szt.	0	10 25	Sprawozdania końcowe beneficjentów
		Mieszkańcy obszaru LSR, Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	<i>PROJEKTY WSPÓŁPRACY</i>	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
1.4	FUNKCJONOWANIE LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie	<i>KOSZTY BIEŻĄCE</i>	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	50	Dane własne LGD

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego 2014-2020

		LSR		Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	20	Dane własne LGD
1.5	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	AKTYWIZACJA	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	20	Dane własne LGD

2.0	CEL OGÓLNY	2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby					
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD					
2.2		Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby					
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w2.0	Liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców		szt.	68	75	GUS BDL	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w2.1.1	Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy (ogółem)		szt.	0	60 -66	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
w2.1.2	Osoby przeszkolone, w tym osoby z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem		os.	0	180	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
	Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy (ogółem)		os.	0	30 -33	Sprawozdania końcowe beneficjentów	
w2.2	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	50	Dane własne LGD	
w2.3	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	500 -100	Dane własne LGD	
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		os.	0	400 -100	Dane własne LGD	

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	UTWORZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ SZANSĄ NA LEPSZE JUTRO.	Mieszkańcy obszaru LSR, w tym grupy defaworyzowane	KONKURS	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	46 52	Sprawozdania końcowe beneficjentów
				Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)	szt.	0	14	Sprawozdania końcowe beneficjentów
2.1.2.	ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, KLUCZEM DO SUKCESU	Przedsiębiorcy	KONKURS	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	30 33	Sprawozdania końcowe beneficjentów
2.2.1.	WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ WZROST KOMPETENCJI ZAWODOWYCH LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI POPRZECZ WARSZTATY I SZKOLENIA	Mieszkańcy obszaru LSR, w tym grupy defaworyzowane	KONKURS OPERACJE WŁASNE PROJEKTY WSPÓŁPRACY	Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej	szt.	0	3 4	Sprawozdania końcowe beneficjentów, Dane własne LGD
				Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie	szt.	0	1	Sprawozdania końcowe beneficjentów,

				wiedzy społeczności lokalnej (grupy defaworyzowane)				
2.3	FUNKCJONOWANIE LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	KOSZTY BIEŻĄCE	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	50	Dane własne LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	20	Dane własne LGD
2.4	ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	AKTYWIZACJA	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	20	Dane własne LGD

Przyjęte przedsięwzięcia LSR stanowią zestaw interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR. Realizacja tego typu operacji zapewni integrację sektorów: gospodarczego, społecznego oraz publicznego. Produktem tych operacji będą publikacje i materiały, które pozwolą dotrzeć z informacją do różnych odbiorców i grup społecznych z różnych sektorów. **LGD zaplanowało realizację projektów współpracy w ramach $\pm 5\%$ dostępnych środków na Projekty współpracy.** Projektom współpracy przypisano cele i wskaźniki LSR jakie te projekty będą realizować. LGD planuje realizację następujących projektów współpracy:

Projekt współpracy: Lokalny Atrakcyjny Szlak (LAS)

Realizowany cel szczegółowy LSR: 1.3. *Wspieranie i promowanie aktywności lokalnej oraz dodatkowo cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby*

Cel projektu: wzbogacenie oferty promocyjnej i turystycznej obszarów LGD poprzez stworzenia narzędzi odpowiednich do danego obszaru tematycznego; opracowanie map w wydaniu tradycyjnym, książkowym. Jednocześnie wychodząc naprzeciw nowoczesnym narzędziom promocji, projekt zakłada opracowanie przewodnika elektronicznego na telefony komórkowe czy tablety (w wersji Android) połączonego ze stroną internetową. O potencjale regionu pod względem turystycznym świadczy ilość atrakcji turystycznych, ale również dostępność infrastruktury ogólnej i turystycznej. Zaplanowane w ramach projektu działania są kompleksowe i prezentują w sposób zintegrowany atrakcyjność regionu.

Partnerzy: LGD Ziemi Mińskiej, LGD Natura i Kultura, LGD Ziemi Siedleckiej, LGD Nasze Bieszczady

Planowane rezultaty: 1 projekt współpracy wykorzystujący lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, turystyczne, produkty lokalne

Realizowane zadania: Inwentaryzacja lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz istniejącej infrastruktury turystycznej; opracowanie i opublikowanie książkowego przewodnika turystycznego; opracowanie i druk mapy turystycznej; opracowanie i przygotowanie wirtualnego przewodnika, jako atrakcyjnej i nowatorskiej formy promocji obszaru LGD, ukazujących walory przyrodnicze, turystyczne, architektoniczne, kulturowe.

Projekt współpracy.

Realizowany cel szczegółowy LSR: 2.2. *Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby*

Cel projektu: *Działania objęte projektem będą nakierowane na tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości przez dostarczenie wiedzy, praktycznych umiejętności i wymianę doświadczeń.*

Partnerzy: LGD Ziemi Mińskiej, LGD Natura i Kultura.

Planowane rezultaty: 1 projekt współpracy wykorzystujący lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, turystyczne, produkty lokalne

Realizowane zadania: kursy/ szkolenia z zakresu nowych uprawnień, organizacja wyjazdu studyjnego dot. dobrych praktyk, materiały promocyjne.

Projekt współpracy: Produkt Lokalny Atrakcją Turystyczną (PLAT). **projekt międzynarodowy**

Realizowany cel szczegółowy LSR 1.2. Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego oraz dodatkowo cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby

Cel projektu: projekt ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru i promocję lokalnych zasobów wzbogaconych o produkty lokalne obszaru partnerów projektu.

Planowane rezultaty: 1 projekt współpracy międzynarodowy skierowany do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), turyści

Partnerzy: Asociación para el Desarrollo Rural de Litoral de la Janda z Hiszpanii, LGD Ziemi Mińskiej, LGD Natura i Kultura

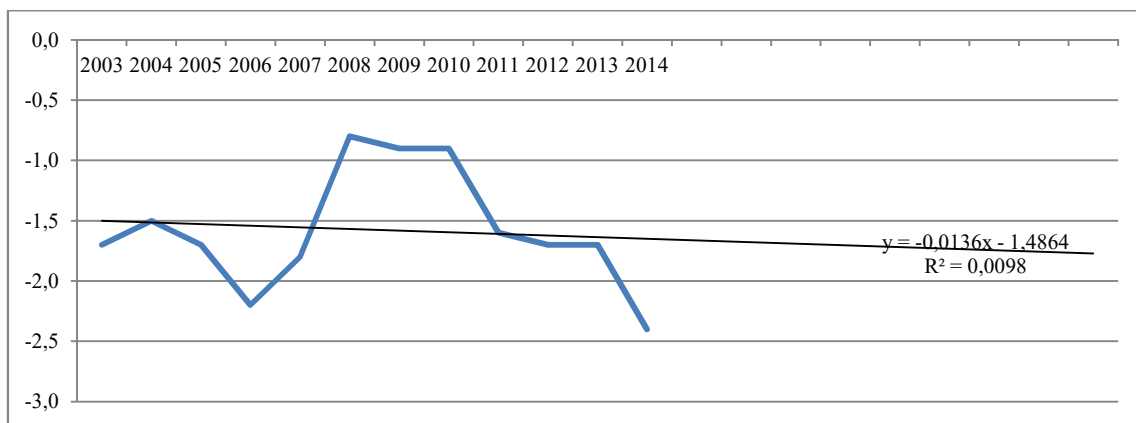
Realizowane zadania: przeprowadzenie szkolenia z zakresu produktów lokalnych oraz organizację wyjazdu studyjnego do producentów lokalnych; przeprowadzenie warsztatów z identyfikacji i wyrobu produktów lokalnych; opracowanie treści i wydruk publikacji dotyczących produktów lokalnych oraz obszarów partnerskich LGD; wykonanie materiałów promujących zarówno projekt jak i obszar partnerskich LGD; organizacja wyjazdu studyjnego dot. dobrych praktyk.

System wskaźników przyjęty w LSR ma charakter hierarchiczny. Zgodnie z literaturą przedmiotu¹⁰ w LSR wyróżniono wskaźniki mierzące bezpośrednie efekty interwencji (wskaźniki produktu), wskaźniki odnoszące się do konsekwencji tych interwencji, wykraczających poza natychmiastowe efekty (wskaźniki rezultatu) oraz wskaźniki mierzące długofalowy efekt realizowanych operacji (wskaźniki oddziaływania). W LSR uwzględniono także wskaźniki oddziaływania pochodzące ze źródeł statystyki publicznej (wskaźnik przedsiębiorczości) oraz saldo migracji. Mierniki pomiaru skutków wdrożenia LSR (wskaźniki) zostały dobrane i określone w sposób jak najbardziej spójny z logiką interwencji zaplanowaną w strategii. **Każdy z rodzajów wskaźników produktu oraz oddziaływania odpowiada bezpośrednio przyjętym celom szczegółowym oraz ogólnym.** Wskaźniki produktu mierzą fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik produktu został skonstruowany w taki sposób, aby dawał wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii. Wskaźniki te dobrane zostały w taki sposób, aby określały zmiany w środowisku makroekonomicznym i makrospołecznym LGD. Wskaźniki oddziaływania mierzą konsekwencje poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednie, natychmiastowe efekty dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. W tabelach wskazano mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Do każdego wskaźnika są podane źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych. W Regulaminie Rady zapewniono mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kilku źródeł. W przypadku wskaźników oddziaływania ze statystyk publicznych, ogólnodostępnych, czyli z danych GUS. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów wspartych w wyniku realizacji LSR. Beneficjenci w umowach zawieranych z LGD zobowiązani zostaną do sprawozdawania stopnia osiąganych przez nich wskaźników. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. Wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Dane do wskaźników produktu pozyskiwane będą od beneficjentów, którzy zobowiązani zostaną umową do systematycznej sprawozdawczości z osiąganych wskaźników obowiązkowych. W ramach biura LGD prowadzona będzie sprawozdawczość rzeczowa i finansowa oraz monitoring. Postęp osiągania wartości wskaźników przedstawiany będzie w rocznych sprawozdaniach zamieszczanych do publicznej informacji. Do szacowania wskaźników LSR wykorzystano – tam gdzie było to możliwe – doświadczenia poprzednich okresów programowania funduszy UE. Stan początkowy wskaźników oddziaływania określony został w sposób adekwatny do tego, jak będzie robiło to biuro LGD, czyli został zaczerpnięty z danych GUS. **Szacowania wartości docelowej dokonano w oparciu o dane dostępne w zasobach statystyki publicznej, wykorzystując do tego celu metodę przedłużenia trendu logarytmicznego.** Wskaźniki produktu z założenia mają przyjętą wartość zero, jednak beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika istniejącego w chwili rozpoczęcia projektu. Stan docelowy wskaźników produktu oszacowany został poprzez określenie kosztu jednej jednostki wskaźnika. Koszt ten określony został za pomocą analizy rynkowych cen danych

¹⁰ Por. Górniak J., Mazur S. (red.), *Zarządzanie strategiczne rozwojem*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012. Zalecenia dla tworzenia systemu wskaźników można również znaleźć w wytycznych MRR dla opracowania programów operacyjnych na lata 2014-2020: *Podręcznik systemu programowania i wdrażania programów operacyjnych 2014-2020* oraz *Szablon programu operacyjnego 2014-2020 w Polsce*.

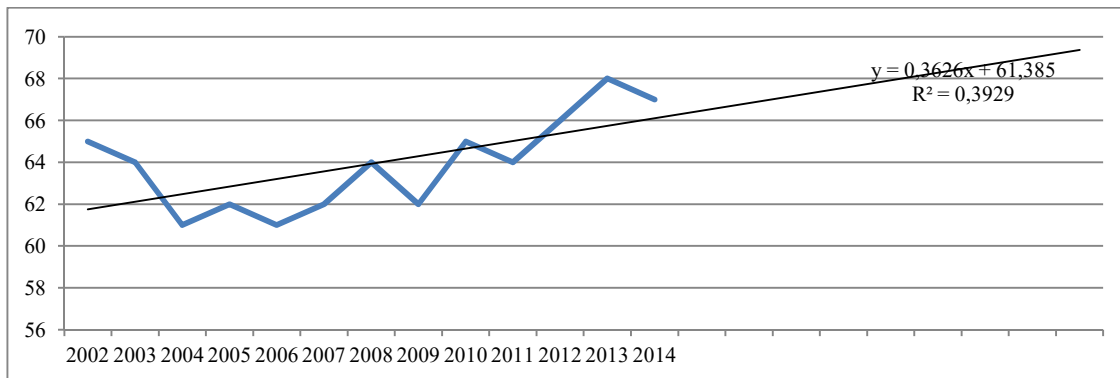
usług/produktów oraz ich historycznej wartości. Alokacja na dane przedsięwzięcie została podzielona przez koszt jednej jednostki wskaźnika, co umożliwiło określenie wartości docelowych wskaźników. Wartości docelowe wskaźników, jakie mają zostać osiągnięte dzięki realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie do planowanej wielkości zaangażowania środków programów, z których LSR ma być finansowana. LGD wskazała, które ze wskaźników i w jakim stopniu osiągane będą za pomocą środków finansowych poszczególnych funduszy, w tym opisała bieżący sposób monitorowania realizacji wskaźników w podziale na poszczególne źródła finansowania. Wartość docelowa wskaźników oddziaływania oszacowana została poprzez zastosowanie modelowania statystyczno-matematycznego z uwzględnieniem poziomu alokacji na realizację LSR. Modelowanie umożliwia oszacowanie wartości docelowych w poszczególnych latach (zobacz poniżej):

WYKRES 4 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA SALDO MIGRACJI

Źródło: Opracowanie własne

WYKRES 5 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SYSTEMIE REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW)

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Procedury wyboru i oceny operacji stanowią część Regulaminu Rady. Projekt Regulaminu był konsultowany w ramach LGD, ale również szerzej podczas konsultacji LSR z mieszkańcami obszaru. Podstawowym celem procedur wyboru i oceny jest stworzenie sprawnych mechanizmów oceny i wyboru operacji przez Radę, zgodnych z obowiązującymi przepisami i wykorzystującymi doświadczenia wyniesione z poprzedniego okresu funkcjonowania Rady w ramach PROW 2007-2013. Przyjęte procedury wyboru operacji zakładają, w szczególności:

- wybór operacji przez Radę, której skład odpowiada wymogom trójsektorowości, w składzie jest osoba młoda do 35 roku życia i kobieta,
- zastosowano mechanizmy gwarantując utrzymanie zasady parytetów przy wyborze operacji dotyczących sektora publicznego i pojedynczych grup interesu, w tym celu wprowadzono rejestr interesu członków organu decyzyjnego,

- zapewniono, że wyniki oceny i wyboru operacji przez Radę będą podawane do publicznej wiadomości po zakończeniu pracy Rady,
- zastosowaniu mechanizmu gwarantującego wyłączenie członków Rady z oceny operacji w przypadku wystąpienia ich powiązań lub konfliktu interesów z wnioskodawcą zarówno na wniosek członka Rady oraz z uzasadnionych przyczyn na wniosek Przewodniczącego Rady,
- stosowanie transparentnych, obiektywnych, jasnych i nie zmienianych w trakcie naboru kryteriów ocen wniosków,
- umożliwienie wnioskodawcom składanie protestów od decyzji Rady,
- wprowadzono zasady ustalania przez Radę kwot wsparcia poszczególnych operacji
- określono wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru.

Procedura oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia szczegółowo opisuje zasady i tryb weryfikacji i oceny operacji dokonywanej przez pracowników biura LGD oraz wyboru i ustalania kwoty wsparcia operacji przez Radę LGD. Przyjęte kryteria wyboru operacji promują w szczególności operacje realizowane na terenie miejscowości przez mniej niż 5 tys. mieszkańców w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie operacji z zakresu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej lub drogowej gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego oraz Powstanie dodatkowych nowych miejsc pracy w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim.

W LSR doprecyzowano pojęcie innowacyjności zdefiniowane w PROW 2014-2020. Przez innowacyjność będzie rozumiane zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznym na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.

Punkty przyznawane są poza tym dla operacji zwiększających atrakcyjność turystyczną obszaru, wykorzystujących jego walory przyrodnicze (te zagadnienia, związane z lepszym wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru zostały szczególnie podniesione w diagnozie i analizie SWOT). W kryteriach ocen znaczącą liczbę punktów mogą otrzymać wnioski dobrze przygotowane, kompletne pod względem wymaganych załączników (eliminacja wniosków nieprzemyślanych, nie gotowych do realizacji). Wszystkie kryteria zostały szczegółowo opisane, a na użytek niektórych z nich sformułowane zostały definicje kluczowych pojęć, np. innowacyjności lub grupy defaworyzowanej. W stosunku do kryteriów obowiązujących w poprzednim okresie programowania znacząco zwiększono udział kryteriów oceniających liczbę utworzonych miejsc pracy i innowacyjność. W Regulaminie Rady opisano procedurę aktualizacji kryteriów wyboru operacji i ich konsultacji z mieszkańcami. Zmiany będą dokonywane na podstawie wniosków członków składanych do Zarządu LGD a także na podstawie wyników ewaluacji LSR dokonywanych zgodnie z przyjętym planem ewaluacji. Regulamin obejmuje również procedurę ogłaszania naboru wniosków. Niezależnie od Regulaminu Rady opracowano procedurę aktualizacji LSR.

LGD planuje realizację operacji własnych. Proces oceny i wyboru operacji odbywa się na zasadach określonych w Procedurze oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia, z zastrzeżeniem że w przypadku operacji własnych LGD przewiduje w ramach projektów własnych LGD większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych Programów. LGD planuje realizację projektów współpracy. Na podstawie wstępnych porozumień z innymi lokalnymi grupami działania przewidziana jest realizacja kilku projektów współpracy, które będą kontynuacją dobrej współpracy z poprzedniego okresu programowania. LGD planuje realizację ~~dwóch~~ trzech projektów współpracy, w tym jednego międzynarodowego. Budżet projektów współpracy zakłada proporcjonalny i racjonalny podział wydatków między LGD uczestniczącymi w realizacji projektu współpracy oraz pozostałymi partnerami, o których mowa w art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1305/2013.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach : Etap I – od drugiej połowy 2016 do końca 2018 roku, Etap II – od początku 2019 do końca 2020 roku oraz Etap III – od początku 2021 roku do końca 2023 roku. Podział na poszczególne etapy wynika z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, wyznaczenie celów pośrednich na 2018 r. i celów końcowych na 2023 r. i powiązanie wyników z finansowymi karami i nagrodami (tzw. ramy wykonania). Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w tabeli Plan działania stanowiącej załącznik do LSR. Etapy wdrażania LSR są spójne z intensywnością wzajemnie ze sobą powiązanych działań. Każdy z etapów będzie się rozpoczynał od działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania wniosków aplikacyjnych. Przewiduje się zwiększoną intensywnością w I etapie wdrożenia LSR. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W pierwszej kolejności realizowane będą działania aktywizujące i informacyjne. Wydatkowanie środków będzie oddziaływać na wskaźniki zapisane w LSR. Odsetek projektów rozliczonych wpłynie na poprawę założonych wskaźników zarówno na poziomie przedsięwzięć jak i celów szczegółowych. Przyjęcie takiego trybu postępowania pozwoli na ewentualne wcześniejsze uzasadnione zmiany programowe w przypadku zagrożeń w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć. Harmonogram naboru wniosków będzie uwzględniał gotowość potencjalnych beneficjentów do absorpcji dostępnych środków. Biorąc pod uwagę doświadczenia poprzedniej perspektywy finansowej, ogromnego wsparcia wymagać będą osoby zamierzające podjąć działalność gospodarczą. Dofinansowanie w postaci premii stanowi nową i bardzo atrakcyjną formę wsparcia, dlatego też nabory wniosków w zakresie operacji polegających na utworzeniu przedsiębiorstwa, zostaną pilotażowo uruchomione niezwłocznie równoległe z naborami dla jednostek sektora finansów publicznych. W następnej kolejności będą uruchamiane działania dedykowane pozostałym podmiotom. Nabory wniosków będą prowadzone sukcesywnie, do wyczerpania środków lub osiągnięcia planowanych wskaźników.

Rozdział VIII Budżet LSR

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR*. Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą ~~3 000 000~~ 3 300 000 euro / ~~12 000 000~~ 13 200 000 zł i wynikają z liczby mieszkańców obszaru LSR w przedziale od 100 000 do 109 999 (obszar LSR zamieszkuje 108 562 mieszkańców). Środki działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.4 PROW wyniosą 2 650 000 zł, co wynika z zakwalifikowania wysokości środków na poddziałanie 19.2 PROW w euro w przedziale od nie mniej niż 3 000 000 i nie więcej niż 4 000 000. Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 oraz zwiększony zakres obowiązków wynikających przede wszystkim z obsługi Rady LGD ustalono podział środków Koszty bieżące oraz Aktywizacja wskazując 95% środków na koszty bieżące (2 517 500 zł) i 5% środków na działania związane z aktywizacją LGD (132 500 zł).

Rozdział IX Plan komunikacji

Plan komunikacji znajdujący się w Załączniku do LSR posłuży wspieraniu realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność lokalną. Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach

i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji, pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR.

Plan komunikacji skierowany jest do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar LSR. Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych.

Rozdział X Zintegrowanie

Komplementarność LSR będzie realizowana na dwóch etapach: na etapie programowania oraz wdrażania strategii. Na etapie programowania komplementarność została zapewniona przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich LGD, Województwa Mazowieckiego, RPO WM 2014-2020 oraz dokumentów strategicznych sporządzanych przez instytucje zajmujące się pomocą społeczną i bezrobociem.

TABELA 6 ZGODNOŚĆ CELÓW Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI INNYCH SZCZEBLI

Dokumenty strategiczne dla obszaru LSR	Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju LGD na lata 2014-2020	
	CEL OGÓLNY1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego	CEL OGÓLNY2. Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	Cel rozwojowy Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki	Cel rozwojowy Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020	Oś priorytetowa VI Jakość życia	Oś priorytetowa IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego Do Roku 2020 (aktualizacja)	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju
Strategia Powiatu Garwolińskiego na lata 2015-2030	Cel strategiczny C2: Wspieranie rozwoju obszarów wiejskich oraz działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego	Cel strategiczny C1: Rozwój lokalnego rynku pracy poprzez wzrost zatrudnienia i wspieranie rozwoju gospodarczego
Strategia Rozwoju Gminy Maciejowice na lata 2007-2020	O1.P 3. Aktywizacja usług turystycznych i rozwoju rekreacji: - umożliwienie mieszkańcom dostępu do specjalistycznej wiedzy i umiejętności w zakresie świadczenia usług turystycznych, - kreowanie wysokiej jakości warunków lokalowych i żywieniowych, - tworzenie dostępnych usług w zakresie aktywnych form wypoczynku i rekreacji	1.P 1. Budowanie zdolności i integracji wewnętrznej gminy: umożliwienie przedsiębiorcom i rolnikom dostępu do specjalistycznej wiedzy i umiejętności, pobudzanie współpracy, integracji środowiska biznesu, aktywizacja nowych firm
Strategia Rozwoju Gminy Pilawa do 2020 roku	Cel 2 –Usługi społeczne. Stała poprawa jakości świadczonych	Cel 1 – Gospodarka lokalna. Tworzenie jak najlepszych warunków

	usług społecznych	dla trwałego rozwoju gospodarczego
Strategia Rozwoju Gminy Sobolew na lata 2007-2013	Cel strategiczny 2 Poprawa jakości życia na obszarze gminy	Cel strategiczny 4 Wzrost jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy
Strategia Rozwoju Gminy Miastków Kościelny na lata 2014-2020	Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców	Cel strategiczny 3. Rozwój przedsiębiorczości
Strategia Rozwoju Gminy Żelechów na lata 2014-2020	III. SPOŁECZEŃSTWO	I. GOSPODARKA I INFRASTRUKTURA
Plan Rozwoju Gminy Parysów na lata 2009-2020	Poprawa jakości życia mieszkańców	Aktywizacja zatrudnienia
Strategia Rozwoju Gminy Garwolin na lata 2015-2020	CEL OPERACYJNY 2.2. Modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej	CEL OPERACYJNY 2.4. Wsparcie przedsiębiorców i rolników działających na terenie Gminy
Strategia Rozwoju Gminy Trojanów na lata 2014-2020	Poprawa jakości życia i atrakcyjności Gminy	Wzrost gospodarczy
Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020	Zaspokajanie potrzeb mieszkańców	Podnoszenie atrakcyjności terenów w celu pozyskania nowych inwestorów

Źródło: Opracowanie własne

Przywołane tu zapisy jednoznacznie potwierdzają spójność celów zaproponowanych w LSR z wszystkimi analizowanymi programami rozwoju zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i lokalnym. Cele szczegółowe w ramach, których realizowane są przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy odpowiadają na potrzeby różnych sektorów i partnerów wskazanych w analizie SWOT. Na etapie programowania LSR stwierdzono występowanie komplementarności międzyprogramowej z programami finansowanymi ze środków UE: PROW 2014-2020, RPO WM 2014-2020, PO WER 2014-2020 oraz ze środków krajowych: PFRON, Programy MKiDN, FIO 2014-2020.

Komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się do rozwoju gmin członkowskich oraz organizacji pozarządowych, które są grupami docelowymi działań w *Celu ogólnym LSR 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego*. Beneficjenci realizujący operacje w ramach LSR będą mogli pozyskać komplementarne wsparcia na działania infrastrukturalne z PROW 2014-2020, działanie Podstawowe usług i odnowa wsi oraz RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa V. Gospodarka przyjazna środowisku. Komplementarne wsparcie dla gmin w obszarze dziedzictwa dostępne będzie w PROW 2014-2020 *działaniu Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich*. Gmina będzie mogła otrzymać pomoc w dwóch obszarach: na *Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej* oraz na *Ochronę zabytków i budownictwa tradycyjnego* - w wysokości maksymalnie do 500 tys. zł na miejscowość. Organizacja pozarządowe realizujące operacje w ramach LSR będą mogły komplementarne korzystać ze środków PO FIO 2014-2020. Szczególną zaletą FIO jest prefinansowanie realizowanych zadań. Pozwala to projektodawcom, którzy dysponują niewielką ilością środków, na realizację zadania bezpośrednio po rozstrzygnięciu konkursu, bez potrzeby uprzedniego tworzenia rezerw finansowych. W ramach każdego z priorytetów możliwa jest realizacja projektów w obszarze zarządzania dziedzictwem kulturowym, polityki społecznej czy aktywizacji mieszkańców.

Specyfiką beneficjentów operacji dostępnych w ramach *Celu 2 Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości* wykorzystującej lokalne zasoby będzie możliwość wsparcia z innych osi priorytetowych PROW 2014-2020 mających na celu podniesienie przedsiębiorczości mieszkańców terenów wiejskich oferowanych przez ARiMR. Wysokie premie mogą uzyskać rozpoczynający działalność pozarolniczą, rozwijający usługi rolnicze, stawiający na przetwórstwo i marketing produktów rolniczych. Środki te będą komplementarne z przewidzianym w LSR działaniem *Premia na rozpoczęcie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich*. W ramach RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa IX. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, Priorytet inwestycyjny 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie możliwe będzie również pozyskanie środków wsparcia zatrudnienia. Efektem realizacji wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020 w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego będzie integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem

społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową oraz wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami z niepełnosprawnościami oraz rodzin z innymi osobami zależnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci. Realizacja działań komplementarnych do działań realizowanych w ramach *celu ogólnego LSR 2*. przyczyni się do wzrostu kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności i samoorganizacji ww. grup społecznych. Operacje realizowane ze środków będących w dyspozycji LGD będą również komplementarne do wsparcia dostępnego ze środków krajowych PO WER 2014-2020, w szczególności wsparcia indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych (bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym w szczególności osób niezarejestrowanych w urzędzie pracy). Efekty dotychczas podejmowanych przedsięwzięć już są pozytywnie oceniane przez JST oraz organizacje pozarządowe realizujące projekty w okresie programowania 2007-2013. LGD będzie kontynuować realizowane działania w okresie 2007-2013 poprzez pobudzanie i wspieranie nie tylko inicjatywy obywatelskich, ale przede wszystkim te związane z działalnością gospodarczą, rozwojem infrastruktury i tworzeniem miejsc pracy. Łagodzenie skutków bezrobocia oraz wspomaganie tworzenia miejsc pracy i aktywności zawodowej jest nierozdzielnie związane z realizacją LSR. Wspieranie działań PUP uznawane będzie za jedno z podstawowych elementów działania w ramach Planu Komunikacji LSR skierowane do osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. W ten sposób szczególnie przekazywana będzie informacja o naborach tematycznych w obszarze promocji i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR.

Komplementarność i zintegrowanie z projektami finansowanymi z innych programów zostanie zapewniona na etapie wyboru projektów. Jednym z kryteriów wyboru projektów będzie komplementarność międzyprogramowa i przyznawane będą dodatkowe punkty za wykazanie tego rodzaju komplementarności.

Istotnym elementem w zakresie zapewniania komplementarności jest jej promowanie oraz zwiększanie świadomości jej wagi wśród wnioskodawców i beneficjentów. W celu zwiększenia efektywności istniejącego systemu instytucjonalnego zapewniono narzędzia wsparcia komplementarności i zintegrowania na etapie wdrożenia LSR. W zakresie kompetencji pracowników biura LGD odpowiedzialnych za doradztwo wprowadzono zakres planowania, stosowania i zapewniania komplementarności poszczególnych operacji, które będą mogły uzyskać wsparcie środków dostępnych w LSR. Pracownicy biura LGD będą zbierać i aktualizować informacje o dostępnych środkach pomocowych komplementarnych do LSR w celu zwiększenia efektywności zintegrowania wsparcia. Jednym z zadań biura LGD znajdzie się planowanie i monitorowanie komplementarności.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Funkcjonowanie LGD będzie monitorowane i poddawane ewaluacji w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ocena realizacji LSR polegać będzie na badaniu przyczyn rozbieżności pomiędzy zaplanowanymi a rzeczywistymi efektami z jednoczesnym płynnym wprowadzaniem zmian, które mają na celu dostosowanie planu do określonych wymagań, zmieniających się potrzeb obszaru LSR i warunków zewnętrznych. Wprowadzenie systemu monitoringu (oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji) pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów LSR wynikającej ze zmieniających się zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań przez beneficjentów LSR. Zlecanie ewaluacji „na zewnątrz” nie oznacza wcale, że ewaluatorzy izolują się całkowicie od badanej instytucji, jak to ma miejsce w pozytywistycznym paradygmacie badań naukowych. Dobrą praktyką badań jest ciągły dialog i partycypacyjne podejście w relacji badacze – badani¹¹. Ryzykiem związanym ze zlecaniem badań ewaluacyjnych zewnętrznym podmiotom może być nieznamość przez ewaluatora specyfiki przedmiotu badania, co wymaga większego nakładu czasu na kontakty i współpracę między zamawiającym a wykonawcą. Monitoring ewaluacji będzie prowadzony w trakcie realizacji danej interwencji, której dotyczy. W przypadku ewaluacji kwestia ta jest bardziej skomplikowana – badania są wykonywane zarówno w jej trakcie (ewaluacje bieżące – on-going, mid-term), jak również po jej formalnym zakończeniu (ex-post). Przedstawiona w załączniku do LSR lista tematów badań ewaluacyjnych może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby. W ramach zadań ewaluacyjnych wskazano elementy funkcjonowania

¹¹ J. Górniak, S. Mazur Analiza polityk publicznych i programowanie w obszarze strategii rozwoju, [w:] Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

LGD i wdrażania LSR podlegające ewaluacji; elementy podlegające monitorowaniu; kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja on going i ex post funkcjonowania LGD i realizacji LSR; określono czas, sposób i okres objęty pomiarem, określono minimalne wartości wskaźników, których nieosiągnięcie oznaczać będzie nieprawidłową realizację LSR lub funkcjonowanie LGD. Plan ewaluacji znajdujący się w załączniku do LSR posłuży wdrożeniu systematycznych badań realizacji przyjętych celów LSR. Ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Plan ewaluacji przewiduje realizację Ewaluacji on-going oraz ex-post LSR. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
- Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania LSR się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele LSR pozostają aktualne.
- Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Ewaluacja ex-post zaplanowana została zgodnie z zasadą $n+2$, na I kwartał 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- Ocena stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- Ocena stopnia osiągnięcia celu głównego LSR
- Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013. 1235 z późn. zm.) określają jakie dokumenty wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w przedmiotowej sprawie są to dokumenty określone w art. 46. pkt 1 ustawy. Za pozytywnym rozpatrzeniem wniosku o uzgodnienie o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przemawiają następujące fakty: *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze* – podjęta uchwałą nr 158 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. poddana została procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ i PWIS; PROW 2014-2020, również został poddany procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opiniowaniem przez RDOŚ i PWIS oraz przygotowywana Lokalna Strategia Rozwoju według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020, jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów. Uszczegółowienie polegało będzie na wskazaniu możliwych do realizacji zadań zgodnie z wytycznymi odnoszącymi się do perspektywy finansowej 2014-2020. Zadania wdrażane zarówno przez beneficjentów jak i samą LGD będą realizowane w sposób taki by nie zagrażały zdrowiu i życiu ludzi oraz środowisku naturalnemu. Nie przewiduje się oddziaływań skumulowanych i transgranicznych. Działania takie jak np. inwestycje infrastrukturalne, modernizacyjne, rewitalizacyjne ze względu na swój charakter, będą obowiązkowo poddane niezbędnym, wymaganym prawem procedurom, np. uzyskanie niezbędnych pozwoleń (na budowę, na wykonanie prac konserwatorskich), w związku z czym inwestycje te będą podlegały procesom uzgadniania z organami uprawnionymi do wydawania takich decyzji/ opinii, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze. Realizacja niektórych przedsięwzięć (części kierunków wsparcia projektów) wyznaczonych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wymagała będzie przeprowadzenia procedury administracyjnej (oos) zakończonej uzyskaniem decyzji określającej środowiskowe uwarunkowania realizacji przedsięwzięcia. Wobec powyższego można prognozować, iż realizacja projektów, w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, będzie zgodna z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska. Uznając, że LSR dla obszaru powiatu garwolińskiego opracowywana przez LGD w okresie programowania 2014-2020, będzie stanowić instrument realizacji założeń *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne*

Mazowsze poprzez wykorzystanie m.in. środków unijnych oraz, że będzie dotyczyć wyłącznie niewielkich modyfikacji przyjętego już dokumentu, wnoszę o uzgodnienie odstępstwa od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko o czym mowa w art. 48 ww. ustawy. W dniu 25 listopada 2015 r. uzyskano zgodę RDOŚ o nr WOOŚ-L.410.815.2015.JD na odstąpienie od przeprowadzenia OOS dla projektu LSR.

Wykaz wykorzystanej literatury

W ramach pracy nad LSR analizie poddane została grupa dokumentów: akty prawne i legislacja unijna i krajowa, dokumenty programowe, dokumenty strategiczne, wytyczne, opracowania naukowe oraz ewaluacje i raporty dotyczące przedmiotu działania LGD i wdrożenia LSR:

Akty prawne:

- 1) Rozporządzenie (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320)
- 2) Rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487)
- 3) ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
- 4) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349)
- 5) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 1570)
- 6) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. Poz. 1839)
- 7) Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. poz. 1146 oraz z 2015 r. poz. 378)
- 8) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 późn. zm.)
- 9) Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.)

Dokumenty programowe:

- 1) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia 12 grudnia 2014 r. nr C(2014) 9783
- 2) Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, Warszawa, luty 2015 r.
- 3) Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, decyzja KE nr C(2014) 3517 w sprawie zatwierdzenia niektórych elementów Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020

Dokumenty strategiczne:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Innowacyjne Mazowsze, Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013
- 2) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do Roku 2020 (aktualizacja), Warszawa 2006
- 3) Strategia Powiatu Garwolińskiego na lata 2015-2030, Garwolin 2015
- 4) Strategia Rozwoju Gminy Maciejowice na lata 2007-2020, Maciejowice 2007
- 5) Strategia Rozwoju Gminy Pilawa do 2020 roku, Pilawa 2005
- 6) Strategia Rozwoju Gminy Sobolew na lata 2007-2013
- 7) Strategia Rozwoju Gminy Miastków Kościelny na lata 2014-2020, Miastków Kościelny 2014
- 8) Strategia Rozwoju Gminy Żelechów na lata 2014-2020 z dnia 29 kwietnia 2014
- 9) Plan Rozwoju Gminy Parysów na lata 2009-2020, Parysów 2009
- 10) Strategia Rozwoju Gminy Garwolin na lata 2015-2020, Garwolin 2015
- 11) Strategia Rozwoju Gminy Trojanów na lata 2014-2020, Trojanów
- 12) Strategia Rozwoju Gminy Borowie na lata 2010-2020, Borowie 2010

Wytyczne:

- 1) Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wytyczne dla państw członkowskich i instytucji zarządzających programami. Wytyczne dla beneficjentów, Wersja 2: sierpień 2014
- 2) Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, MIR, Warszawa 2014
- 3) Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015
- 4) Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, MRiRW, Warszawa 2015

Raporty i analizy:

- 1) Badanie obszaru Lokalnej Grupy Działania Forum Powiatu Garwolińskiego, STREFAPLUS, Warszawa 2014
- 2) Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2006
- 3) Stan aktualności studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w województwie mazowieckim, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa 2015.

Tak jak wykazano na wstępie, w toku partycypacyjnego procesu tworzenia LSR analizie poddano dokumenty różnego rodzaju: dokumenty programowe i strategiczne, ewaluacje, opracowania, raporty, sprawozdania oraz literaturę fachową. Analiza danych będzie kontynuowana na etapie wdrożenia LSR.

Załączniki

Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR

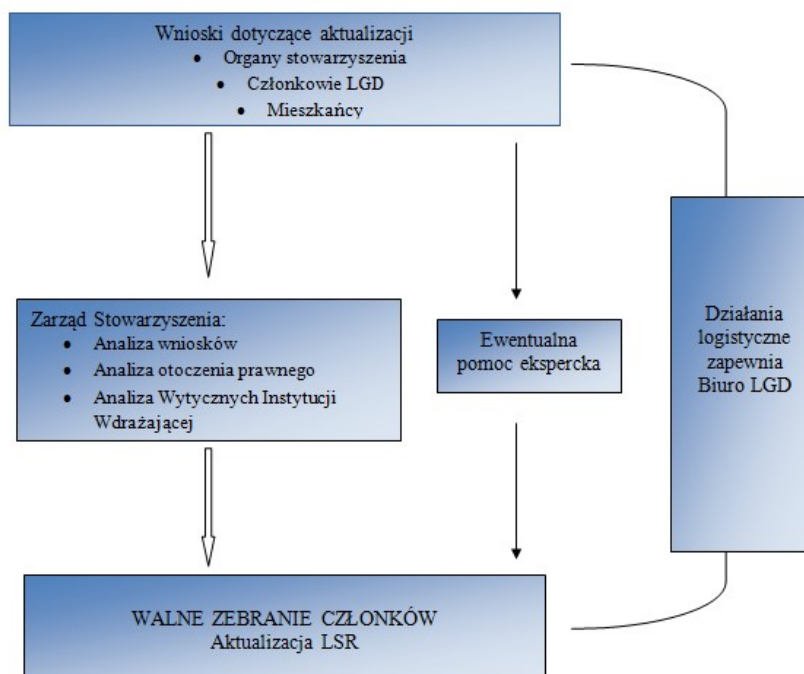
Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania korekt w LSR, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru oraz dostosowanie zapisów LSR do wymogów prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru, korekta zapisów wynikająca z ewaluacji. Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru. Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne. LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR. Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku na Walnym Zebraniu Członków, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt. Wsparcie administracyjne związane z aktualizacją LSR zapewnia biuro LGD. Niezależnie od działań inicjowanych przez LGD LSR podlega aktualizacji każdorazowo w celu dostosowania do Wytycznych IZ wydawanymi w celu zapewnienia zgodności sposobu realizacji LSR z przepisami UE w zakresie

rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, a także w celu zapewnienia jednolitego i prawidłowego wykonywania przez LGD zadań związanych z realizacją LSR określonych w tych przepisach oraz w przepisach o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać: członkowie LGD, organy Stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru na terenie którego realizowana jest LSR. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na formularzu - dostępnym na stronie internetowej oraz w biurze LGD.

Wnioski w sprawie aktualizacji LSR rozpatrywane są przez Zarząd LGD nie później niż w kwartale w którym zostały zgłoszone. Zarząd dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR. Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu: analizy zgłaszanych do LGD wniosków, analizy otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR oraz analizy uchwał organów Stowarzyszenia wnioskujących o zmiany, korzystając przy tym w razie szczególnie skomplikowanych spraw z zewnętrznego wsparcia eksperckiego. Zmiana LSR w wyniku procedury aktualizacji LSR odbywa się w trybie określonym w Statucie LGD. Schemat procedury aktualizacji LSR przedstawia poniższy wykres:

WYKRES 6 SCHEMAT PROCEDURY AKTUALIZACJI LSR

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Niniejsze procedury wskazują m.in.: elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji, elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji, elementy, które LGD zamierza monitorować, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR oraz czas, sposób i okres objęty pomiarem. Plan ewaluacji posłuży wdrożeniu systematycznych badań wartości oraz cech niniejszej LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Głównym celem ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji zaproponowanej interwencji publicznej. Ewaluacja udzieli odpowiedzi na pytanie: czy zaplanowane działania przyniosły efekty? Plan ewaluacyjny zapewni realizację badań, które posłużą podniesieniu jakości i efektywności działań. Plan zakłada realizację dwóch kompleksowych badań ewaluacyjnych: ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post.

Ewaluacja on-going LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego będą miały dostarczyć informacji dotyczących skuteczności, efektywności oraz trwałości produktów i rezultatów realizacji LSR zgodnie z jej założeniami wynikającymi z zapisów przedmiotowego dokumentu z uwzględnieniem optymalności procesu wdrażania Strategii. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu - rok 2020 – ewaluacja mid-term LSR powinna również pełnić funkcję weryfikacji i aktualizacji zarówno analizy SWOT, celów, zadań, jak i operacjonalizacji celów wraz z propozycją i prognozą mierników ich osiągnięcia na koniec 2020 roku. Zakłada się, że ewaluacja on-going powinna zostać przeprowadzona w połowie perspektywy planistycznej, a zatem w I kwartale 2018 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- 1) Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
- 2) Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- 3) Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania Strategii się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele Strategii pozostają aktualne.
- 4) Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Analizą objęte zostaną poszczególne części składowe Strategii (problemy, cele, produkty, rezultaty, *etc.*) i powiązania między nimi, a ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria: trafność, spójność, efektywność i użyteczność¹².

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji obejmować będzie analizę dokumentacji monitoringowej, analizę desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR, matrycę logiczną – obrazującą komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT, analizę dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR oraz analizę architektury finansowania zadań. Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji on-going zostaną uwzględnione w wyniku aktualizacji dokumentu, która powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu badania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli.

¹² trwałość – analiza obejmuje odpowiedniość i aktualność celów Strategii w odniesieniu do zmieniających się potrzeb, spójność – analiza obejmuje analizę powiązań i ocenę spójności pomiędzy poszczególnymi elementami LSR (analiza związków przyczynowo-skutkowych), skuteczność – badanie obejmuje wszystkie elementy LSR – czy w zamierzony sposób prowadzą do osiągnięcia celów, czy przedsięwzięcia przyporządkowane celom operacyjnym w sposób optymalny realizują misję i wizję rozwoju; Ocena skuteczności działań obejmie również analizę tempa wydatkowanych środków, jak również efekty LSR w kontekście osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych, efektywność – analiza dotyczy procesów i efektów w odniesieniu do zaangażowanych środków, użyteczność – ewaluacja pozwoli ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji LSR efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom czy wyzwaniom społeczno-gospodarczym oraz oceni nieprzewidziane efekty prowadzonych działań

TABELA 7 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI ON-GOING

CO ZOSTANIE ZBADANE?	KTO JE WYKONA?	JAK ZOSTANIE WYKONANE?	KIEDY?	OCENA	KRYTERIUM BADAWCZE
ANALIZA REALIZACJI STRATEGII W ZAKRESIE CELÓW (W TYM PRZYPISANYCH IM WSKAŹNIKÓW) ORAZ ZADAŃ					
- W jakim stopniu cele strategii zostały osiągnięte? - W jakim stopniu realizacja celów strategii przybliżyła LGD do przyjętej wizji rozwoju? - Jak silny wpływ na realizację strategii miały czynniki zewnętrzne? - Jakie były największe sukcesy w realizacji strategii? - Jakie były największe niepowodzenia w realizacji strategii? - Czy podobne lub lepsze rezultaty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych? - Czy cele strategii uwzględniają wykorzystanie obecnych potencjałów rozwojowych LGD? - Czy realizacja strategii spełnia oczekiwania adresatów? - Czy wystąpiły pozytywne efekty uboczne realizacji strategii? - Jak należy przededefiniować cele, programy, zadania strategii tak aby strategia była aktualna w stosunku do zmian sytuacji społeczno-gospodarczej i zmian strategicznych kierunków państwa oraz uwarunkowań wewnętrznych polityki LGD?	Zewnętrzny niezależny ekspert	- Analiza dokumentacji monitoringowej; - Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; - FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii.	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocena realizacji celów zostanie przeprowadzona w ujęciu ilościowym (stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika i w ujęciu jakościowym – wskazanie oddziaływania i wpływu mnożnikowego na poszczególne grupy docelowe). Stopień realizacji celów zostanie zbadany poprzez zestawienie zakładanej i osiągniętej wysokości wskaźników monitorowania. Odpowiedzi na pytania udzielone zostaną również na podstawie badań jakościowych. Bazą do ich sformułowania będzie analiza zmian społeczno-gospodarczych otoczenia LGD, danych finansowych oraz opinii podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii.	Skuteczność Efektywność Użyteczność Trafność i spójność
OCENA SYSTEMU WDRAŻANIA STRATEGII					
Czy sposób organizacji wdrażania strategii był skuteczny?	Zewnętrzny	Analiza desk research –	Czas pomiaru: I kwartał 2018	W ramach odpowiedzi na niniejsze pytania badawcze ocenie podlegać będzie wpływ	Skuteczność

• W jakim stopniu sposób organizacji wdrażania warunkował realizację celów strategii? • Jakie czynniki instytucjonalne miały wpływ na osiągnięcie celów? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zwiększenie efektywności procesu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zmniejszenie poniesionych nakładów finansowych na realizację strategii? • Czy sposób organizacji wdrażania umożliwia udział interesariuszy w realizacji celów strategii? • Jakie są ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii?	niezależny ekspert	opracowania naukowe, badawcze, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii.	roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	struktury organizacji wdrażania strategii na osiągnięcie celów (w tym zakładanej wartości docelowej wskaźników). Procesy organizacyjne zostaną ocenione pod kątem ukierunkowania na realizację zadań oraz zoperacjonalizowanych celów (wskaźników). W celu udzielenia odpowiedzi na niniejsze pytanie wykonawca w pierwszej kolejności przeprowadzi analizę słabych stron i zagrożeń obecnego sposobu organizacji wdrażania, w tym: a) luk w zakresie informacji niezbędnych do sprawnego wdrażania strategii, b) sprawności wymiany informacji między komórkami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych celów strategii, c) obciążeń administracyjnych (dla pracowników) związanych z procesem realizacji strategii, d) potencjału instytucjonalnego (ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii).	Efektywność
OCENA SYSTEMU MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII					
• Czy sposób organizacji monitoringu i ewaluacji umożliwia rzetelną ocenę stanu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji monitoringu umożliwiłby uzyskanie lepszych rezultatów tego procesu?	Zewnętrzny niezależny ekspert	• Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocenione zostaną: a) stosowane procedury monitoringu, b) sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych, c) źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych, d) potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, e) zasoby ludzkie oraz potencjał	Skuteczność Efektywność

		mi w realizację strategii.	instytucjonalny komórek zaangażowanych w monitorowanie strategii i jej ewaluację.		
OCENA SPOSOBU KOMUNIKACJI STRATEGII					
• Czy zastosowane narzędzia, kanały lub sposoby komunikacji sprzyjają upowszechnianiu wiedzy o strategii? • Czy mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe i instytucje otoczenia biznesu znają wizję określoną w strategii? • Czy wykorzystanie innych narzędzi, kanałów lub sposobów komunikacji przyniosłoby większe rezultaty?	Zewnętrzny niezależny ekspert	• Analiza dokumentacji monitoringowej • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; • CATI/CAWI z adresatami LSR	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Upowszechnianie wiedzy o strategii będzie oceniane zgodnie z następującymi kryteriami: a) znajomość misji, wizji i celów strategicznych w następujących grupach docelowych: opinia publiczna (ogół mieszkańców), przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, b) jakie są główne kanały odbioru informacji i instrumenty komunikacji na temat wizji LSR określonej w strategii stosowane przez poszczególne grupy, c) na ile w stosowane przez ww. grupy kanały pozyskiwania informacji i instrumenty komunikacji wpisują się działania komunikacyjne podejmowane przez LGD	Skuteczność Efektywność Użyteczność

Ewaluacja ex-post LSR

Ewaluacja ex-post umożliwi dokonania podsumowania efektów wdrażania LSR. Zbadana zostanie realizacja przyczynowo-skutkowych między podjętą interwencją a efektami wywołanymi przez LSR. Oceniony zostanie stopień, w jakim zrealizowane inwestycje przyczyniły się do osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych LSR. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu – rok 2020 ewaluacja ex-post LSR powinna zostać przeprowadzona dwa lata po zakończeniu interwencji zgodnie z zasadą n+2, czyli w I kwartale 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- 1) Ocenę stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- 2) Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- 3) Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
- 4) Ocenę stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Ostatecznym efektem badania będzie zestaw wniosków wskazujących potrzeby LGD, które zaspokojono i które nadal pozostały do zaspokojenia w ramach poszczególnych celów. Wnioski będą wskazywać szczegółowo, jakie typy interwencji powinny być priorytetowe w przyszłości, wraz z uzasadnieniem.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji będzie następujący:

- Analiza dokumentacji monitoringowej;
- Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej;
- FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii;
- CATI/CAWI z adresatami LSR (mieszkańcy, lokali przedsiębiorcy);
- Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami;
- Analiza SWOT cech LSR;
- Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR;
- Analiza architektury finansowania zadań.

Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji ex-post zostaną uwzględnione w sporządzaniu strategii na kolejny okres programowania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli:

TABELA 8 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI EX-POST

CO ZOSTANIE ZBADANE?	KTO JE WYKONA?	JAK ZOSTANIE WYKONANE?	KIEDY?	OCENA	KRYTERIUM BADAWCZE
Ocena realizacji celów					
- W jakim stopniu zostały osiągnięte cele ogólne, szczegółowe oraz wskaźniki w LSR? - Jakie problemy utrudniały realizację przedsięwzięć, LSR? - Jak kształtuje się poziom realizacji budżetu w podziale na przedsięwzięcia LSR? - W jakim stopniu podejmowane przez LGD działania przyczyniły się do jakości i efektywności wdrożonej pomocy (LSR)? - Jakie działania zrealizowane przez LGD zapewniły właściwą jakość realizacji LSR? - Czy wykorzystano wyniki ewaluacji mid-term? Jeśli tak, w jaki sposób?	Zewnętrzny niezależny ekspert	- Analiza dokumentacji monitoringowej; - Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; - FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; - CATI/CAWI z adresatami LSR - Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami; - Analiza SWOT cech LSR; - Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR.	Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocena poddany zostanie stopień realizacji celów.	Skuteczność Efektywność Trwałość
Ocena rezultatów					
- Czy wydatkowane środki na wdrożoną pomoc przyczyniły się do osiągnięcia założeń zawartych w LSR i w jakim stopniu wpłynęły na osiągnięte rezultaty? - Czy możliwe byłoby osiągnięcie rezultatów LSR bez zewnętrznej pomocy finansowej albo przy wykorzystaniu niższych nakładów? - Czy podejmowane działania partnerskie	Zewnętrzny niezależny ekspert	- Analiza dokumentacji monitoringowej; - Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategię horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; - FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; - Analiza dokumentacji zadań	Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do	Porównane zostaną nakłady do rezultatów realizowanych przedsięwzięć.	Efektywność Trwałość Skuteczność Użyteczność

przez LGD wpłynęły na jakość wdrażania LSR, na rozwój obszaru LGD i w jakim stopniu? • Czy beneficjenci/odbiorcy działań są zadowoleni z udzielonej pomocy? Czy udzielona pomoc przyczyniła się do rozwoju podjętych przez nich działań oraz czy spełnia ich oczekiwania? • Czy przekazana pomoc była/jest dla nich użyteczna? • Jak odbiorcy działań oceniają sposób funkcjonowania oraz działalność LGD? • Czy działalność LGD oraz wdrożona pomoc przynoszą długotrwale efekty? Jakie, w jakim stopniu i dla kogo? • Jak kształtowało się zainteresowanie środowiska lokalnego działaniami podejmowanymi przez LGD? • Czy przyjęty system komunikacji LGD był skuteczny? • Jakiego rodzaju działania partnerskie podjęto? W jakim celu i z jakimi podmiotami?	realizowanych w ramach LSR; • Analiza architektury finansowania zadań.	momentu realizacji ewaluacji
---	---	-------------------------------------

Plan monitoringu

Monitoring jest procesem systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych oraz jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR. Monitoring dotyczy kwestii finansowych i rzeczowych, których celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, jak również ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Elementami podlegające monitoringowi będzie monitoring wydatków środków na poszczególne operacje i działania własne LGD oraz rzeczowa realizacja LSR polegająca na ocenie:

- analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowaniu operacyjnemu na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień przewiduje się, że sprawozdanie monitoringowe będzie powstawało co roku (w I kwartale roku następnego) i obejmowało będzie każdy pełen rok zaplanowanej interwencji. Plan monitoringu podsumowuje poniższa tabela:

TABELA 9 SPOSÓB REALIZACJI MONITORINGU

Co zostanie zbadane?	Kto je wykona?	Jak zostanie wykonane?	Kiedy?	Ocena
• Harmonogram ogłaszania konkursów, • Realizacja budżetu LGD, • Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników, • Realizacja założonych operacji, • Ocena wykorzystania partycypacyjnego modelu ewaluacji.	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	• dane zebrane z przeprowadzonych konkursów posłużą ocenie efektywności realizowanych działań bieżących biura LGD	Na bieżąco, okres obejmie cały pełen rok sprawozdawczy, raport z monitoringu sporządzany będzie w I kwartale każdego roku	• zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem, • stopień wykorzystania funduszy, • wysokość zakontraktowanych środków, • stopień realizacji wskaźników.

Źródłem danych na potrzeby monitoringu będą dane pozyskiwane od beneficjentów. W celu zapewnienia dostępu do informacji od beneficjentów, należy zobowiązać ich do podpisania oświadczenia. Proponuje się następujący formularz do zbierania danych od beneficjentów:

**ANKIETA MONITORUJĄCA WDRAŻANIE PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH
W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU**

Beneficjent:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez LGD:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez UM:	(proszę uzupełnić zgodnie z umową, wnioskiem o płatność)

Tabela nr 1. (Prosimy o uzupełnienie tabeli zgodnie z danymi zawartymi w umowie przyznania pomocy oraz wniosku o płatność)

Dane dotyczące realizowanego projektu	
Tytuł (wg umowy):	
Cel (wg umowy):	
Data podpisania umowy:	
Data wypłaty środków:	
Wnioskowana kwota:	
koszty całkowite:	
koszty kwalifikowalne:	
koszty niekwalifikowalne:	
Aktualne dane kontaktowe osoby mogącej udzielić informacji o projekcie	
Imię i nazwisko:	
Adres e-mail:	
Telefon/fax:	

Tabela nr 2. (Prosimy o podanie informacji o osiągniętych produkcie i rezultacie oraz o narzędziach ich weryfikacji w odniesieniu do propozycji, które zostały przyporządkowane do projektu zgodnie z przedsięwzięciem i celem szczegółowym LSR)

Aktualizacja celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju			
Produkt projektu		Rezultat projektu	
<u>przyjęty w LSR</u> produkt wg przedsięwzięcia	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>przyjęty w LSR</u> rezultat wg celu szczegółowego	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<u>osiągnięty</u> produkt	sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>osiągnięty</u> rezultat	sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
(Prosimy o podanie informacji o osiągniętych produkcie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)	(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia produktu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)	(Prosimy o podanie informacji o rezultacie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)	(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia rezultatu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)
Oddziaływanie projektu			
<u>przyjęty w LSR</u> wskaźnik oddziaływania projektu wg celu ogólnego		<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika oddziaływania projektu	
propozycja beneficjenta dot. wskaźnika oddziaływania		propozycja beneficjenta dot. narzędzi pomiaru osiągnięcia wskaźnika oddziaływania	
(Prosimy o podanie propozycji wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)		(Prosimy o podanie propozycji narzędzi pomiaru wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)	
miejscowość, data		czytelny podpis osoby do reprezentacji beneficjenta w w/w projekcie	

Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu

CEL OGÓLNY I POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA – FORUM POWIATU GARWOLIŃSKIE GO	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
Cel szczegółowy 1.1. Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności													
Cel szczegółowy 1.1. Poprawa stanu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturowej służącej lokalnej społeczności	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	16 szt.	77%	3 300 000	5 szt. 4 szt.	100% 90%	1224868,97 727692,43	0szt. 1 szt.	0% 100 %	0 497176,54	21 szt.	4 524 868,97	19.2 (6)
Razem cel szczegółowy 1.1				3 300 000			1224 868,97 727692,43			0 497176,54		4 524 868,97	
Cel szczegółowy 1.2. Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego													
Cel szczegółowy 1.2. Budowanie, zachowanie i promocja dziedzictwa lokalnego	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury (zachowanie dziedzictwa lokalnego)	5 szt. 6 szt.	70% 60 %	570,000 446409,74	2 szt. 3 szt.	100% 90 %	273 931,03 272 512,82	1 szt.	100%	125008,47	7 szt. 10 szt	843 931,03	19.2 (5)

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego 2014-2020

	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100%	120 000	0 szt.	0%	0	0 szt.	0%	0	1 szt.	120 000	19.3 Projekty współpracy
Razem cel szczegółowy 1.2				690 000,00 566 409,74			273 931,03 272 512,82			0 125008,47		963 931,03	
Cel szczegółowy 1.3. Wsparcie i promowanie aktywności lokalnej													
Cel szczegółowy 1.3. Wsparcie i promowanie aktywności lokalnej	Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych	3 szt. 6 szt.	30%	138 240	4 szt.	70% 40 %	184 320	3 szt. 15 szt.	100%	138 240 738 240	10 szt. 25 szt.	460 800 1 060 800	19.2 (8)
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100%	120 000	0 szt.	0%	0 szt.	0	0%	0	1 szt.	120 000	19.3 Projekty współpracy
Razem cel szczegółowy 1.3				258 240			184 320			138 240 738 240		580 800 1 180 800	
Funkcjonowanie LGD w ramach celu ogólnego 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania – Forum Powiatu Garwolińskiego													
FUNKCJONOWANIE LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	25 szt.	50%	15 000	13 szt.	75%	7 500	13 szt.	100%	7 500	51 szt.	30 000	19.4 (Koszty własne)
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	10 szt.	50%	15 000	5 szt.	75%	7 500	5 szt.	100%	7 500	20 szt.	30 000	19.4 (Koszty własne)
Razem FUNKCJONOWANIE LGD				30 000			15 000			15 000		60 000	
Animacja społeczności lokalnej w ramach celu ogólnego 1. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru lokalnej grupy działania – Forum Powiatu Garwolińskiego													

ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	50 szt.	50%	49 688	25 szt.	75%	24 844	25 szt.	100%	24 844	100 szt.	99 376	19.4 (Aktywizacja)
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	10 szt.	50%	49 688	5 szt.	75%	24 844	5 szt.	100%	24 844	20 szt.	99 376	19.4 (Aktywizacja)
Razem ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ				99 376			49 688			49 688		198 752	
Razem cel ogólny				4 377 616 4254025,74			1747 808 1249213,25			202 928,00 1425113,01		-6 328 352,00 6 928 352,00	
CEL OGÓLNY 2 ROZWÓJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ LOKALNE ZASOBY	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD													
Cel szczegółowy 2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	14 szt.	30%	700 000	18 szt.	70%	900 000	14 szt. 20 szt.	100%	700 000 1 000 000	46 szt. 52 szt.	2 300 000 2 600 000	19.2 (2)
	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)	4 szt.	30%	200 000	6 szt.	70%	300 000	4 szt.	100%	200 000	14 szt.	700 000	

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego 2014-2020

	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	9 szt.	30%	900 000	12 szt.	70%	1 200 000	9 szt. 12 szt.	100%	900 000 1 200 000	30 szt. 33 szt.	3 000 000 3 300 000	
Razem cel szczegółowy 2.1				1 800 000			2 400 000			1 800 000 2 400 000		6 000 000 6 600 000	
Cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby													
Cel szczegółowy 2.2. Wzrost świadomości społeczności lokalnej w zakresie przedsiębiorczości opartej o lokalne zasoby	Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej	2 szt.	50%	60 200	1 szt.	100%	60 200	0 szt.	0%	0	3 szt.	120 400	19.2 (1)
	Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej (grupy defaworyzowane)	1 szt.	100%	50 000	0 szt.	0%	0	0 szt.	0%	0	1 szt.	50 000	19.2 (1)

	Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej	0 szt.	0 %	0	1 szt.	100 %	0	0 szt.	0%	360000	1 szt.	360 000	19.3
Razem cel szczegółowy 2.2				110 200			60 200			360 000		170 400 530 400	
FUNKCJONOWANIE LGD W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. ROZWÓJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ LOKALNE ZASOBY													
FUNKCJONOWANIE LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	25 szt.	50%	15 000	13 szt.	75%	7 500	13 szt.	100%	7 500	50 szt.	30 000	19.4 (Koszty własne)
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	10 szt.	50%	15 000	5 szt.	75%	7 500	5 szt.	100%	7 500	20 szt.	30 000	19.4 (Koszty własne)
Razem FUNKCJONOWANIE LGD				30 000			15 000			15 000		60 000	
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. ROZWÓJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ LOKALNE ZASOBY													
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	50 szt.	50%	49 688	25 szt.	75%	24 844	25 szt.	100%	24 844	100 szt.	99 376	19.4 (Aktywizacja)
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	10 szt.	50%	49 688	5 szt.	75%	24 844	5 szt.	100%	24 844	20 szt.	99 376	19.4 (Aktywizacja)
Razem ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ				99 376			49 688			49 688		198 752	

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego 2014-2020

Razem cel ogólny		2 039 576,00		2 524 888,0		1 864 688,00 2 824 688,00		642 915,2 7 389 152	
Razem LSR		6 417 192 6 293 601,74		4 272 696,0 3 774 101,25		2 067 616,00 4 249 801,01		13 117 504,00 14 317 504	
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW									% budżetu poddziałania Realizacja LSR 19.2 PROW
								6 000 000 6 600 000	50,00 %

Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

LSR będzie strategią jednofundusową finansowaną z EFRROW w łącznej kwocie ~~14 890 000 zł~~ 16 450 000 zł. Na realizację LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013) przeznaczonych zostanie łączna kwota ~~12 000 000~~ 13 200 000 zł. Na Współpracę EFRROW (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013) przeznaczona zostanie kwota 5% środków na realizację LSR w kwocie 600 000 zł, na etapie wyboru LSR LGD ubiegała się jednak o ~~2%~~ a po aktualizacji LSR o 5% dostępnych środków na projekty współpracy w kwocie ~~240 000 zł~~ 600 000 zł, Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013) 2 517 500 zł, Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013) 132 500 zł (tabela):

Tabela 10 PLANOWANY BUDŻET LSR NA POSZCZEGÓLNE ZAKRESY WSPARCIA

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	12 000 000 13 200 000	-	-	-	-	12 000 000 13 200 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	240 000 600 000	-	-	-	-	240 000 600 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 517 500	-	-	-	-	2 517 500
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	132 500	-	-	-	-	132 500
Razem	15 250 000 16 450 000	-	-	-	-	15 250 000 16 450 000

Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50,00% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Operacje przyczyniające się do tworzenia i utrzymania miejsc pracy finansowane z EFRROW będą realizowane w ramach celu ogólnego 2. LSR Rozwój innowacyjnej przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne zasoby gdzie na przedsięwzięcia związane z przedsiębiorczością przeznaczono 50,00% dostępnych środków na wdrożenie LSR w ramach PROW 2014-2020. W ramach tego celu będą realizowane operacje finansowane z poddziałania 19.2 PROW, typu operacji 1, 2 wskazane w rozporządzeniu MRiRW z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 1570).

Zgodnie z art. 59 ust. 2 rozporządzenia nr 1305/2013 wkład EFRROW oblicza się na podstawie kwoty kwalifikowalnych wydatków publicznych. Jednocześnie w przypadku podmiotów sektora finansów publicznych poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi maksymalnie 63,63 % kosztów kwalifikowalnych, a wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. Poniżej zaprezentowano plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

Tabela 11 PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 308 005,52	2 462 394,48		6 770 400,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	4 091 154,48		2 338 445,52	6 429 600,00
Razem	8 399 160,00	2 462 394,48	2 338 445,52	13 200 000,00

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 - Plan komunikacji

Cel ogólne Planu Komunikacji

Celem ogólnym Planu Komunikacji LGD ze społecznością lokalną jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność oraz upowszechnianie efektów wykorzystania funduszy unijnych kierowanych na obszary wiejskie.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny PK realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji oraz pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunków realizacji LSR

Realizacja celu ogólnego PK wynika z obowiązku nałożonego na LGD zgodnie z art. 34 ust. 1 rozporządzenia (WE) 1303/2013 do zadań LGD należy rozwijanie zdolności podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania operacji, w tym rozwijania ich zdolności zarządzania projektami. W tym zakresie zadaniem LGD będzie rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LGD wśród potencjalnych beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o pomoc finansową w zakresie określonym w LSR. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych projektów finansowanych ze środków dostępnych w LSR, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania i zrealizować cele przyjęte w LSR. Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie również oddziaływanie na postawy społeczne, związane z terenami zależnymi od rybactwa i budowanie pozytywnego wizerunku tego terenu jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Przesłanką do wyboru celów szczegółowych PK była analiza wniosków wynikających z badań ewaluacyjnych LSR 2007-2013, oceny własnej efektywności i skuteczności realizowanych działań informacyjno-promocyjnych i doradczych w okresie programowania 2007-2013¹³. Na konieczność zaplanowania właściwego doradztwa świadczonego przez LGD na rzecz wnioskodawców oraz badania skuteczności prowadzonej kampanii informacyjno-promocyjnej w zakresie rozpowszechniania informacji na temat osi Leader, wskazywał raport NIK *Wykorzystanie środków publicznych na wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013*, Warszawa 2015. Cele PK LGD zostały wypracowane partycypacyjnie przez członków LGD podczas warsztatów strategicznych zorganizowanych podczas posiedzenia

¹³ Zobacz. Wyniki badania CAWI z mieszkańcami obszaru LSR, N=192

Zespołu ds. LSR w dniu 3 czerwca podczas II posiedzenia Zespołu ds. LSR w Garwolinie „Komunikacji społeczna – istotny warunek zapewnienia jakości zarządzania planem strategicznym i skutecznej aktywizacji lokalnej społeczności w procesie planowania strategicznego - warsztaty strategiczne”. Realizowane działania PK skierowane są do przedstawicieli sektora prywatnego, sektora publicznego i społeczeństwa obywatelskiego. Realizowane działania obejmują koszty produkcji i upowszechniania materiałów opracowanych specjalnie po to, by spełnić określone potrzeby różnych grup docelowych LSR, i sporządzonych w formie pisemnej, audiowizualnej i elektronicznej. Plan Komunikacji obejmuje również koszty przygotowania i organizacji wydarzeń i spotkań mających na celu upowszechnianie informacji lub poznawanie opinii różnych stron, których dotyczy LSR. W celu zapewnienia wymiernej oceny efektów i skuteczności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych LGD planuje realizację badań opinii publicznej (poziom wiedzy na temat działań LSR) oraz ankiet poszkoleniowych (ocena jakości prowadzonych szkoleń i świadczonego doradztwa). Cel ogólny i cele szczegółowe zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie: **promocyjno – wizerunkowe**, skierowane do mediów, ogółu mieszkańców oraz dotychczasowych i potencjalnych beneficjentów oraz **informacyjne i doradcze** – adresowane do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność wskazanego w PROW 2014-2020 i rozporządzeniu Rady (WE) 1303/2013. W kolejnych fazach promocji LSR będzie podkreślana aktywność instytucji i przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków poprzez informowanie o liczbie wniosków i zrealizowanych inwestycjach ze środków Unii Europejskiej. Dla podkreślenia znaczenia funduszy będących w dyspozycji LGD pokazane będą mocne strony ich wdrażania, w tym dokonane porównania LGD z wynikami innych grup (dane dotyczące zrealizowanych inwestycji przy wsparciu ze strony środków unijnych). Rozwój LGD podkreślany będzie również poprzez upowszechnianie licznych przykładów zrealizowanych lub realizowanych projektów oraz wynikających z nich korzyści dla różnych grup docelowych wraz z podawaniem do publicznej wiadomości wykazu beneficjentów, tytułów projektów i przyznanych im kwot dofinansowania. Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych: **informacyjne** – w ramach Kampanii Informacyjnej (KI) – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe, **wizerunkowe** – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm oraz **perswazyjne** – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach. Pełny komunikat emitowany podczas rozmowy w radio, wywiadu w telewizji, czy w postaci wręczonej ulotki powinien zawierać poniższe elementy składowe – treści: jednoznaczne oznaczenia organizatorów (czytelne logo lub nazwa LGD, Unii Europejskiej, PROW 2014-2020, odniesienie do strony internetowej LGD i SW wskazanie głównych grup docelowych z przykładowymi, możliwymi do realizacji projektów, podkreślenie, że aplikowanie o środki wsparcia jest proste oraz wskazanie przykładowego zakończonego projektu jako dobrego przykładu.

Grupy docelowe działań PK

W procesie komunikacji wyróżnić należy trzy podstawowe poziomy: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych w LSR, grupy osób defaworyzowanych oraz ogół mieszkańców obszaru LSR. Z szerokiej grupy ogółu mieszkańców wyodrębnione zostaną podgrupy osób zaliczonych do grup defaworyzowanych (Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem osób zidentyfikowanych zaliczonych do grupy defaworyzowanej znajduje się w *Rozdziale I LSR. Charakterystyka LGD*).

Beneficjenci (wnioskodawcy) – ta grupa dzielić się będzie na dwie części – potencjalnych beneficjentów (potencjalnych projektodawców) oraz beneficjentów (projektodawców), którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków dostępnych w LSR: *Komunikat najbardziej rozbudowany i specjalistyczny, a jednocześnie istotnie aktywizujący, motywujący, pobudzający do działania.* **Potencjalni beneficjenci środka Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność (w tym koszty bieżące i aktywizacja)** – to do nich kierowana będzie większość działań komunikacyjnych. Informacja kierowana do tych grup powinna mieć przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków. **Ogół mieszkańców obszaru LSR** – w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy środków wsparcia dostępnych w LSR. Wizerunek LGD w oczach społeczeństwa, wspierany przez media, decyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół

środków dostępnych w ramach PROW 2014-2020, , ale również do mieszkańców, przedsiębiorców, samorządów i organizacji pozarządowych. Ponadto działania komunikacyjne adresowane będą również do: mediów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych, instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR, decydentów i liderów lokalnych oraz środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły i związki wyznaniowe, sportowcy itp.).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja PK oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w PK. Ocena efektywności działań Planu Komunikacji opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych m. in. za pomocą pretestingu, badań ilościowych i jakościowych oraz analizy opinii zamieszczanych w mediach, opinii przedstawianych na spotkaniach z wnioskodawcami oraz ankiet satysfakcji zbieranych po realizacji szkoleń, warsztatów itp. Zaplanowane zostało gromadzenie kwartalnych raportów z realizacji działań informacyjno – promocyjnych PK i prezentacja wyników na posiedzeniu Walnego Zgromadzenia. **Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.** W PK przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających informacji i doradztwa (pracownicy biura LGD), przykładowo w zakresie komunikacji interpersonalnej bądź zmian w przepisach dotyczących zasad wsparcia. Informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

ZAGROŻENIE	ŚRODKI ZARADCZE
Różnorodność adresatów komunikatów (grupy docelowe Planu Komunikacji), co może prowadzić do trudności w komunikacji	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi i aktywizującymi LGD a informacyjnymi i doradczymi realizowanymi przez biuro LGD bądź podmioty działające na rzecz LGD.
Brak zaufania do instytucji wdrażającej LSR (LGD oraz Samorząd Województwa) i przekonanie o ich niedostępności	Spotkania informacyjne dla beneficjentów. Okresowe spotkania LGD z Samorządem Województwa i rekomendacje sieci LGD z regionu
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych	Wzajemna kontrola członków stowarzyszenia, w tym JST zaangażowanych w realizację LSR
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty. Okresowa analiza czytelności i przejrzystości przekazywanych informacji za pomocą dostępnych narzędzi (analiza indeks czytelności (mglistości) FOG) i opinie adresatów przekazu (badania ankietowe).

Wyniki działań realizowanych w ramach PK będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin członkowskich LGD. Na stronach gmin członkowskich zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony internetowej LGD. Pozwoli to wszystkim zainteresowanym na zapoznanie się efektami działań przewidzianych w PK. **Łącznie na działania Planu Komunikacji LGD zamierza przeznaczyć całość dostępnych środków na Aktywizację LGD w kwocie 132 500.**

TABELA 12 ZAKŁADANE WSKAŹNIKI W OPARCIU O PLANOWANY BUDŻET PLANU KOMUNIKACJI (FINANSOWANYCH W RAMACH PODDZIAŁANIA KOSZTY BIEŻĄCE I AKTYWIZACJI) ORAZ PLANOWANE EFEKTY DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania	Adresaci działania(grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki	Budżet	Planowane efekty
I półrocze 2016r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń i planowanych efektów LSR na lata 2014 - 2020	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz Organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	artykuły i informacje w prasie lokalnej	2 artykuły w prasie lokalnej	8 000 zł	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o możliwości ubiegania się o pomoc finansową na realizację operacji, udzielenie inf. o procedurze udzielania wsparcia. Dotarcie z informacją do gr. defaworyzowanych. Poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć
				ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK, GOPS, PUP), skierowane także do grup defaworyzowanych	20 ogłoszeń w siedzibach instytucji publicznych		
				spotkania informacyjne	14 spotkań informacyjnych / 225 uczestników spotkań		
				informacje na stronach www LGD-FPG, gmin członkowskich i partnerów	20 informacji na stronach www LGD-FPG, gmin członkowskich i partnerów		
				doradztwo dla potencjalnych beneficjentów	60 godzin doradczych		
II półrocze 2016, i w	Uzyskanie opinii mieszkańców, potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych	odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LGD	ankiety na stronach internetowych	200 ankiet zebranych	5 000 zł	Zwrot ankiet na poziomie 30% . Otrzymanie zbiorczej opinii na temat LSR, w tym od grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i
				doradztwo w punktach konsultacyjnych i biurze	200 opinii		

każdym półroczu lat 2017-2020	temat LSR, jej głównych celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	h efektów LSR - informacja zwrotna		LGD			kryteriach
II półrocze 2016r. oraz w każdym półroczu 2017, 2018, 2019, 2020	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR, zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy przedsiębiorcy, rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz gr. defaworyzowane	spotkania informacyjne i szkolenia	2 spotkania/szkolenia	10 000 zł	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych.
				ulotka informacyjna	1 ulotka udostępniona na stronie internetowej		
				informacje na stronach www	10 ogłoszeń na stronach internetowych		
I półrocze 2017r. - II półrocze 2020 - działanie ciągle	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo – doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców w LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w	Wnioskodawcy operacji w ramach LSR oraz grupy defaworyzowane	ankiety pozyskane od wnioskodawców, ankiety	ankiety pozyskane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	5 000 zł	zwrot ankiet na poziomie min. 30%

		ramach LSR					
II półrocze 2018r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR po zmianach, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR po zmianach oraz możliwościach aplikowania	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, gr. defaworyzowane	artykuły w prasie lokalnej oraz na stronach www i portalach	1 artykuł	15 000 zł	Ponowne poinformowanie beneficjentów o możliwości ubiegania się o pomoc finansową na realizację operacji. Dotarcie z informacją do gr. defaworyzowanych. Poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć po ewentualnych zmianach.
				konsultacje i doradztwo świadczone przez biuro	60 ilość podmiotów które skorzystały z doradztwa		
				ogłoszenie do grup defaworyzowanych w PUP, OPS, OWES	1 ogłoszeń w instytucjach publicznych		
I półrocze 2019r.	Poinformowanie mieszkańców i środowisk lokalnych o efektach realizacji LSR do 2018r.	Kampania informacyjna nt. zrealizowanych celów i przedsięwzięć do 2018r. i zadań na kolejna lata	wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	Artykuły, wywiady w prasie lokalnej oraz innych mediach	2 artykuły, wywiady	25 000 zł	Wzrost liczby osób poinformowanych o efektach LSR.
				eventy i imprezy	2 eventy i imprezy		
				Broszury informacyjne	1000 wydanych broszur		
I półrocze 2019 – II półrocze	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz	Warsztaty i szkolenia nt. zasad	potencjalni wnioskodawcy, w tym grupy	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe,	4 warsztaty/szkolenia	18 000 zł	Wzrost liczby, którzy nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Forum Powiatu Garwolińskiego 2014-2020

2020 - praca ciągła	zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	oceniania i wyboru projektów przez LGD	defaworyzowane				wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
				ulotki informacyjne	2000 ulotek		
I półrocze 2019 – II półrocze 2021	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców,	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	10 000 zł	zwrot ankiet na poziomie min. 30%; publikacja wyników badań na stronie LGD
				badanie ewaluacyjne	1 badanie		
II półrocze 2021	Poinformowanie środowisk lokalnych i mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna o efektach LSR na lata 2014-2020	wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	artykuły w prasie lokalnej	2 artykuły	36 500 zł	Wzrost liczby odbiorców poinformowanych o efektach LSR i Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność
				eventy i imprezy	2 eventy i imprezy		
				Broszury i ulotki	7000 ulotek i broszur		
				Publikacje	1500 publikacji o efektach realizacji LSR		